بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المائدة ގެ މާނަ

سُورة المائدة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢٠)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۚ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ ۗ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ۝١ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا ءَامِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۚ وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَئَانُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝٢

ލަފުޒީ

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۚ = ކަށަވަރުން عَهْدُ ތައް
ފުއްދާށެވެ! (اللّٰه فرض ކުރައްވާ - އަދި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް ކަށަވަރުން ބަލަހައްޓާ ކުރާށެވެ!)۞ أُحِلَّتْ
لَكُم = ކަލޭމެންނަށް حلال ވެވިއްޖެއެވެ.۞ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ = نَعَمُ ޖިންސްގެ ބަހީމަތް. (ގެރިބަކަރި جَمَلُ)۞ إِلَّا مَا
يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެވޭ އާޔަތްތަކުން. (حَرام އެއްޗެއްސަކީ ކޮބައިކަން اللّٰه ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެހި
ވެސްމެ)۞ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ = ޝިކާރަކުރުން ކަލޭމެންނަށް حَلاَل ވެގެން ނުވާ حال.۞ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ ۗ =
ކަލޭމެން إِحْرَام ބަނދެގެންވާ حال.۞ إِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه حكم ކުރައްވައެވެ.۞ مَا يُرِيدُ ۝١ =
އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ގޮތަކަށް.۞ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تُحِلُّوا =
ކަލޭމެން حلال ނުކުރާށެވެ! (ހެޔޮ ނުކުރާށެވެ! / حرمة ނުކަނޑާށެވެ.)۞ شَعَائِرَ اللّٰهِ = اللّٰه ގެ شَعِيرَة ތައް. (مَعالِم
اللّٰه) - اللّٰه ގެ مَعالِمُ ތައް (އެއީ اللّٰه فرض ކުރެއްވި އަޅުކަންކުރުމުގެ ކަންތައްތައް. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި
ކަންތައްތައް.)۞ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ = އަދި حرمة ތެރި މަސްތަކުގެ ވެސް. حرمة ނުކަނޑާށެވެ!۞ وَلَا الْهَدْيَ =
އަދި هَدْى އެއްޗެހިވެސް. (އެއީ مكة ގެ حَرَم އަށް ހަދިޔާކުރުމަށް ގެންދާ جَمَل ފަދަ)۞ وَلَا الْقَلَائِدَ = އަދި ކަރުގައި
ތަޅައިލާފައިވާ هَدْى ތަކެއް.۞ وَلَا ءَامِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ = އަދި بَيْتُ الْحَرَام (އެބަހީ ކަޢުބާ) ގަސްދުކޮށްގެން ދާމީ
ހުންނަ މީހުންނާ.۞ يَبْتَغُونَ فَضْلًا = އެދިގެން فَضْلَ ވެރިކަމާއި އެދިގެން.۞ مِنْ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.
۞ وَرِضْوَانًا ۚ = އަދި ރުއްސެވުމާއި.۞ وَإِذَا حَلَلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން (إِحْرَام ކަނޑާލާ) حلال ވެއްޖެނަމަ.۞ فَاصْطَادُوا
ۚ = ފަހެ ކަލޭމެން ޝިކާރަކުރުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ! (އެބަހީ ހުއްދަވާނެއެވެ.)۞ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހުއްޓުވައި
ނުދޭށެވެ! (حقّ ނަގައިދޭ ކަމުގައި ނުލާށެވެ!)۞ شَنَئَانُ قَوْمٍ = ބަޔަކުގެ ނުރުހުން އެމީހުންނާ ދެކޮޅުވެރިކަން.۞ أَنْ
صَدُّوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން މަނާކޮށް ހުއްޓުވިކަމުގެ.۞ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ = مَسْجِدُ الْحَرَام ން
(ގޮވުން)۞ أَنْ تَعْتَدُوا ۘ = ކަލޭމެން عَدَاوة ތެރިވުމަށް.۞ وَتَعَاوَنُوا = އަދި ކަލޭމެން އެކަކު އަނެކަކާ އެހީވާށެވެ!
ވާފިރިވާށެވެ!۞ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ = ހެޔޮކަންތަކާއި تقوى ތެރިވާ ކަންކަމުގައި އެކަކު.۞ وَلَا تَعَاوَنُوا =

އަދި ކަލޭމެން ފާފަވެރިވުމާ އެހީތެރިނުވާށެވެ! ✺ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ = ފާފަވެރިވާ ކަންކަމުގައި عَدَاوة ތެރިވުމާ ކަންކަމުގައި.✺ وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!✺ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.✺ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٢) = عقوبة ދެއްވުމުގައި ވަރުގަދަ ކަލާނގެއެވެ.✺

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން عَهْدُ ތަކަށް ފުއްދާށެވެ! (الله فرض ކުރައްވާ تَكْلِيْف ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކަށް ކަލޭމެން ބަރާބަރު ކުރާށެވެ! އަދި އެހެނިހެން މުޢާމަލާތު އެއްބަސްވުމާއި އެއްބަސްވުންތައްވެސް ހިނގާ ބަރާބަރު ކުރާށެވެ! فرض ކަންތައް فرض ގޮތަށެވެ. ނަހީވެސް ނަހީގޮތަށެވެ.) نَعَم ސޫފާގެ ތެރެއިން حرام އެއްޗެއްގެ ގޮތުން ކަލޭމެނަށް އެންގެވިފައިވާ ތަކެތި ފިޔަވާ نَعَم ސޫފާގެ ބާވަތްތައް (ގެރިބަކަރި جمل) ކަލޭމެނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. (حَجّ އަށް ނުވަތަ عُمْرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާ حال ކަލޭމެން އެތަކެތީގެ ޝިކާރަ ނުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. (އެބަހީ إحرام ބަނދެގެންވާ حال މީހުން އެއްޗެއް ޝިކާރަކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ މަތިން ކަންކަމާމެދު حكم ކުރައްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. المائدة މިއީ ކާނާދޫކުރުމުގެ ތަކެއްޗެއްވެފައިވާ ސުފުރާއެވެ. މިވާހަކަ މިސޫރަތުގެ ١١٢ ވަނަ އާޔަތުން ١١٥ ވަނަ އާޔަތާހަމައަށް بيان ވެގެންވެއެވެ.
- عُقُود އަކީ عُهُوْد އެވެ. عقد އާއި عَهْد އެއް މާނައެކެވެ. الله أمر ފުޅުތަކާއި ނަހީތަކެވެ.
- بَهِيْمَةُ = އަކީ نَعَم ސޫފާގެ ދަރިއެވެ. الأنعام އަކީ نَعَم ގެ جمع އެވެ. نَعَم ސޫފާތަކަކީ ގެރިބަކަރި جمل އެވެ. މިހާ بَهِيْمَة الأنعام އަކީ ގެރިބަކަރި جمل މިތަކެތީގެ ދަރިން ހުރިހާ އެއްޗެކެވެ. ބަނޑުގައި އޮތް ދަރިވެސް ހިމެނެއެވެ. والله أعلم .

(٢) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله ގެ شَعِيْرَة ތަކަށް حلال ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ مَعَالِم ތަކަށް އެކަލާނގެ حرمة ކަށަވަރު ދޫކޮށްލައްވާފައިވާގޮތުގައި ނުހަދާށެވެ!) އެކަމެއް އެންގެވިފައިވާގޮތަށް ކުރާށެވެ! އެއީ الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް فرض ކުރައްވާ ކުރުން لاَزم ކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމާއި ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމެވެ. އޭގެތެރެގައި އެންމެ މުހިއްމުކަމަކީ حجّ ގެ ޢަމަލުތަކާއި مكّة އާއި ދަންނަވާ އެހެން ތަކެތީގެ އިސްތިޢާރަތައް ހިމެނުންތަކުގައި ދީނުމުفسِّر ން މިއާމާވެއެވެ. އަދި حرمة ތެރިވެގެންވާ މަހުސްތަކުގައިވެސް އެގޮ حرمة ކަނޑާ حلال ނުކުރާށެވެ! އަދި مكّة ގެ حَرَم ފުރަތަން ހަދިޔާއަށްކޮށްގެން ގެންދާ هَدْى ތަކަށް (ގެރިބަކަރި جَمَل) ފަދަ އެގޮ حرمة ކަނޑައި حلال އެއްޗެއް ކަމުގައި ބަލައި ނުހަދާލުމަށް ސަމާލުވެ އެތަކެއްޗަކީ ހުރިހާ ނުކުރާށެވެ! އޭގެތެރޭގައި ފާހަގަކުރުމުގެ ގޮތުން ކަރުގައި ކަރުގައި ދިޔަދިޔާ އަޅުވާފައިވާ هَدْىُ ކަމުގައިވާ قَلِيْدَة ވެސް ވެއެވެ. އެފަދަ ތަކެއްޗަށްވެސް ހުރަސް ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިމާމެންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން فَضْلَ ވަންތަކަމާއި ރުހިވޮޑިގަތުން އެދިގެން ގެފުޅަށް ޒިޔާރަތްކުރުމަށް އަންނަމީހުން ކަލޭމެން ހިފަހައްޓާ މަނާކޮށް ނުހަދާށެވެ! (ދަންނައެވެ! މި حكم ތަކަށް تَنْفِيْذُ ކުރެވުނީ ހަމައެކަނި مُسْلِم ންނާއިމެދުގައެވެ. مُشْرِك ންނާއި ބެހޭ އެތަކެތީގެ އެންމެހައި حكم އެއް މިހާރު ވަނީ مَنْسُوخ ކުރެވިފައެވެ. مشرك އަކު مكّة ގެ حرم ގެތެރެއަށް ވަންނަކަށް މަނާ ކަމެކެވެ.) އަދި ކަލޭމެން (حَجُّ ނުވަތަ عُمْرَة ގެ إِحْرَام ކަނޑައި) حلال ވެގެންވާއިރު ދަން ކަލޭމެން އޭގެފަހުން ޝިކާރަކުރާށެވެ! އެބަހީ އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް ދިއުމުގައި ހުރަސްއެޅި ކަލޭމެން ކުރިން ސަބަބުން ބައެއް ބަޔެއްގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވުމާއި ދެކޮޅުވެރިވުމަށް އެއި عَدَاوة ތެރިވެގެންވުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން އަދި އެބައިން ހުއްދަވުން حقّ ވާގޮތުގައި ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! (މިއާޔަތުން މި އިޝާރާތްކުރައްވަނީ صُلْحُ الْحُدَيْبِيّة ގެ ދުވަހު مسلم ން ގެންދިޔަ ދިޔުން މަނާކުރި مشرك ންނަށް مسلم ންނަށް ބަދަލުހިފުމާ އެގޮތަށްކުރުމަށް ނުވެސް ލިބިގެންވާ عداوة ތެރި ނުވުމަށާ އިޝާރާތްކުރެވޭއެވެ. އެއީ الله ގެ ފުރިހަމަ حكمة ފުޅުގެތެރެއިން ހިނގާވާ ކަންކަމެވެ.) އަދި ހެޔޮކަންކަމާއި تقوى ވެރިވާ ކަންކަމުގައި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި އެހީވާ ވާފަވެރިވާށެވެ! އަދި ފާފަވެރިވާ ކަންކަމާއި ދެކޮޅުވެރިވާ

ކަންކަމުގައި ކަލޭމެން އެއްބާރު އަނެއްބަޔަކާއި ވާދަވެރިވެ އެހީތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ عقوبة ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلْمُنْخَنِقَةُ وَٱلْمَوْقُوذَةُ وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ بِٱلْأَزْلَـٰمِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ ٱلْيَوْمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِ ۚ ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَـٰمَ دِينًا ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ ۙ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾

މުފްރަދާތު

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ ٱلْمَيْتَةُ = މުޑުދާރުވި (އެބަ މަސްކެއުން حلال ވާގޮތަށް ޛަކާތިގެ ތެރިއިންވެސް شريعة ގައި ކަތިލުން صحّ ނޫން ގޮތްގޮތުން މަރުވާ ޖަނަވާރެއް.)۞ وَٱلدَّمُ = އަދި ލޭއާއި. وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ = އަދި އޫރުމަހާއި.۞ وَمَآ أُهِلَّ = އަދި ކަތިލެވުނު ޖަނަވާރެއް.۞ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = الله ނޫން ފަރާތަކަށް. (އެ ޖަނަވާރު الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަތިލެވުން)۞ وَٱلْمُنْخَنِقَةُ = އަދި ނޭވާހިރުވައިގެން މަރުވާޖަނަވާރާއި. (ބަނޑު ކަރުބާރުވެގެން ނުވަތަ ކަރުގައި އެއްޗެއް ބަނދުވެގެން މަރުވެފައިވުން.)۞ وَٱلْمَوْقُوذَةُ = އަދި އެއްޗަކުން ގަހަރިޔާގެން (ގަލުގެން) މަރުވާ ޖަނަވާރާއި.۞ وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ = އަދި ވެއްޓިގެން މަރުވާޖަނަވާރާއި.۞ وَٱلنَّطِيحَةُ = އަދި (އެހެން ޖަނަވާރަކު) ހަރުންޖެހިގެން މަރުވާ ޖަނަވާރާއި.۞ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ = އަދި ވަލުގެ ޖަނަވާރު (ސިންގާބަލާފަދަ ހަރުކަށި ޖަނަވާރު ފަދަ) އެހެން ޖަނަވާރެއް ކެއްކަމުގައިވާ އެއްޗާއި.۞ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ = ކަލޭމެން އެއްޗެއް صحّ ގޮތުގައި ކަތިލާ ވަކިވެ. (އެބަހީ ދިރުމުގައި ހުސްވުމުގެ ކުރިން އެއްޗެއް ފުރާނަ ހުސްވުމުގެ ކުރިން އެ އެއްޗެއް ކަލޭމެން ކަތިލާފައިވާނަމަ އެއްޗެއް ހަލާލުވެއެވެ.) ۞ وَمَا ذُبِحَ = އަދި ކަތިލެވުނު އެއްޗެއް (حرام ވެގެންވެއެވެ.)۞ عَلَى ٱلنُّصُبِ = نُصُب ގެމައްޗަށް. (نُصُب އަކީ އުނދޫކަން ފުރުޅުގެ ބޮޑުގަލެވެ. އަޅުކަން ބާއްވާފަދަ ހިލަހިލާކަމެވެ.)۞ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނަސީބުގެ ވަރުބޮލުވުން. (ފަޔާލުވުމައި)۞ بِٱلْأَزْلَـٰمِ = زُلَم ތަށް. (އެބަ ތިލަގައި ލިޔަންލައި ހުންނަ ދުނިދަންޏެވެ.)۞ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ = އެއީ ފާސިގުކަމެވެ. فاسِقُ އެއްކަލާސްވެވެ. ... (الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުތުމެވެ.)۞ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު.۞ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުން ނާއުއްމީދުވެއްޖެއެވެ.۞ مِن دِينِكُمْ = ކަލޭމެންގެ دين އިންތިގެން. (ކަލޭމެން ދީން ދޫކޮށްލާ كافر ވުމަށްޓަކައި)۞ فَلَا تَخْشَوْهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ!۞ وَٱخْشَوْنِ = އަދި ތިމަންކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު.۞ أَكْمَلْتُ لَكُمْ = ތިމަންކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ دِينَكُمْ = ކަލޭމެންގެ دين.۞ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިމަންކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކޮށް ބަރާބަރުކުރެއްވީމެވެ.۞ نِعْمَتِي

= ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة. ۞ وَرَضِيتُ لَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ. ۞ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا = دين އެއްގެގޮތުން. إسلام دين . فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ مجبور ވެއްޖެމީހާ. / ބޮޑުހަސްވެ އެހެންގޮތެއް ނެތިއްޖެމީހާ. ۞ فِي مَخْمَصَةٍ = ބަނޑުހައިހޫނުން ކަށްއެޅިގެން. ۞ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ = ފާފައަކަށް ފިޔަބޮޑުއްލާނުލައި / އެދުރުމުގެ ގަސްދެއްނުލާ. ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ الله تعالى މި. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٣ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) މިދުވަހަކީ ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ބަދަލުގެނައުމަށް ހުރި އ އެއްކޮށް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަތިލެވުނު ކާނާގެ އެއްޗަކާއި (އެބަހީ ޢާދަމަކާއި) އަދި ނޫޅައި ހިތުހުއްޓިގެން މަރުވި ކާނާގެ އެއްޗަކާއި (އެއީ ބޮލު ބޮއްސަވައިގެންނަމަވެސް ބަނޑުގެ އެއްޗެއް ތަޅައިގެން ގޮސް ނުވާ ގޮތަށް މަރުވެގެން) - އަދި އެއްޗަކުން ތަޅައި މަތިންވެޓި ކާނާގެއެއްޗަކާއި އަދި މީހަކުން ފަހަރުގެ ކާނާގެ އެއްޗަކާއި އަދި އެހެން ޖަނަވާރެއްގެ ތަޅުން ޖަހައިގެން މަރުވި ކާނާގެ އެއްޗަކާއި އަދި (ތިބާގެ ދަތްކަށިން ދަސްކޮށްލާފައިވާ ޖަނަވާރެއް ފިލާވަތި) އެހެން މީހާ ޖަނަވާރެއް އެއްބައި ކަނޑައިވާ ކާނާގެ އެއްޗަކާއި މަރުވިގެ ބައްޔަކު އެ އެއްޗެއް ފުރާނަ ނެތިއްޖެ ދުވަހު شرعى ގޮތުގެ މަތިން ކަތިލާފިއްޔާ އެ ކާނާގެ އެއްޗެއްގެ އެއްޗަކުން ކޮށް حرام ކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ الله އެއްޗަކީ حرام ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި نُصُب ތަކުގެ މައްޗަށް ކަތިލެވުނު ކާނާ އެއްޗެއްވެސް حرام ވެގެންވެއެވެ. (نُصُب އަކީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مكّة ގެ އެތެރޭގައި ބަހައްޓާފައިވާ ހިލައިގެ ތަކެތިއެވެ. އެއީ ވަކިމީހެއްގެ صورة ނުކުރެވި ހިލައިގެ ތަކެތިއެވެ. އޭގެމައްޗަށް އެމީހުން ޖަނަވާރު ކަތިލުމަށް ހުރި ހުރިހާ ތަކެއްޗެވެ.އަދި ދޫކޮށްލާށެވެ! نُصُب އަކީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مكّة ގެ އެތެރޭގައި ބަހައްޓާފައިވާ ހިލައިގެ ތަކެތިއެވެ. މިތަކެތިން އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމާއި ތިލަވެރިކަމާ ހަމަ نُصُب އެވެ.އަދި ކަތިލެވުނު ޖަނަވާރުގެ ކަނަލުގެ މައްޗަށް ކުރެވެނީ މިފަދަ ކަންތައްތަކެވެ.) އެހެން مشرك ން ކުރާ ގޮތުން ފާލު ބެލުމަށް ހާލާ ބަލާފައި ގޮތްތައް ޖެހިދަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަސީބު ބަލައި ފަސްހަމަ ބަލާނެއެވެ. އަދި ތިޔަ ކަމެއްގެ ސަބަބުން މީނާމީހުން ގޮތަށް ބޮޑު ވާހަކަ ބޭއްލާ... (އަދި ނަސީބު ކަނޑައަޅާ) ފަލާކުރުމަށް ބަލާނީ ތިޔަމީހުން حرام ވެގެންވެއެވެ. މިއަދު ކާފަރުންނަށް ޤާދިރުނުވާނެއެވެ. އެބަހީ އެއިން ކަލޭމެންގެ ދީނުގެ މައްޗަށް ނަސްރު ފިހަރާދެއްވެއެވެ. الله ގެ ރަހުމަތުން ދީނުގެ މައްޗަށް ވުމުގެ އިން ކުރާނެކަމެއެވެ. އަދި ތިޔަދުވަހު (އެބަހީ حَجَّةُ الوَدَاعُ ގައި عَرَفَة ދުވަސް) ކަލޭމެންގެ ދީނާއިމެދު ކާފަރުން ހުރިހާ ކަމަކާ أمّيد ވެސް ކެނޑިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެން އިސްލާމްދީން ދޫކޮށް غيردين އަށް ވަދެގެން އަލުން ތިބާ أمّيد ވެއްޖެއެވެ. ބަލާވިދާ އަދުވަހު عرفة ގެ ބިމުގައި އެއްވެސް ކާފަރަކު އަދި مشرك އަކު ނުވާކަމަށެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުގަންނަ ނުވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ دين ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެއީ ކަލޭމެންގެ ދުޝްމަނުން مشرك ން ނެތިދިޔުމާއި އަލުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބަލާބޮޑުކޮށްދެއްވީމެވެ. ކަލޭމެންގެ ޝަރީޢަތްތަކާއި ކަލޭމެންގެ دين ބާތިލުކުރުމަށް އަލުން ނުވާ أمّيد ކުރެވެ.) އަދި إسلام دين އީ ކަލޭމެންގެ دين ކަމުގައި (އެބަހީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވި إسلام دين އީ ކަލޭމެންގެ دين ކަމުގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ޚުރާފާތެއްކަމުގައެވެ. އެއިން ދުރުހެލިވުމަކީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުން އެއީ إسلام ނޫން دينކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ ބިސްމިލްހާދާ حرام ތަކެތީގެ ތެރެއިންވެސް ވިޔަކަ ބަނޑުހައިވުންކަން ގަދަވެ ކާން ބޭނުން އެއްޗެއްނުލިބި ގޮތުގައިސުވެ އެއިން އެއްޗަކުން ބޭނުންކުރުން مجبُور ވެއްޖެނަމަ ބަދަލުވަމުން ފުރާނަ ދެމެހެއްޓުމުގެ ވަރަކަށް ކާން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ (އެބަހީ ހަމައެކަނި ދިރުމުގެ قصد އަށްޓަކައި) އެއިން އެއްޗެއް (ފާފަވެރިވުމަށް) ބޭނުންކުރުމުގެ (ނިޔަތެއް ނެތިއްޔާ) ކުށެއްނެތެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގަފޫރުވަންތަ ފުރިހަމަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤﴾ ٱلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.✻ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ = (ދީނުގެ މީހުން) އެމީހުންނަށް حلال ވަނީ ކޮންތަކެއްތޯ؟✻ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!✻ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ = ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވަނީ ރަނގަޅު حلال ތަކެއްޗެވެ.✻ وَمَا عَلَّمْتُم = އަދި ކަލޭމެން އުނގަންނައިދިން ތަކެއްޗާއި (އެބަހީ ކަލޭމެން އުނގަންނައިދިން ޖަނަވާރުތައް ގެނެސްދޭ ޝިކާރަކުރުމާއި)✻ مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ = ޝިކާރަކުރާ ޖަނަވާރުތަކުގެ ތެރެއިން. (زَخَمْ ކުރާ ޖަނަވާރުގެ ތެރެއިން)✻ مُكَلِّبِينَ = ކުއްތާ އުނގަނުވައި ޝިކާރަކުރާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ޝިކާރަކުރުވަން ދަސްކޮށްދީފައިވާ.✻ تُعَلِّمُونَهُنَّ = ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް ދަސްކޮށްދޭ / އުނގަންނައިދޭ.✻ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން.✻ فَكُلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ!✻ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ = އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހިފެހެއްޓި ތަކެއްޗެވެ.✻ وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ = އަދި އެއަށް الله ގެ ނަންފުޅު ކިޔާށެވެ! (އެބަހީ ކަލޭމެން بسم ކިޔައި އެ ޝިކާރަ ފޮނުވާށެވެ!)✻ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!✻ إِنَّ ٱللَّهَ ✻ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.✻ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✻ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު.✻ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތި ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ.✻ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ) ކާއެއްޗެހި.✻ حِلٌّ لَّكُمْ = (އެބަހީ އެމީހުން ކަތިލާ ޖަނަވާރުގެ މަސް) ކަލޭމެންނަށް حلال އެވެ.✻ وَطَعَامُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާނާ / ކަލޭމެން ކަތިލާ ޖަނަވާރު.✻ حِلٌّ لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް حلال އެވެ.✻ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނާއި ޢިއްފަތްތެރިން ކަލޭމެންނަށް (ކައިވެނިކުރުން) حلال އެވެ.✻ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ = އަދި ޢިއްފަތްތެރި އަންހެނުން (حلال އެވެ.) ކައިވެނި حلال އެވެ.✻ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެތެރެއިން. (يهودى ންނާއި نصارى އިންނެވެ.)✻ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން.✻ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ =

ކައިވެން އެކަނބަލުންނަށް ދީފިއްޔާ.۞ أُجُورَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ އުޖޫރަ / އެކަނބަލުންގެ ކާވެނިރަން.۞ مُحْصِنِينَ = عفّة ތެރިވެގެންވާ حال / (އެބަހީ ކައިވެން ހިނގުމަށްވެސް عفّة ތެރިވެގެންވާ حال)۞ غَيْرَ مُسَافِحِينَ = ޒިނޭކުރުމަށް إعلان ނުކުރާ / ޒިނާ ނުކުރާ.۞ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخْدَانٍ = އަދި ރަހުމަތްތެރި އަންހެނުންނާއިން (ގޯނޑުކުރުމަށް) ނުގެންގުޅޭ.۞ وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَـٰنِ = އަދި އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި ކާފިރުވެއްޖެމީހާ / (الله އަށް ކާފިރުވީމީހާ).۞ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހެޔޮ عمل باطل ވެއްޖެއެވެ.۞ وَهُوَ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި އޭނާ آخرة ގައިވާނީ.۞ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٥﴾ = ގެއްލި ހުރިކަލޭގެންވާމީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން يعنى مؤمن ންގެމީހުން ކަލޭއާ މަހުގެތެރެއިން އެބަހީ އެއްޗެހު މަހުގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް حلال ވެގެންވަނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ އެމީހުން ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވަނީ ރަނގަޅު حلال ތާހިރުތަކެވެ. شريعة ހުއްދަކުރާ ތާހިރުތަކެވެ. އަދި ސިކާރަކުރުމަށްޓަކައި ކަލޭމެން އުނގަންނައިދީފައިވާ ދަސްކޮށްދީފައިވާ ސިކާރަކުރާ ޖަނަވާރުތައް ކަލޭމެންނަށް ސިކާރަކޮށްދީފައިވާ ގެނައި މަސްކައުން حلال ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ الله ކަލޭމެންނަށް އުނގަންނައިދެއްވި ތަކެއްޗިގެތެރެއިން އުނގަންނައިދީފައިވާ ކަލޭމެން އުނގަންނައިދިނީ ތަމްރީންކޮށްދީފައިވާ ސިކާރަކުރާ ޖަނަވާރުތަކުގެ އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހިފަހައްޓާފައިވާ މަސްކައުން ކަލޭމެންނަށް حلال ވެއެވެ. އަދި ސިކާރަކޮށްގެން ގެނައި ސިކާރަކަށް އެއްޗެއް ކަލޭމެން ބޭނުންކުރާއިރު الله ގެ ނަންކިޔުމަށް ކިޔާށެވެ. (އެބަހީ ސިކާރަކުރުމުގައި ސިކާރަގެ ބިސްމި ކިޔުމުގެ ބޭނުން ދަސްކުރުމަކީ قواعد ގެ بسم ކިޔައި شريعة ގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކަލޭމެން ކަތިލާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! (އެކަލާނގެ حكم ތަކާއިމެދު ފަރުވާތެރިވާށެވެ! އެއީ حكم އަކަށް ފަރުވާކުޑަކުރާމީހުންނަށް ބިރުވެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(٥) މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު حلال ތާހިރު حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި ފޮތްދެއްވުނުމީހުންގެ އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ ކާނާވެސް އެބަހީ އެމީހުން ކަތިލާ (މަސްކައުން حلال ޖަނަވާރުގެ) މަސްވެސް ކަލޭމެންނަށް حلال އެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ކާނާ އެބަހީ ކަލޭމެން ކަތިލާ ރަނގަޅު މަސް އެމީހުންނަށް ހުއްދައެވެ. އަދި مؤمن އަންހެނުންނުކުރާ މިނިވަން عفّة ތެރި އަންހެނުން ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ.(ކަލޭމެން އިންނުން ހުއްދައެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރިން ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެތެރެއިން އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ ތެރެއިންވެސް މިނިވަން عفّة ތެރި އަންހެނުން ކަލޭމެންނަށް حلال އެވެ. އެބަހީ ކާވެނިކުރުން ހުއްދައެވެ. އެއީ އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ أُجور ދިނުމާއެކުއެވެ. ކާވެނި ރަން އަދާކޮށްދިނުމާއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކައިވެނިކުރުންވެސް عفّة ތެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ. އަދި ޒިނާ ނުކުރާ އަދި ޒިނޭކުރަން ވާހަކަ ކަނބަލުންނާ އަންހެނުންނާއިންވެސް ނުގެންގުޅޭ މީހުންކަމުގައެވެ. އަދި އީމާންކަން ދޫކޮށްލައި ކާފިރުވާ މީހާ ދަންނައެވެ! ފަހެ އޭނާގެ ހެޔޮ عمل باطل ވެއްޖެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާ ވާނީ ގެއްލި ހުރިކަލޭގެންވާ މީހުންކަމުގައެވެ. ގެއްލި ހުރިކަލާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. އިސްލާމީ އަހުލުކިތާބީ ފަރާތްތަކާއިމެދު އަދި ކިތާބީގެ ދަރަޖައިން مفسّر ންގެ ވާހަކައި ދަރަސްކުރުން ހުރިކަމުގެ ބަހުސް ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެ حكم ތަކުގެ تفصيل ބަލާލުމަށް މިފޮތުގައި އަހަރެމެން ކުރު ތިރީގައިއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُواْ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ ۚ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُواْ ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُواْ مَآءً فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ ۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝٦ وَٱذْكُرُواْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ۝٧

ލަފުޒުމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ إِذَا قُمْتُمْ = ކަލޭމެން ތެދުވަންޏާ. (قصد ކުރަންޏާ)۞ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް. (ނަމާދުކުރުމަށް)۞ فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (وضوء ހެއްދުމަށް) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ދޮންނާށެވެ!۞ وَأَيْدِيَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި.۞ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ = އުގުނދޫބުރިއާއެކު.۞ وَٱمْسَحُواْ = އަދި ކަލޭމެން ފޮހޭށެވެ!۞ بِرُءُوسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބޮލުގައި.۞ وَأَرْجُلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތަށް (ދޮންނާށެވެ!)۞ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ = ފުލުފުށިކަށްޓާއެކު.۞ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا = އަދި ކަލޭމެން جُنُب ވެރިވެގެންވަންޏާ.۞ فَٱطَّهَّرُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން طاهر ވެގަންނާށެވެ!۞ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ = އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައި ވެއްޖެއްޔާ.۞ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރުއެއްގައި.۞ أَوْ جَآءَ = ނުވަތަ އައިސްފިއްޖެ.۞ أَحَدٌ مِّنكُم = ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު.۞ مِّنَ ٱلْغَآئِطِ = ފާޚާނާކުރާތަނުން (އެބަހީ ބޭރުކަމު ނުވަތަ ކުޑަކަމުދިޔުމަށްފަހު) أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންގެ ބިރިއްޖެއްޔާ (جِمَاع ވެއްޖެއްޔާ)۞ فَلَمْ تَجِدُواْ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ނުފެނުނު / ނުލިބުނު (އެބަހީ إِسْتِعْمَال ކުރެވޭވަރު ނުވި)۞ مَآءً = ފެން.۞ فَتَيَمَّمُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން تَيَمَّمُ ކުރާށެވެ!۞ صَعِيدًا طَيِّبًا = ތަނަވަސް / طاهر ވެލިން.۞ فَٱمْسَحُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން ފޮހޭށެވެ! بِوُجُوهِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކުގައި.۞ وَأَيْدِيكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުގައްޔާއި.۞ مِّنْهُ = އެވެލިން. مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = الله ބޭނުންނުވެވޮޑިގެނެވެ.۞ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ލައްވާށެ.۞ مِّنْ حَرَجٍ = އެއްވެސް ދަތިކަމެއް އުނދަގޫކަމެއް.۞ وَلَٰكِن يُرِيدُ = އަދި އެކަލާނގެ ބޭނުންވެވޮޑިގެންވަނީ لِيُطَهِّرَكُمْ = ކަލޭމެން طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ.۞ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ نعمة އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވުމަށެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝٦ = ކަލޭމެން شكر ވެރިވުމުގެ أمّيد ގައި.۞

وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ اللّه ގެ نعمة. ❁ وَمِيثَٰقَهُ =އަދި އެކަލާނގެ عهد ކަނޑައެޅުއްވި. ❁ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦ = އެ عهد ކަނޑައަޅު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހިއްޕަވާފައިވާ. ❁ إِذْ قُلْتُمْ = ކަލޭމެން ބުނިހިނދުން. ދެންނެވިހިނދުން. ❁ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ = އަޑުއެހީން އަހައިފީމެވެ. އަދި އަޑުއެހީން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ.! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ❁ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ނިވައިވެގެންވާތަކެތި. ❁

إجْمالِي މާނަ

(٦) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނަމާދަށް ތެދުވެވަންޏާ (އެބަހީ ނަމާދުކުރަން قصد ކޮށް ނަމާދުކުރަން ފެށުމުގެކުރިން) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ދޮންނާށެވެ! އަދި އުގުޅިފަތިކައްޓާއެކު ކަލޭމެންގެ އަތްތައްވެސް ދޮންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ބޮލުގައި ފެން ފޮހެލާށެވެ! އަދި ފައިތިލަކައްޓާއެކު ފައިވައި ދޮންނާށެވެ، އަދި جُنُب ވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން ވެއްޖެއްޔާ ފެނުން ކަލޭމެން (ހަށިގަނޑު ހިނައި) طاهر ވެގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ބަލިމީހުންކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ދަތުރުގައިވީ ނަމަވެސް ނުވަތަ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ފާޚާނާއިން އައިސް ނުވަތަ ކަލޭމެން އަންހެނުންގައި ބީހިއްޖައީ (އެބަހީ جِمَاعُ ވެއްޖައީ) (ދެން މިކަންކަމުގައި) ފެން ނުލިބިއްޖައީ ނުވަތަ ފެނުން إستعمال ކުރުމަކަށް ނުވެއްޖައީ ދެން طاهر ތަނެއްގެ ވެލިން تَيَمُّمُ ކުރާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންގެ މޫނުތަކާއި އަތްތަކުގައި އެވެލިން ފޮހޭށެވެ! اللّه تعالى ކަލޭމެނަށް އުނދަގޫކަމެއް އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ޖެއްސެވުމަކަށް އެދިވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވަނީ ކަލޭމެން طاهر ކުރެއްވުމަށް އަދި އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންވަނީ وضوء ކުރުމާއި ތަޔައްމުމު ކުރުމުގެ إجمالى ގޮތެވެ. އޭގެ تفصيل سنّة ގައި بيان ވެއެވެ.

(٧) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّه ދެއްވި نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެއީ إسلام دين ގެ هداية ގެ نعمة އެވެ......) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެހިއްޕެވި عهد ކަނޑައެޅުއްވުން ހަނދާންކުރާށެވެ، އެއީ އަޑުއެހުން އަހައިފީމެވެ. އަދި އަޑުއެހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. މިހެންބުނި ހިނދުންނެވެ. (އެއީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أصحاب ބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް بيعة ހިއްޕެވި ހިނދުގައެވެ. اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ކިޔަމަންވާ ކޮންމެ أمر ތަކެއްގައި ދަތިކަމާ އުނދަގޫތަކުގައިވެސް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވުމަށް އެބޭކަލުން ގެންނެވީ عهد ކުރައްވަނިހިނދުގައެވެ.)

އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ، ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާހަކަތަކެއް ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެތިވެސް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ ۚ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۙ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

ލަފުޒުމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ كُونُوا۟ = ކަލޭމެންވާށެވެ! ۞ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ = (عدل ވެރިކަން) اللّه އަށްޓަކައި قائم ކުރާނެބަޔަކަށްވުމަށް. ۞ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ = عَدْلُ ވެރިކަމާއެކު ހެކިދޭބަޔަކަށްވުމަށް. ۞ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ = އަދި ކަލޭމެން އުފުލައިނުގަންނާށެވެ! / حقّ ކަމެއް ކަމުގައި ނުބަލާށެވެ!۞ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ = ބައެއްމީހުންނަށް އޮތްރުޅިވެރިކަން. ۞ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ = ކަލޭމެން عدل ވެރި ނުވުމުގެމައްޗަށް. ۞ ٱعْدِلُوا۟ ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ! ۞ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ = އެކަން تقوى ވެރިކަމާއި ގާތްވެ. ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ خبرވެރި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (خبر ވެރިވޮޑިގެންވަނީ) ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުގެ. ۞ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް اللّه وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ۞ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ދޮގުކުރި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ۞ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ = އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّه ގެ نعمة ހަނދުމަކުރާށެވެ! ۞ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށްވާ ۞ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ = ބައެއްމީހުން قصد ކުރިހިނދު. ۞ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނާހިމާއަށް ދިގުކުރުމަށް. ۞ أَيْدِيَهُمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް. ۞ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެކިބައިން ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބަރޯސާވެރިވާށެވެ! ۞ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި اللّه އަށް. ۞ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ = مؤمن ން وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ! ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ! اللّٰه އަށްޓަކައި (عدل ވެރިކަން) قائم ކުރާބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ވާށެވެ! عدل ވެރިކަމަށް ހެކިދޭބަޔަކުކަމުގައިވާށެވެ! އަދި ބަޔަކުމީހުންނަށް އަރައިގަތުމާ ކުޑިވެރިކަން އެއީ عَدْلُ ވެރިނުވުމުގެ ވެއްކަމުވާ حقّ ކަމެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! އެކަމުގެ ސަބަބުންކަމުގައި ކަލޭމެން ހަދައިނުގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން عدل ވެރިވާށެވެ! އެކަން ތަޤްވާވެރިވުމާއި ގާތްވެ.އަދި ކަލޭމެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر اللّٰه ދަންނަވާ ގެންވުމާއެވެ. އެކަމުގެ خبر އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.

(٩) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވުމަކަން (ފާފަފުއްސެވުމާއި ދަރުމަދެއްވާނެކަމަށް) اللّٰه وعد ކުރެއްވިއެވެ.

(١٠) އަދި އެބައިމީހުން ކާފިރުވެ އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

(١١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ! ކަލޭމެންނަށް اللّٰه ދެއްވި نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ބަޔަކުމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގާ ދިގުކޮށް ފޮނުވުމަށް قَصْدُ ކުރިހިނދުންނެވެ. ފަހެ اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހުއްޓުވާ މަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ފަހެ مؤمن ން اللّٰه އަށް وكيل ކުރާހުރިކަމެވެ.

ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުން މި إشارة ކުރައްވަނީ مدينة ގައިވީ يهودى ންގެ بَنُوالنَّضِيْر ގެ މީހުން رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަވަހާރަކޮށްލަން ރޭވި ރޭވުމަކުން اللّٰه تعالى އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވި ވާހަކައެވެ. އެކަލޭގެފާނާ އެމީހުންނާއި ދެމެދު ކުރިވިފައިވާ އެގްރީމެންޓާ އެމީހުން خلاف ވެ خيانة ތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން مدينة އިން ނެރެ އެއްސަރަހައްދަކަށް އަރުވައިލައްވައި އެމީހުންގެމުދާ އެކަލޭގެފާނަށް مؤمن ންނަށް فَيْءُ ގޮތުގައި ދެއްވިގެއްގައި اللّٰه ދެއްވިއެވެ. އެވާހަކަ حَشْرُ ސޫރަތުގައި ތަފުސީލުކޮށް بيان ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެހެން ސަބަބެއް މިއާޔަތުގެ ދެވިއެވެ.

واللّٰه أعلم ·

۞ وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ لَعَنَّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ ۙ وَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ހިފެއްވިއެވެ.❁ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِي إِسْرائيل ގެ عهْدُ ކަށަވަރު.❁ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ފޮނުއްވީމެވެ.❁ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا = ބާރަ نَقِيبُ ން. (އަމާނާތްތެރި ބާރަ ސަރުދާރުން / ބަލަދުވެރިން.❁ وَقَالَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه وحى ކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنِّى مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއެކު ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާނަމަ.❁ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތް ދޭނަމަ.❁ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވެއްޖެނަމަ ❁ وَعَزَّرْتُمُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެ رسول ންނަށް (ކަސްދުން نصر ދިނުމާއި / ނުވަތަ ޝަރަފުވެރިކުރުމާއި.❁ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ދަރަނިދިނުމާ (اللّٰه ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރުން.)❁ قَرْضًا حَسَنًا = ރަނގަޅު ދަރަނިއަކުން.❁ لَأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާހުށީމެވެ.❁ سَيِّـَٔاتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްފާފަތައް.* وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ވައްދަވާހުށީމެވެ.❁ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް / ސުވަރުގެތަކަކަށް.❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައްދޭ.❁ فَمَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފިރުވެއްޖެމީހާ. (ދަންނަވައްވާ!)❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން ދެން އޭގެފަހުގައި.❁ فَقَدْ ضَلَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ = ސީދާމަގުން / މަގުމަތިން.❁ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد އުވާލުމުގެ ސަބަބުން.❁ لَعَنَّٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލެއްވީމެވެ.❁ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހެއްދެވީމެވެ.❁ قَٰسِيَةً = ހަރުކަށި އެއްޗެހިތަކެއްކަމުގައި.❁ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = އެމީހުން (ބަދަލުކޮށްލުމުގެ) كلمة ތައް ބަދަލުކުރާ.❁ عَن مَّوَاضِعِهِۦ = އޭގެ ތަންތަނުން.❁ وَنَسُوا۟ حَظًّا = އަދި އެމީހުން (ބައެއް) ބައެއް

ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ.۞ مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުނު ކަންތަކުގެ.۞ وَلَا

تَزَالُ تَطَّلِعُ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތުން ދެމިހުންނާނެއެވެ.۞ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރާ

(يهودى ންގެ) ބައެއްމީހުންގެ خيانة .۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ = އެމީހުންކުރާ މަދުމީހުންކޮޅެއްފިޔަވައި.۞ فَٱعْفُ عَنْهُمْ =

ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ! ۞ وَٱصْفَحْ ۚ = އަދި معاف ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ =

ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى.۞ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾ = إحسان ތެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.*

إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މާތްވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ بَنِي إِسْرَائِيل ން ގެ ޤައުމުން عهد ކަނޑައަޅުއްވައިފިއެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ހިތްޖެހި عهد ކަނޑައެޅުއް އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިވެވަޑައި އަދި އެކަލާނގެ ޝަރުޢު ފާލަތެރިކަމާ އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.) އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ބާރަ ސަރުދާރުން ބަރަ / ބާރަވެރިން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (موسى عليه السّلام) ގެ ދަރުމަވެރިން އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ކަލޭގެފާނުން އަބަދު ތިބޭގޮތުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތްދީ އަދި ކަލޭގެފާނުން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ رسول ންނަށް އީމާންވެ (އެމީހުން ތެދުކޮށް) އަދި ކަލޭގެފާނުން އެ رسول ންނަށް (عملی ގޮތުން) نصر ދީ އަދި ކަލޭގެފާނުން ރަނގަޅުގޮތުގައި اللّه އަށް ދަރަނިދީ (އެބަހީ اللّه ގެ މަގުގައި ހަރަދުކޮށް ހެޔޮކަމަށް) ހަރަދުއި (މިބާރުތަކުގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ކަލޭގެފާނުން ކުރާނަމަ) ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން ކުށްތަކާއި ކަންތައްތައް ފުހެލައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަރުމަ އާއިއި ހިނގާހިނގާކަށް ބަޔާންކޮށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ކަލޭގެފާނުން ވައްދަވާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުން އެއަށްފަހު (އެބަހީ عهد ކަނޑައެޅުމަށްފަހު) ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ސީދާމަގުން ގެއްލިއްޖެ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

(١٣) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد އުވައިލުމުގެ ސަބަބުން މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ އެމީހުންނަށް لعنة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަށް ހަރުކަށި އެއްޗެއްކަމުގައި މިވަންތަ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެއްވެސް ގޮތަކުން اللّه ގެ އެހުރުމަތް އަރައިގަތުމަށް ކުރެވޭ ބިރެއް ނުގެންނަފަދައިން ލައްވައިފިއެވެ.) އެމީހުންނަށް ބަދަލުކޮށްލާ ބަސްތައް كلمة ތައް ލިޔެފައިވާ ތަނުން ބަދަލުކޮށްލައެވެ. (وحی ގެ ޙަޤީޤީ ބަސްފުޅާ ކުރިމަތިކުރުމުގައި އެމީހުން) ވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ذِكر ކުރެވުނު އެބަހީ ހަނދާންކޮށްދެވުނު (އެމީހުންގެ دين ގެ أصل ކަމުގައިވާ އެތައްކަމެއް) އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. (އަދި އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެމީހުންގެތެރެއިން މަދުބަޔަކުގެ ކިބައިން ފިޔަވާ خيانة ތެރިކަން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާ معاف ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ فَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ ۚ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذْنِهِۦ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = އަދި ބުނެފިއުންދިޔަބައިން (މިމަންޒަރުގައިވާގޮތުގެ ހިތްޕުޅުވީތޯ.) ۞ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ نصارى އިންނެވެ. ۞ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ = މިމަންޒަރުގައިވާގޮތުގެ އުމުރުންގެ مِيثَاق ހިތްޕުޅުވީތޯ. ۞ فَنَسُواْ حَظًّا = އަދި އުމުރުން (ބަޔެއް) ބައެއް ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. ۞ مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ = އެކަންކަމުން އުމުރުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންކަމުގެ. ۞ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمْ = ފަހެ މިމަންޒަރުގައިވާގޮތުގެ އުމުރުންގެ މެދުގައި (يهودى ންނާއި نصارى އިންނާއި ދެމެދު) ބައްސާ ބަރުކަކުރިވެ. (ދެބައި ބެހެށުން ބަހައްކާދާދަށް)۞ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ބެހިކަމާއި ނުރުހިކަން.۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް.۞ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި ނިކަންހުރި الله އުމުރުންނަށް خبر ދެއްވާހުށްޓެވެ. ۞ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ = އުމުރުންކުރި ކަންކަމުގައިވާ ކަންކަމެވެ. ۞ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ۞ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާގެ ގާތަށް މިމަންޒަރުގައިވާގޮތުގެ رسول ވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ يُبَيِّنُ لَكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނަށް بيان ކޮށްދެއްވަމުން. ۞ كَثِيرًا = ގިނަތަކެތި. ۞ مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ = ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުން. ۞ وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ = އަދި ގިނަތަކެތި އެކަލޭގެފާނު عفو ކުރައްވައި. ۞ قَدْ جَآءَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ = الله ގެ حضرة ން نور އެއް (އެއީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.) ۞ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްވެސް. (އެއީ قرآن އެވެ.) ۞ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ = އެއިން الله ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ۞ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް تَبَع ވި މީހަކަށް. ۞ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ = ސަލާމަތުގެ މަގުތަކަށް. الله ގެ މަގުތަކަށް.۞ (السّلام އަކީ الله ގެ ނަންފުޅެކެވެ.)۞ وَيُخْرِجُهُم = އަދި އެބައިމީހުން ނެރުއްވައި.۞ مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ =

އަނދިރިތަކުތެރެއިން (ކާފިރުކަމާއި جاهل ކަމުގެ އަނދިރިތަކުން) ۞ إِلَى ٱلنُّورِ = އަލިކަމުގެތެރެއަށް. (އީމާންކަމާއި علم ގެ) بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ إِذْنَ ފުޅުން.۞ وَيَهْدِيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށްމަގުދައްކަވައެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝١٦ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ތިމަންނާމެންނީ نصارى އިންނޭ ބުނިމީހުންގެ ކިބައިންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ مِيْثَاقُ ހިއްޕެވީމެވެ. އަދި އެކަންކަމުން ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންކަމުގެތެރެއިން އެތައްކަމެއް (އެބަހީ ދީނުގެ ވާޖިބުތަށް އޭރާގެ ބައެއް އެތައްކަމެއް) އެމީހުން ހަނދާންނައްތާލައިފިއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މެދުގައި (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންގެމެދުގައި / ނުވަތަ ހުރިހާ نصارى އިންގެ فِرْقَة ތަކުގެ މެދުގައި / ނުވަތަ مؤمن ންނާއި ކާފިރުންނާއިމެދުގައި) عداوة ތެރިކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން قيامة ދުވަހާހަމައަށް ދެމެހެއްޓެވީމެވެ. (އެއީ ދެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ތަކުފީރުކުރާތީއެވެ.) އަދި އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަކަމުގައިވީ ކަންތަކުގެ خبر ނިކަންތުކު اللّه تعالى އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(١٥) އޭ أهل كتاب ންނޔވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޔވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ފޮތުން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ގިނަކަންތައްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާ ކަލޭމެންގެގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެތައްކަމެއް عفو ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ حضرة ން نور އަކާއި އަދި بيان ވެގެންވާ ފޮތެއް ކަލޭމެންގެގާތަށް އައިސްފިއެވެ. (އެ نور އަކީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. އެފޮތަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)

(١٦) اللّه تعالى އެފޮތުން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި تبع ވީމީހަކަށް السّلام ގެމަގުތަކަށް ދައްކަވައެވެ. ފަހެ اللّه ގެ މަގުތަކަށް ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުން (ކާފިރުކަމާއި ޖާހިލުކަމުގެ އަނދިރިން ނުކުއްމަވައި (އީމާންކަމާއި علم ގެ) އަލިކަމުގެތެރެއަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައެވެ.

لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُوا۟ مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

ވިދާޅުވު

لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ =
ހަމަކަށަވަރުން الله އީ مريم ގެފުޅުންގެ ދަރިކަލުން المسيح އެވެ. އެބަހީ (عيسى އެވެ.) ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله
އެވެ!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ فَمَن يَمْلِكُ = ފަހެ މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا =
الله ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް. ۞ إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ = އެކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވަން
އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ.* ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ = مَرْيَمُ ގެފުޅުންގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ۞ وَأُمَّهُۥ =
އަދި އެކަލޭގެފުޅުންގެ މަންމާފުޅު (مَرْيَمُ ގެފުޅާއި) ۞ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = އަދި ބިމުގައިވާ
އެންމެންނާއި. ۞ وَلِلَّهِ = މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ =
އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ފުރިހަމަކަން / އަބަދުވެރިކަން. ۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.*
يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އެއްޗެއް. އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى
އީ.* عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقَالَتِ
ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ = އަދި يهودى ންނާއި نصارى ން ބުންޏެވެ. ۞ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ = އަހުރެމެންނަކީ الله ގެ
ދަރިންނެވެ. ۞ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެންމެލޯބިވެވޮޑިގެންވާ މީހުންނެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތުން
ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ بِذُنُوبِكُم =
ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން. ۞ بَلْ = އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ (އެހެންނުންނެވެ.) ۞ أَنتُم بَشَرٌ = ކަލޭމެންނަކީ ހަމަ
އާދަމީދަރިންނެވެ. ۞ مِّمَّنْ خَلَقَ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވި خَلْقُ ތަކުންނެވެ. ۞ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ
އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ފާފަ ފުއްސަވައެވެ. ۞ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ
މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ۞ وَلِلَّهِ = އަދި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ۞ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ފުރިހަމަކަން / އަބަދުވެރިކަމާއި. ۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި
އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ۞ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ = އަދި އެނބުރި ރުޖޫޢަވާނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞

يَـٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَـٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ!۞ قَدۡ جَآءَكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ.۞ رَسُولُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم)۞ يُبَيِّنُ لَكُمۡ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް.۞ عَلَىٰ فَتۡرَةٖ مِّنَ ٱلرُّسُلِ = رسول ބޭކަލުންނެއް فَتْرَة އެއްގައި / ދަނޑިވަޅެއްގައި.۞ أَن تَقُولُواْ = ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައި.۞ مَا جَآءَنَا = އަހުރެމެންގެ ގާތަކަށް ނާދެއެވެ.۞ مِنۢ بَشِيرٖ وَلَا نَذِيرٖ = އެއްވެސް بَشِيرْ އެއްވެރިޔަކު ނުވަތަ نَذِيْر އެއްވެރިޔަކު.* (އުފާވެރި خبر ދެއްވާނޭ ބޭކަލަކު ވެސް ނުވަތަ ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ވެސް)۞ فَقَدۡ جَآءَكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން (މިހާރު) ކަލޭމެންގެގާތަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ.۞ بَشِيرٞ وَنَذِيرٞ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ނުވަތަ ބިރުވެރި ހަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު އެއީ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.)۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه تعالى މި.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿١٩﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން مَرْيَم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން المسيْحُ (އެބަހީ عيسى عليه السّلام) އެއީ اللّه އޭ ބުނިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. مَرْيَم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން المسيْحُ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅާ އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެން اللّه ހަލާކުކޮށްލައްވަން ބޭނުންވިޔަސް އެކަމަކުން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅަށް ދެކޮޅުހަދައިފާނެ (އެކަލާނގެ އަތުން ދުރުކުރެވޭނޭ ބަޔަކު) އެކަން ދިފާއު ކުރެއްވުމަށް ކުޅަދުންވާނެ އެއްވެސް ކަލާނގެއް ބޭނުންވެސް ކޮންކޮއެއްތޯ؟ އަދި އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާއްޗެއްގެ މިލްކުވެސް خاصّ ވެ ހިމެނިގެންވަނީ اللّه އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެއްޗެހި ހައްދަވައެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް اللّه ކުޅަދުންވަންތަ ވެގެންވެއެވެ.

(١٨) އަދި يهودى ންނާއި نَصَارى އިން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނީ اللّه ގެ ދަރިންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެންމެ ލޯބިވާ މީހުންނެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އެހެންވީއިރު) ކަލޭމެން ކުށާ ފާފަތަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް عذاب ދެއްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ خَلْقُ ތަކުންކުރެ آدم ގެ ދަރިންނެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗެހީގެ مِلْكُ ވެސް ހިމެނިގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ.

(١٩) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން رسول ބޭކަލުންނެއް فَتْرَة އެއްގައި އުފަލާ ދަނޑިވަޅެއްގައި ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ާ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) ވަޑައިގެންފިއެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެގާތަށް އެއްވެސް بَشِيرْ އަކުވިޔަސް ނުވަތަ نَذِير އަކުވިޔަސް ނާދެއޭ ކަލޭމެން ބުނެފާނެތީއެވެ. (بَشِير އަކީ ކިޔަމަންތެރިންނަށް ސުވަރުގެއާ އެކުވާ نعمة ތަކުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވާމީހާއެވެ. نَذِيْر އަކީ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ނަރަކައާ އެކުވާ عذاب ތަކުގެ ބިރުވެރި خبر ދޭ މީހާއެވެ.) އަދި اللّه އީ ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَـٰقَوْمِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَـٰقَوْمِ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَارِكُمْ فَتَنقَلِبُوا۟ خَـٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا ٱدْخُلُوا۟ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَـٰلِبُونَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ = އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރުމަށް ޓަކައްވާނެވެ.)۞ يَـٰقَوْمِ ٱذْكُرُوا۟ = އޭ އަހުރެމެންގެ قوم އެވެ! ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!۞. نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ اللّه ގެ نعمة ۞. إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރޭގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިހިނދު ۞ أَنۢبِيَآءَ = ނަބީބޭކަލުން.۞ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައި ލެއްވިއެވެ.۞ وَءَاتَىٰكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވިއެވެ.۞ مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا = އެއްވެސްމީހަކަށް ނުދެއްވާފައިވާ ۞. مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ = عالم ތަކުގެތެރެއިން.۞ يَـٰقَوْمِ ٱدْخُلُوا۟ = އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!۞ ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ = طاهر ވެގެންވާ ބިމަށް / ބައިތުލްމަގުދިސް ބިމަށް.* ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ = އެބިން اللّه ކަލޭމެނަށް ލިޔުއްވާފައިވާ.۞ وَلَا تَرْتَدُّوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފަހަތަށް ނުއެނބުރޭށެވެ! /ފުރަގަސްދީ ނުދާށެވެ!۞ (އެބަހީ رُجُوعَ ނުވާށެވެ!) ۞ عَلَىٰٓ أَدْبَـٰرِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފަހަތަށް.۞ فَتَنقَلِبُوا۟ خَـٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ = ފަހެ ދެން ރައްދުން ކަލޭމެން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެގެން ނުކުމެގެންދާނެތީއެވެ.۞ قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ!۞ إِنَّ فِيهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެބިމުގައިވެއެވެ.۞ قَوْمًا جَبَّارِينَ = جبّار ބަޔަކު (އެބަހީ ހިތްހަރުކަން ބޮޑުބާރު ގަދަފަދަ ބަޔަކު.)۞ وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެބިމަށް ނުވަންނާނެމެވެ.* حَتَّىٰ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا = އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެއްޖައުމަށްދާންދެން.۞ فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا = ފަހެ އެމީހުން އެބިމުން ނުކުމެއްޖައުމާ ۞ فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ = ފަހެ ދެން ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވަންނާނޭ ބައެކެވެ.۞ قَالَ رَجُلَانِ = ދެފިރިހެނުން ބުންޏެވެ.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާމީހުންގެތެރެއިން.۞ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا = އެދެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّه نعمة ލެއްވި.۞ ٱدْخُلُوا۟ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ = ދޮރުގެ ތެރެއިން ހަމަތަން އެމީހުންގެ ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!۞ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަދެއްޖައުމާ (ދެން ވަދެއްޖައުމާ)۞ فَإِنَّكُمْ غَـٰلِبُونَ ۚ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެރިވެގަތުމީ ކަލޭމެންނެވެ.۞ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަވާލުވާށޭ اللّه އަށް وكيل ކުރާށެވެ! / އިތުބާރުކުރާށެވެ!. إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ - ކަލޭމެނީ مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިނދު ހަނދުމަކުރުވުމަށްވާނެވެ! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި نعمة ހަނދާންކޮށްބަލާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ نبي ބޭކަލުންތަކެއް ފޮނުއްވައި އަދި ކަލޭމެންނީ ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއިރުންނެވެ. އަދި عالم ތަކުގެ މީސްތަކުންކުރެ އެކަކަށްވެސް ނުދެއްވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެވެ. (އެއީ مَنُّ އާއި سَلْوَى އާއި ހިލަގަނޑުން ފެންނިކުތުމާއި ވިލާގަނޑުން ހިޔާއަޅުއްވައިދެއްވުމާއި އަދިވެސް އެތައްކަމެއް ކަމުގައިވިއެވެ.)

- މިއާޔަތުގައިވާ "ކަލޭމެން ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައި ލެއްވި ވާހަކައިގެ މުރާދުގައި مفسّر ންގެ ގޮތުގައި ބަސް ތަފާތެވެ. ނަމަވެސް ގިނަބޭކަލުންގެ ބަހުގައި އެއީ:

(١) فِرعون ގެ އަޅުވެތިކަމުންނުކުމެ ތިމާމެންގެ نفس ތަކުގެވެރިންކަމުގައި ތިމާމެން ވީ ވާހަކައެވެ.

(٢) އެމީހަކަށް އަނބިމީހަކާއި ނޯކަރަކާއި ގެއެއްވާ ކޮންމެމީހަކީ އެއީ ރަސްކަލެއްގެ މާނައިގާ އެމީހުންނާއި ބުނެއެވެ. "އަދި މިޒަމާނުގެ ބޮޑެތިމީހުންވެސް ބުނުއްވައިފައިވެއެވެ." والله أعلم .

(٢١) موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން طاهر ވެގެންވާ ބިމަށް ނުވަތަ بركاة ލިބިގެންވާ ބިމަށް ވަންނާށެވެ! އަރަނަން ދާށެވެ! (އެއީ دمشق އާއި فَلَسْطِيْن ކަމުގައި – ނުވަތަ شَام ކަމުގައި – ނުވަތަ أرِيْحا އެވެ ކިޔައިދެއްވާކަމުގައި ނުވަތަ طور ފަރުބަދަޔާއި އެހާގެ ވަށައިގެންވާ ތަންތަން ކަމުގައި ބުނެވެނެވެ. މިހިރާ ހުރިހާ ގޮތެއް تفسير علم ވެރިންގެ ބަސްތުރުވެއެވެ.) – والله أعلم – أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި ވިދާޅުވެފައި އެވަނީ އެއީ فُرَات ކޯރުންފެށިގެން مِصْرُ عَرِيش ގެ ހިސާބަށްކަމުގައެވެ. موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ قوم ގެމީހުންނޭވެ!) އެތަނަކީ ކަލޭމެންނަށް الله ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާ ތަނެކެވެ. އެތަނަށް ކަލޭމެން ވަދެވެ! އަދި ފުރަގަސްދީ ފަހަތަށް އެނބުރި رجوع ނުވާށެވެ! އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެގެންނިކުމެގެންދާނެއެވެ.

(٢٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގައި ބަލިނުކުރެވޭފަދަ ގަދަފަދަ جبّار ބަޔަކު އެބަތިބިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެތަނުން ނުކުމެގެންދިޔުމަށްދާންދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން ނުނިކުމެފިނަމަ އަހުރެމެން އެތަނަށް ނުވަންނާނަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެތަނުން ނުކުމެގެންދާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އެތަނަށް ވަންނާނޭ ބަޔަކުވާނެއެވެ.

(٢٣) الله އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންގެތެރެއިން ދެމީހަކު ދެންނެވިއެވެ. އެދެމީހުންނަށް الله نعمة ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެދެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެތަނުގެ ދޮރާއި ހަމައަށް ނިކަން ވަދެބަލާށެވެ! ކަލޭމެން އެތަނުގެ ދޮރުން ވަދެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ގަދަވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ހަމައެކަނި الله އަށް وكيل ކޮށް އިތުބާރު ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާކޮށް ތިމާމެންގެ ކަންތައް حوال ކުރާށެވެ.

قَالُواْ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَآ أَبَدًا مَّا دَامُواْ فِيهَا ۖ فَٱذۡهَبۡ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَـٰتِلَآ إِنَّا هَـٰهُنَا قَـٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى لَآ أَمۡلِكُ إِلَّا نَفۡسِى وَأَخِى ۖ فَٱفۡرُقۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَـٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيۡهِمۡ ۛ أَرۡبَعِينَ سَنَةً ۛ يَتِيهُونَ فِى ٱلۡأَرۡضِ ۚ فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ۞ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ ٱبۡنَىۡ ءَادَمَ بِٱلۡحَقِّ إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ مِنَ ٱلۡأٓخَرِ قَالَ لَأَقۡتُلَنَّكَ ۖ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَىَّ يَدَكَ لِتَقۡتُلَنِى مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيۡكَ لِأَقۡتُلَكَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثۡمِى وَإِثۡمِكَ فَتَكُونَ مِنۡ أَصۡحَـٰبِ ٱلنَّارِ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُواْ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! إِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَآ أَبَدًا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ދުވަހަކުވެސް. އެބިމަކަށް ނުވަންނާނަމެވެ.۞ مَّا دَامُواْ فِيهَا = އެމީހުން - އެބަހީ جبّار ން - އެތާ ދިރިއުޅެމުންދާހިނދަކު.۞ فَٱذۡهَبۡ أَنتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެން ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ!۞ وَرَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އާއި!۞ فَقَـٰتِلَآ = ދެން ތިޔަދެފަރާތުން (އެމީހުން) ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! إِنَّا هَـٰهُنَا قَـٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިތާ އިށީނދެވިތިބޭނަމެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ އެބަހީ موسى (عليه السّلام) ދަންނަވައެވެ! އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ!۞ إِنِّى لَآ أَمۡلِكُ =ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. ކަމަކާނަވެސް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَفۡسِى وَأَخِى = މިއަޅާގެ نفس އާއި އަދި މިއަޅާގެ أخ ފިޔަވައި.۞ فَٱفۡرُقۡ = ފަހެ އެހެންވީ ތިބާރަސްކަލާނގެ ވަކިކޮށްދެއްވާނދޭވެ!۞ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَـٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ = އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަދި فَاسِقُ ވެގެންވާ މީސްކޮޅުންނާއި ދެމެދު.۞ قَالَ فَإِنَّهَا = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބިމު.۞ مُحَرَّمَةٌ عَلَيۡهِمۡ = އެމީހުންނަށް އެބިމު حرام ކުރެވިގެންވެއެވެ.۞ أَرۡبَعِينَ سَنَةً = ސާޅީސް އަހަރުދުވަހު.۞ يَتِيهُونَ فِى ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި حيران ވެގެންވާ حال އެމީހުން ހިނގާބިނގާވާނެއެވެ.۞ فَلَا تَأۡسَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!۞ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ = فَاسِقُ ވެގެންވާ މީސްކޮޅުގެ މައްޗަށް.۞ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް يعني قريش ންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ!۞ نَبَأَ ٱبۡنَىۡ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ ދެދަރިކަލުންގެ ވާހަކަ. / އެމީހުންގެ خبر.
۞ بِٱلۡحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.۞ إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانًا = އެދެދަރިކަލުން قربان އެއް ކުރެއްވިހިނދު.۞ فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކުގެ ކިބައިން (އެ قربان) قبول ކުރެވުނެވެ.۞ وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ = އަދި قبول އެއް ނުކުރެވުނެވެ.۞ مِنَ ٱلۡأٓخَرِ = އަނެއްމީހާގެ ކިބައިން.۞ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ.۞ (އެބަހީ قربان قبول ނުކުރެވުނު މީހާ ބުންޏެވެ.)۞ لَأَقۡتُلَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭ މަރާނަމެވެ.۞ قَالَ = އަނެއްމީހާ ބުންޏެވެ. (قربان قبول ކުރެވުނު މީހާ ބުންޏެވެ.)۞ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ= اللّه قبول ކުރައްވާނީ ހަމައެކަނި۞ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ = تقوى ވެރިންގެ ކިބައިންނެވެ.۞ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَىَّ = ކަލޭ އަޅުގަނޑާ ދިމާއަށް ދިއްކޮށްފިނަމަވެސް.۞ يَدَكَ = ކަލޭގެ އަތް.۞ لِتَقۡتُلَنِى= އަޅުގަނޑު މަރުމަށްޓަކައި.۞ مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ = އަޅުގަނޑު ދިއްކޮށްލާ މީހަކު ނުވަމެވެ.۞ يَدِىَ إِلَيۡكَ= އަޅުގަނޑުގެ އަތް ކަލޭގެ ދިމާއަށް.۞ لِأَقۡتُلَكَ = އަޅުގަނޑު ކަލޭ

މަރައިލާނަން. إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން. އަހުރެން الله އަށް ބިރުގަންނަމެވެ. رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (٢٨) = އެއީ عَالَمْ ތަކުގެ ވެރި رَبّ އެވެ. إِنِّيٓ أُرِيدُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދެމި. أَن تَبُوٓأَ = ކަލޭ رُجُوع ވުމަށެވެ. އަނބުރި ދިއުމަށެވެ. بِإِثۡمِي وَإِثۡمِكَ = އަހުރެންގެ ފާފައާ ކަލޭގެ ފާފައާއެކުން. فَتَكُونَ = ދެން ކަލޭވާނެއެވެ. مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން. وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ (٢٩) = އަނިޔާވެރިންގެ ޖަޒާއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެމީހުން (އެބަހީ بنى إسْرَائيل ގެމީހުން) ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބަ ދިމިތިބިހާހިނދަކު އަހުރެމެން އެތަނަށް ނުވަންނާނަމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އާއި ވަޑައިގެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވާށެވެ! އަހުރެމެން މިތާ އިށީނދެތިބޭހުށީމެވެ.

(٢٥) موسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް މިއަޅާގެ نفس އާއި އަދި މިއަޅާގެ أخ ފިޔަވައި ކަމެއްނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ އިބާރަތްކަމާނުގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާނެކަމާއިމެދު މިއަޅާގެ نفس އާއި މިއަޅާގެ أخ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސްމީހަކަށް މިއަޅާގެ އިތުބާރެއްނެތެވެ. ކަމެއްނުކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނުވެއެވެ.) ފަހެ އަޅުގަނޑާއި މި فاسق ޤައުމާ މެދުގައި ތަފާތުކުރައްވާށެވެ! - ވަކިކުރައްވާނދޭވެ!

(٢٦) الله وحى ކުރެއްވިއެވެ. ސާޅީސް އަހަރުވާންދެން އެމީހުންނަށް އެތަން حرام ވެގެންވެއެވެ. (މަނާވެގެންވެއެވެ.) އެމީހުންނަށްޓަކައި حيران ވެގެން ބިމުގައި ހިނގާނެއެވެ. ފަހެ فاسق ވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ޤައުމަކަށް ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! ދިނަ تفسير ފޮތްތަކުގައި ފުރިހަމަ އެވާހަކަ ލިޔެވިފައިވެއެވެ. އެއަހަރުތަކު އެމީހުން ކޮންދުވަހަކުވެސް އޮތިމުން ނުކުމެވަން ހިނގަނީއެވެ. ޢިބްރާނީސްފުރާ ނިކަމެތި ވެފައި ހެލާ ޤުދުސްއާރަށަށް ދިޔުން ކުރި ދުވަހުވެސް ހަވީ ފިޔަނގަނޑުވެއެވެ. ސާޅީސް އަހަރުވެސް ހަމަ އެހެންނެވެ. މުޅިއަހަރު އެމީހުންނަށް ހިނގަ ހިނގާލިބުނީ ހަ فَرْسَخُ ގައި ކަމުގައިވިއެވެ. އެމީހުންގެ ކެއުމަށް مَنُّ އާއި سلْوى ބާވައިލެއްވި ފެނާގަނޑު ހިލައަކައި ހިލަގަނޑުން ދެން ނެރުއްވައި މިހިރިހާކަމެއް މިދުވަސްވަރުގައި ކަމަށްވިއެވެ............

(٢٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެބަހީ قُرَيشُ ނަށަށް آدم عليه السّلام ގެ ދަރިދެކަލުންގެ خبر ކިޔާދެއްވާށެވެ! حقّ ގޮތުގައެވެ. އެއީ އެދެދަރިކަލުން (الله އަށް ކުއްތިރަވުގެ ގޮތުން) قربان އެއް ކުރިހުށަހެޅިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލުން އެއްދަރިކަލުންގެ قربان قبول ކުރެވުނެވެ. އެބަހީ الله قبول ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއް ދަރިކަލުންގެ قربان قبول ނުކުރެވުނެވެ. އެބަހީ الله قبول ނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ އެބަހީ قربان قبول ނުވެވުނުމީހާ އަނެއްމީހާއަށް ބުންޏެވެ. އަހުރެން ކަލޭ މަރާނަމެވެ. އަނެއްމީހާ އެބަހީ قربان قبول ވެވުނުމީހާ ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله قبول ކުރައްވަނީ تقوى ވެރިންގެ ކިބައިންނެވެ.

(٢٨) (قربان قبول ވެވުނުމީހާ ވާހަކަދައްކަމުން ބުންޏެވެ.) ކަލޭ އަހުރެން މަރައިލުމަށް ކަލޭގެ ދެއަތް އަހުރެންނާ ދިމާލަށް ދިގުކޮއްލިޔަސް އަހުރެންނަކީ ކަލޭ މަރައިލުމަށް އަތް ކަލޭއާ ދިމާލަށް ދިގުކުރާނެ މީހަކު ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ކަލާނގެއާ الله އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

(٢٩) އަހުރެން އެދެނީ އަހުރެންގެ ފާފައާ ކަލޭގެ ފާފައާ ހިފައިގެން ކަލޭ ދިއުމަށެވެ. ދެން ކަލޭ ވާނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ ޖަޒާއަކީ އެއީއެވެ.

فَطَوَّعَتۡ لَهُۥ نَفۡسُهُۥ قَتۡلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابٗا يَبۡحَثُ فِي ٱلۡأَرۡضِ لِيُرِيَهُۥ كَيۡفَ يُوَٰرِي سَوۡءَةَ أَخِيهِۚ قَالَ يَٰوَيۡلَتَىٰٓ أَعَجَزۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِثۡلَ هَٰذَا ٱلۡغُرَابِ فَأُوَٰرِيَ سَوۡءَةَ أَخِيۖ فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

ލުޣަވީ

❁. فَطَوَّعَتۡ لَهُۥ نَفۡسُهُۥ = ފަހެ އޭނާއަށް (ޒުވާބާން ގަޅުފުނުވުން ވިޔައިން) އޭނާގެ نفس ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނެވެ. / ހިތްވަރުދިނެވެ.❁ قَتۡلَ أَخِيهِ = އޭނާގެ أخ މަރާލުމަށް.❁ فَقَتَلَهُۥ = ދެންފަހެ އޭނާގެ أخ މަރައިލިއެވެ.❁ فَأَصۡبَحَ = ފަހެ އޭނާ ވެއްޖެއެވެ.❁ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން.❁ فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابٗا = ފަހެ الله ކާގެއް ފޮނުއްވައިފިއެވެ ❁. يَبۡحَثُ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގެ އެތެން މިޔަން ކޮނެ ❁. لِيُرِيَهُۥ = އޭނާއަށް ދައްކަވަން ❁. كَيۡفَ يُوَٰرِي = އޭނާ ނިވައިކުރާނެ ކިހިނެއްކަން / ނިވަޔަ ނިވާކޮށް ފުރުވާލާގޮތް ދައްކަވަން ❁. سَوۡءَةَ أَخِيهِۚ = އޭނާގެ أخ ގެ ޖަސަދު. (عَوۡرَة)❁ قَالَ يَٰوَيۡلَتَىٰٓ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހުރެންނަށް ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ.! أَعَجَزۡتُ = އަހުރެން ނުކުޅެދުނީހެއްޔެވެ؟❁ أَنۡ أَكُونَ = އަހުރެން ވުމަށް ❁ مِثۡلَ هَٰذَا ٱلۡغُرَابِ = މިކާގު ފަދައިން.❁ فَأُوَٰرِيَ = ފަހެ އަހުރެން ނިވައިކުރުމަށް ❁. سَوۡءَةَ أَخِيۖ = އަހުރެންގެ أخ ގެ ޖަސަދު (عَوۡرَة)❁ فَأَصۡبَحَ = ފަހެ އޭނާ ވެއްޖެއެވެ ❁. مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾ = ހިތާމަކުރާމީހުންގެތެރެއިން

إجْمَالِي މާނަ

(٣٠) ދެންފަހު އޭނާ (އެބަހީ قربان قبول ނުވެވުނުމީހާ) ހަމަ އޭނާގެ أخ މަރައިލުމަށް އޭނާގެ نفس ހިއްވަރުދެނީ ހިތްވަރުދިނީއެވެ. ދެން އޭނާ އޭނާގެ أخ މަރައިލިއެވެ. އަދި އޭނާ ވީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣١) ދެންފަހު ބިމުގެ އުކަންދިކަން ކޮށަމުންދާ ކާޅެއް الله تعالى (އޭނާގެ ގާތަށް) ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ އޭނާގެ أخ ގެ ހަށިގަނޑު ނިވައިކުރާނެގޮތް ދައްކުވަންޓަކައެވެ.

- ގިނަ ރިވާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންވާފަދައިން ޤާބީލު ހަބީސް އޭނާގެ ކުރިމަތިގައި ތިބެގޮތަ އުތަރުން އެއްގަލު އަޅުއްލާގެ މަރައިލިއެވެ. ދެން ދިރިއިން ކާޅު ތުނބުން ބިންމަތިކޮށް އަނގައި މަޅުލި ކާޅު އުވަދުގެ ގެއްލި ބަލައި ދެން އެގޮތުގައި ދުވެސް އޭނާގެ ހަށިގަނޑު ފިލުވައި ނިވައިކުރިއެވެ. (މާނަ އާދިއެވެ.) = تفسيرالطبرى =

- ކާޅުގެ މި حركاة ފެނިފައި އޭނާ ބުނެއެވެ. އޯހ! ހައިރާންވެސް ހުރި ހަލާކުއްގަތޭ ކަލާއެވެ! މިކާޅު ފަދައިން އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ أخ ގެ ހަށިގަނޑު ނިވައިކުރުމަށްވެސް އަޅުގަނޑު މިވަނީ ނުކުޅެދިފައެވެ. އަދި އޭނާވީ ހިތާމަކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

- ދަންނަވާ! މިއީ آدم عليه السّلام ގެ ދެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެކަކީ هَابِيْلُ އެވެ. އަނެކަކީ قَابِيل އެވެ. އެއީ އުދުވަހުގެ ދުވަހު ދިޔާމީ މައްސަލައެއްގައި الله އަންގަވާ ގޮތަށް މިހުރިވެސް الله އަށް قربان އެއް ކުރުމަށެވެ. ދެންފަހު هابيل އަކީ ބަކަރިގެންގުޅޭ މީހަކުކަމުގައިވާތީ އޭނާގެ އަތުގައިވާ އެންމެ ރަނގަޅު ބަކަރިއެއް قربان އެއް ކޮށްދިނެވެ. قابيل އަކީ ދަނޑުވެރިއެއްކަމުގައިވާތީ އޭނާ قربان ކުރީ އޭނާގެ ދަނޑުގެ ބަކަރިގެ ބުރަފަތި ދަނޑުގެ ބާކީއެވެ. قربان އެއްގެ ވިލާތަކުން ދެރަ ބަކަރީގެ قربان އެވެ. ދެންފަހު هابيل ގެ قربان قبول ވެ قابيل ގެ قربان قبول ނުވެއްޖެއެވެ. އެކަމާ ރުޅިއައިސް قابيل ބުނީ هابيل މަރާލާނެކަމަށެވެ. އެންމެފަހުން އޭނާ ކަނޑައެޅުމަށް ވާހަކަ ކަންތައްތަކާއެކީއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ آدم ގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން قتل އެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ދުވަސްތަކުގައި ދެބަސްވުންތަކާ މައްސަލައިގައި އަންހެނުން އޮއްޗުގައިވެސް މައްސަލައެވެ. قابيل އިންސާނަ ކިބައިގައި قابيل އިންސާނާ قبول ނުވެ هابيل އިންސާނާ ރިވެތިކުއްޗާ قابيل ފަސް އިންސާނިއްޔަތާ. ނަމަވެސް އެކުރެ އޭނާގެ شريعة ހުއްދަވެއް ނުކުރެއެވެ. ދެން آدم عليه السّلام އެދުރުވިންނަން قربان ކުރުން އެންގެވިއެވެ. އަދި هابيل ގެ قربان الله قبول ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ حقّ ގެ ތެރޭގައި ވާތީއެވެ. قابيل އެކަމާ ރުޅިއައިސްގެން އޭނާގެ أخ هابيل މަރާލިއެވެ.

والله أعلم .

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓا۟ أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ = އެކަމަށްޓަކައި ۞. كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بني إسرائيل ދަރިކޮޅުގެމީހުންނަށް ކަނޑައަޅުއްވައި
ލިޔުއްވީމެވެ. ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ.۞ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا = ހަމަކަށަވަރުވެސް نفس އެއް މަރައިފިމީހާ (މީހަކު
މަރައިފިމީހާ) ۞ بِغَيْرِ نَفْسٍ = ނަފްސަކާއި ނުލައި (نفس އެއް ބަދަލަކާއި ނުލައި)۞ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ =
ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމެއް (އުފެއްދުމަކާއިނުލާ) ۞ فَكَأَنَّمَا = ފަހެ އޭނާ ކަންތައްވީއެވެ؟۞ قَتَلَ ٱلنَّاسَ
جَمِيعًا = އޭނާ އެންމެހައި މީސްތަކުން މަރައިފިއެވެ.۞ وَمَنْ أَحْيَاهَا = އަދި އެދިރުވާ نفس އެއް
ދިރުވައިލައިފިމީހާ.۞ فَكَأَنَّمَآ = ފަހެ އޭނާ ކަންތައްވީއެވެ؟ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا = އޭނާ އެންމެހައި
މީސްތަކުން ދިރުވައިފިއެވެ.۞ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުވެސް އެމީހުންގެގާތަށް އަހުރެމެންގެ.۞ رُسُلُنَا
= މީސްތަކުންނަށް ފޮނުއްވެވި رسول ން.۞ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއެކު.۞ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم = ދެން
އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. (އެބަހީ بني إسرائيل ންކުރެ ގިނަމީހުން.)۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު (ބަޔާންވެގެންވާ دليل
އަށްފަހު) ۞ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމުގައި އިސްރާފުކުރާމީހުންނެވެ.
(الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުވެގެންނެވެ.)۞ إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ = جزاء އަކީ ހަމައެކަނި ވާންވާނީ.۞ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ
= އެބަދަލަކީ الله އާއި ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންގެ.۞ وَرَسُولَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول ާ އާއި ۞. وَيَسْعَوْنَ فِى
ٱلْأَرْضِ = އަދި އެމީހުން ބިމުގައި ދިޔުން / ބިމުގައި މަސައްކަތްކުރާ.۞ فَسَادًا = ފަސާދަކުރުމުގެ ގޮތުން.۞
الله ހަމަ އެމީހުންގެ ޖަޒާއަކީ ۞ (މިއީ މިގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ حكم އެވެ.) ۞ أَن يُقَتَّلُوٓا۟ = އެމީހުން قتل ކުރުމެވެ.
ގުރުމެވެ.۞ أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން صليب ކުރުމެވެ.۞ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ
އަތްތައް ކަނޑާލުމެވެ.۞ وَأَرْجُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތަކާއި.۞ مِّنْ خِلَٰفٍ = ކަނާތްފަރާތާއި /
ވާތްފަރާތް / (ކަނާތް ވައްތަރަށް)۞ أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ އެމީހުން ބިމުން (ރަށުން)
ބާހަރުކުރުމެވެ.۞ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ = އެއީ އެމީހުންނަށް ލަދުވެތިކަމެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި.۞
وَلَهُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ.۞ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގައި.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ =
ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެކަމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بني إسرائيل ންގެމައްޗަށް ލިޔުއްވާ ކަނޑައެޅުއްވީ، ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް نفس އެއްގެ ބަދަލުގައިނޫންގޮތަކަށް نفس އެއް މެރިކަމުގެ ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމެއް ކަމުގެ މީހަކު މަރާ އޭނާ ކޮންފަދަހެއްޔެވެ؟ އޭނާ އިންސާނުން މެރިފަދައެވެ. އަދި نفس އެއް ދިރުވައިފިމީހާ އޭނާ ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އޭނާ އިންސާނުން ދިރުވިފަދައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެބަޔި بني إسرائيل ންގެ ގާތަށް – ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އޭގެފަހުގައިވެސް އެބަޔި އެ حجّة އާއި دليل އަންގަވައިދެއްވިއަސް އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ބިންމަތީގައި إسراف ކުރާމީހުންނެވެ. (އެބުރުންތަކެއް ގިނަގިނައިން ކުރަނީއެވެ.)

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި - އެކަމަށްޓަކައި بني إسرائيل ންނަށް އެފަދަ އަދަބެއް ކަނޑައެޅުއްވިކަމާމެދު – އެބަޔި آدم عليه السّلام ގެ ދަރިކަލުންކުރެ އެކަކު އަނެކަކު މެރުމުގެ ސަބަބުން އޭގެ މާފުރުން ދުނިޔެއަށް އަދި ބަދަކަށް އެކަން ގެނިފައިވާ ކަން حكمة އަކަށްޓަކައިތޯ ސުވާލު އުފެދިދާނެއެވެ. އޭގެ جواب ގައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެފައިވަނީ بني إسرائيل ންގެ ތެރޭގައި މީހުންމެރުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަކީ މީހުން މެރުމުގެ وعيد އެންމެ ފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވުނު ބަރުކަތުގައި އެމީހުންނަށް ކަމެވެ. އެމީހުން نبي ބޭކަލުންވެސް މެރިއެވެ.
- ދެން އޮތް އަނެއް ސުވާލަކީ އެންމެ نفس އެއް މެރުމާ ހުރިހާ نفس އެއް މެރިފަދަކަމުގައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. އޭގެ جواب ގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ: قصد ގައި އެންމެ مؤمن އަކު މެރިމާގެ އަދަބަކީ ނަރަކައިގައި ދެމިހުރުމާ الله ގެ ކޯފާއާއި އެކަލާނގެ لعنة އާއި ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. އެންމެހައި މީހުން މެރިއަސް އޭގެ އަދަބަށްވެ. އެއީ مجاهد ގެ ބަހެވެ. އަދި އެހެންބޭކަލުންތަކެއްވެސް ވިދާޅުވި ބޭކަލުންނެވެ. والله أعلم . އަދި އެ نفس އެއްގުޅުން حرام ވެގެންވާ نفس އެއް (މަރައިލުމަށް ކުޅަދާނަވެއްޖެ ވިޔަސް) އޭނާ ނުމަރައި ދޫކޮށްލުން އޭގެ ދިރުވުން ކަމަށެވެ. / ނުވަތަ ދިޔަވެ غرق ވުމުން ނުވަތަ އަނދައިގެން މަރުވުމުގައި ކަމަކުން ސަލާމަތްކުރުން އޭގެ އޭނާ ދިރުވުންކަމަށެވެ. އަދި މިބުނެވުނު ވަރަށްގިނަ ގޮތްތަކުން މިބަސްފުޅު تَأْوِيْلُ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم .

(٣٣) الله އާއި އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ (އެބަޔި އެދުރުވެރިކަމުގެ أمر އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުނު) އަދި ބިމުގައި ފަސާދަފެތުރުމަށް އުފެއްދުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ހާލުމީހުން (އެބަޔި މަގުމަތީގައި މީހުންމަރާ މުދާފޭރޭވައި މީހުންގެ عفّة ނަގާކަން ބިރުދައްކާ ހާލުމީހުން) ގެ جزاء އެއްކަމުގައި އެމީހުންގެ އަދަބެއްކަމުގައިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން މެރުމެވެ. ނުވަތަ صَليب އަރުވުމެވެ. ނުވަތަ އަތާފައި ކަނޑައިލުމެވެ (ކަނާތާ ވާތްފައިވާގޮތަށް) ކަނޑުވުމެވެ. ނުވަތަ އޭނާ އެރަށުން ބޭރުކުރުމެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އޭނާއަށް ހުރި ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި آخرة ގައި އޭނާއަށް ކަނޑައެޅިގެންހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގެ حكم ތަކާއިމެދު مفسّر ންނާ عالم ންގެމެދުގައި ހިލާފަކަށް ދެބަސްވުންވެއެވެ. އަދި حكم ތަކުގެ تفصيل އާ ތަފާތެވެ. މިތާ އޭގެ تفصيل އަށް އަދި ދިއުމަކަށް قصد އެއް ނުކުރަމެވެ. ކޮންމެއަކަސް މިއީ މަގުފޭރޭމީހުންގެ حكم އެވެ. މި حكم ތައް މިއަންގަވާފައިވާގޮތަށް تَنْفِيذ ކުރެވުނު ތަނެއްގައި އަމަންއަމާންކަން ރައްކަންކުރާނެއެވެ. އަދި حكم ތައް تنفيذ ނުކުރާ ޤައުމެއް ކިތަންމެ ކުރިއަރައި ترقّي ވެފައިވާކަމުގައި ވިޔަސް އަމަންއަމާންކަމެއް ފެނިފައިނުވާނެ ބިރުވެރިކަމާއި ނުރައްކާތެރިކަމެވެ. ކަޖެހުމާއި، ޒުލުމާއި، މީހުންމެރުމާ ފަސާދައެވެ. فاحش ކަންތައްތަކާއި ދެރަވުމަށް އެބާވަތުގެ އެންމެހައި ނުބައިކަމެވެ. ބައްލަވާ އެކަމަށްވުރެ ނުހުރުމަށް ބާރު ހުއްޓަސްވެސް ނުބައިވާނުންނެވެ. ބައްލަވާދެއްވާށެވެ. عبرة حاصل ކުރާށެވެ! ކޮންމެއަކަސް މި ޤައުމުތަކުން އާއިރާތަކަށް

مجتمع إصلاح ކުރުމުގެ ބާރުތަކެކެވެ. އެއާއެކުގައި بيان ވެގެންދާ ބަލާގޮތުން ބާރަކާ ހަމަ އެ އާއްމުގައި އެވާ ބާރެވެ.
އެހެން ބާރުތަކުން އަސަރުކޮށް ނުކުރާނެއެވެ. ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވެ ހުރިހާ ބާރުތައް ނުފުދޭނެއެވެ.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهِمْ ۖ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا۟ إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا۟ فِى سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾

މުފުރަދާ

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ = توبة ވެއްޖެ މީހުންނެވެ.۞ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން
ކުޅަދާނަ ވުމުގެ (އެމީހުން އަތުލައިގަނެވުމުގެ) ކުރިން ۞ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ
= ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ!۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه
އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَٱبْتَغُوٓا۟ إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް وَسِيْلَة
ހޯދާށެވެ. ކުޅަދުންތެރިވުމަށް ހޯދާށެވެ!۞ وَجَٰهِدُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން جِهَاد ކުރާށެވެ! (މަސައްކަތް ހިންގުމަށް ކުރާށެވެ!)۞
فِى سَبِيلِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުގައި.۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ގައި.۞ إِنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްމީހުން.۞ لَوْ أَنَّ لَهُم = އެމީހުންނަށް ވީނަމަވެސް /
ވިއްސަނަމަވެސް.۞ مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެއްޗާއި.۞ وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ = އަދި އެއާއެކު (އަދި އިތުރު
އެހާމިންވަރަކާއި.۞ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ = އެއިން އެމީހުން فِدْيَة ދިނުމަށް.۞ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة
ދުވަހުގެ عذاب ން.۞ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ =
އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.۞ يُرِيدُونَ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) އެދޭނެއެވެ.۞ أَن
يَخْرُجُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ = އެމީހުން ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް.۞ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ بِخَٰرِجِينَ
مِنْهَا = އެތަނުން ނުކުންނާނެ ބައެއްކަމުގައި.۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ
(ނިމުމެއްނެތި) قائم ވެހުންނަ عذاب އެވެ.۞ وَٱلسَّارِقُ = ވައްކަންކުރާ ފިރިހެނާ.۞ وَٱلسَّارِقَةُ = އަދި
ވައްކަންކުރާ އަންހެނާ.۞ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެދެމީހުންގެ އަތްތައް ކަނޑާށެވެ.۞ جَزَآءًۢ =
ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން.۞ / عقوبة އެއްގެ ގޮތުން.۞ بِمَا كَسَبَا = އެދެމީހުން ކުރި عمل ގެ.۞ نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ

حضرة ން ވާ ކަމުގައި عذاب އެއްގޮތުން.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَمَنْ تَابَ = ފަހެ توبة ވެއްޖެމީހާ ❁ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ = އެ އަނިޔާއަށްފަހު (އަތްކަނޑައެޅުމަށްފަހު) ❁ وَأَصْلَحَ = އަދި އޭނާ إصلاح ވެއްޖެ ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁ يَتُوبُ عَلَيْهِ = އޭނާގެ ކިބައިން توبة ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.* غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) ކަލޭމެންނަށް އެމީހުންގެމައްޗަށް ކުޅަދާނަވުމުގެކުރިން (އެބަހީ ކަލޭމެން އެމީހުން އަތުލައިގަތުމުގެ ކުރިން) تَوبَة ވެއްޖެމީހުން ދޫކޮށްލާށެވެ. އެބަހީ އެފަދަމީހުންނަށް ހިސާބުދިނަ އަދަބުގެތެރެއިން ދިނުމެއް ހުއްދައެއްނުވެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރިވަންތަ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٣٥) އޭ އީމާންވީމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން وَسِيلَة ހޯދާށެވެ! (އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ގާތްކަން ހޯދާށެވެ!) އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جهاد ކުރާށެވެ! (އެކަލާނގެ ދީން ކުރިއަރުވުމަށް މަސައްކަތްކުރާށެވެ!) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބުވެދާނޭތޯއެވެ؟

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ބިމުގައި ވާހާތަކެއްޗާއި އަދި އެހާހިސާބު އެހެންވެސް ހުރިނަމަ އަދި އޭގެއިތުރުން قيامة ދުވަހުގެ عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް فديَة އެއްގޮތުގައި ދީފައިވިޔަސް އެހާތަކެއްޗާ ދިނަސް އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެކަން قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ. (الله އެކަން قبول ނުކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٣٧) އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައިން ނުކުމެވުމަށް އެދޭނެއެވެ. (އެކަމަކު) އެމީހުންނަކީ އެތަނުން ނުކުމެވޭނޭ ބައެއްނޫނެވެ. އެމީހުންނަށްޓަކައި (ނަރަކައިގާ) قائم ވެހުރި ދާއިމީ عذاب އެވެ.

(٣٨) އަދި ވައްކަންކުރި ފިރިހެނާއާއި އަދި ވައްކަންކުރި އަންހެނާގެ (ދަންނާށެވެ.) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ އަތްކަނޑާށެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރިކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ جزاء އެއްގޮތުން الله ގެ حضرة ން ވާ عقوبة އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި الله އީ عزّة ވަންތަ (ގަދަފަދަވަންތަ) حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٩) އަދި އޭނާގެ އެ އަނިޔާއަށްފަހު (އެބަހީ އަތްކަނޑައެޅުމަށްފަހު) އޭނާ تَوبة ވެ إصلاح ކޮށްފިއްޔާ އެބަހީ އޭނާ އެހެން ރަނގަޅު ޢަމަލު ކުރާނަމަ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އޭނާގެ މައްޗަށް تَوبة ގަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ ۛ سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُوا۟ ۚ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞ . لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވާކަން ۞. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމާއި.* يُعَذِّبُ = އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް. ۞ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ.* وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ = ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ = އޭ رسول އާއެވެ! ۞. لَا يَحْزُنكَ = ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރައްވައިނުލައްވާށިއެވެ!۞. ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ = އަވަސްވެގަންނަމީހުންގެ ސަބަބުން. فِي ٱلْكُفْرِ = ކާފަރުކަމުގައި.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = ބުނިމީހުންގެތެރެއިން.۞ ءَامَنَّا = އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ.۞ بِأَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ (ހަމައެކަނި) އަނގަތަކުން.* وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އީމާންނުވާ.۞ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީމީހުންގެ ތެރެއިންނާއި. سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ = އެއީ ދޮގުބަސް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.۞ سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ = އެހެންބައަކަށް އިއްވާން އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.۞ / لَمْ يَأْتُوكَ = އެބައަކު ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ނާންނަ.۞ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ = އެމީހުން ބަސް ބަދަލުކުރަނީއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ = އެބަސް ބޭއްވިފައިވާތަންތަނުން / ބޭއްވުމަށްޖެހޭތަންތަނުން.۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا = ކަލޭމެންނަށް މި حكم ދެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން ބަދަލުކުރި حكم ދެއްވައިފިއްޔާ)۞ فَخُذُوهُ = ދެން އޭގައި ކަލޭމެން ހިފާށެވެ! / އެ حكم قبول ކުރާށެވެ!۞ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އޭތި ނުދެއްވުނު ނަމަ. / އެ حكم ނުދެއްވުނުނަމަ.۞ فَٱحْذَرُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ = ދެން އެމީހަކު ފިތުނަވެރިކުރުމަށް (މަގުފުރެދުމަށް) الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކުވިއްޔާ. (ދެންނެއެވެ!)۞ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ = ދެން އޭނާއަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ.۞ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ = الله އިރާދަފުޅުނުވެވޮޑިގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް طاهر ކުރައްވަން.۞ لَهُمْ = އެމީހުންނަށްވެއެވެ.۞ فِي ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ = ދުނިޔޭގައި ދެރަވެރިކަމެވެ.۞ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި އެމީހުންނަށްވެއެވެ آخرة ގައިވެސް.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާމެތަކެތީގެ اللّٰه އަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ ތިމަންނާމެންނީ اللّٰه ގެ ދަރިންނޭ އެކަލާނގެ އެންމެ ލޯބިވެރިންނޭ ބުނާ މީހުންނަށް ނުބައި ކާވާނެތޯ؟) އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވާ އަޔަކަށް عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّٰه ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިއަންނަނީ އާޔަތުގެ ނުވަތަ ترجمة إجمالى މާނަ ލިޔުމުގެ ކުރިން ކުޑަވާހަކަކޮޅެއް/ ދަލީލު كلمة އެއް ބަޔާންކުރަމެވެ. އެއީ އާޔަތުގެ މާނަ ވިސްނައިގަތުން ފަސޭހަވުމަށްޓަކައެވެ.

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ حادثة އަކާއި ގުޅިގެންނެވެ. އެއީ: رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން: يهودى ބޭގެ ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކާއި ދެމީހުން ޒިނޭކުރިއެވެ. ދެން يهودى ބޭގެ ދަންނަބޭކަލުންތަކެއް ބުނެފައި އެދެމީހުންނަށް ދޭންޖެހޭ حكم ކުރެއްވުމަށް މިދެމީހުން ފޮނުވީ رسول އާގެ އަރިހަށެވެ. އެމީހުންގެ توراة ގައި ބުނާގޮތުގެ ދަށުން އެދެމީހުންގެ ސިޔާއަކީ رَجَمُ ކުރުމެވެ. مُحْصَنُ ދެމީހުންނެވެ. އެމީހުން رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އެދެމީހުންގެ މައްސަލަ ހުށަހެޅީ އެހެން ގޮތަކަށް حكم ކުރައްވާނެކަމަށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނާއި ކޮންމެވެސް ގޮތަކަށް މިދަންނަ ބޭކަލުންނަށް ބުނީ رَجَمُ ކުރުން ނޫން އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ قبول ކުރާށެވެ! އެހެންކަމަށްވާނަމަ އެއީ ނަބީ ރަސޫލަކުކަމެވެ. އަދި رَجَمُ ކުރުމަށް حكم ކުރައްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެން އޭނާގެ ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެގޮތް قبول ނުކުރާށެވެ! ދެން އެދެމީހުންނާއިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ނިއުކުރަންދިޔުމުން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ يهودى ބޭގެ ދަންނަބޭކަލުންގެ އަރިހަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކިބައިން އެދިވަޑައިގަތީ އެންމެބޮޑު ދަންނަމީހާއާ ބައްދަލުކުރައްވާށެވެ. ދެން އެމީހުން ދެއްކީ عَبْدُ اللّٰه بْن صُورِيَا ކިއާ މީހާއެވެ. އަދި ދަންނަމީހެވެ. މިއީ توراة ގެ خبر އެންމެބޮޑަށް ދަންނަމީހާއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެމީހާ ގޮވައިގެން ވަޑައިގެން އެކަނި ބައިންދާފައި حديث ކުރެއްވިއެވެ. مُحْصَن އަކު ޒިނޭކުރިމާ توراة ގައި ހުރީނަ حكم އެއް އެނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހާ ދަންނަވިއެވެ. އާއެކެވެ. (އެއީ رَجَمُ ކުރުމެވެ.) އަދި އެމީހާ ދަންނަވިއެވެ. ޔާ أبو القاسم އެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ކަނޑައެޅިގެން نبى އަކުކަން އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް حسد ވެރިވަނީއެވެ. ދެން رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ނުކުމެވަޑައިގެން އެދެމީހުން رَجَمُ ކުރުމަށް أمر ކުރެއްވިއެވެ.. ދެން އޭގެފަހުގައި عَبْدُ اللّٰه بْن صُورِيَا އަލުން ކާފިރުވިއެވެ. ދެން އެކަމާ ގުޅިގެން މިއާޔަތް ބާވައިލައްވާކަމުގައިވިއެވެ. = تفسير الطبرى =

(٤١) ޔާ رسول اللّٰه އެވެ! އެމީހުންގެ ހިތްތަށް އީމާންވެ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ތިމަންނާމެން އީމާންވެއްޖައިމާ ބުނާމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުކަމަށް އަވަސްވެގެންނިޔުމުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! އެބައި އެމީހުންގެ ސަބަބުން ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! (އެއީ عَبْدُ اللّٰه بْن صُورِيَا ފަދަމީހުންނެވެ.) އަދި ދޮގުބަސްއަހާ އަދި يهودى ބޭގެ ސަބަބުން ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ! (އެމީހުން އަހަނީ އެމީހުންގެ ދަންނަބޭކަލުންގެ ދޮގުބަސްތަކެވެ.) އަދި އެއީ حكم ހޯދުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިމީހުންނަށް ނާންނަ ބަޔަކަށް ދޮގުބަސް އަހައިދީގެން ގެންދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ބަސްބަދަލުކޮށް ޙަޤީޤަތްތަކަށް ބާވައިލެއްވިއިރު ހުރިތަނުން އެހެންތަނަކަށް ބަދަލުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް މި حكم ކުރައްވައިފިއްޔާ (އެބަހީ رَجَمُ ކުރުން ނޫން އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ އެގޮތަށް ހިފާށެވެ! قبول ކުރާށެވެ!) އަދި އެހެން حكم އެއް ކުރައްވައިފިއްޔާ ބިރުވެތިވާށެވެ! قبول ނުކުރާށެވެ! (މިއީ އެމީހުންގެ ދަންނަބޭކަލުން

އާދައިގެ މީހުންނަށް ބުނެދޭށެވެ.) ދެންފަހެ الله އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު فِتْنَة ވެރިކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވައިފި މިހާއާދޮށު (އެމީހަކު ތިމަމީހަކަށް ގެނައުމަށް) ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސްކަމެއް الله ގެ حضرة ން މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އެފަދަމީހުންނީ الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތައް طاهر ކުރެއްވުމަށް އިރާދަނުކުރައްވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ހުރީ ދެރަވެރިކަމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ގައި ކަނޑައެޅިގެން ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު އަޅުގަނޑުމެން بيان ކުރައްވާފައި مفسّر ންވެއެވެ. އޭގެ ތަފްޞީލް އެނގޭނެ معتبر ތަފްސީރުތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވާ މިތާ ނުލިޔުނީއެވެ. والله أعلم .

سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُمۡ أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡۖ وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗاۖ وَإِنۡ حَكَمۡتَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيۡفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوۡرَىٰةُ فِيهَا حُكۡمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوۡنَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُوْلَـٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ بِمَا ٱسۡتُحۡفِظُواْ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ عَلَيۡهِ شُهَدَآءَۚ فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗاۚ وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾

މުފްރަދާތު

سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ = އެއީ ދޮގުބަސްތަކަށް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ. (باطل ވާހަކަތައް އަޑުއަހާމީހުންނެވެ.)۞ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِ = ދިނަދިނައިން ސުޙްތުކާމީހުންނެވެ. ރިޝްވަތުކާމީހުންނެވެ.۞ فَإِن جَآءُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް (حكم ކުރުމަށް) އައިސްފިއްޔާ.۞ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُمۡ = ފަހެ އެމީހުންގެ މެދުގައި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާށެވެ!۞ أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ފުރުޅުވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިނަމަވެސް.۞ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗا = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ.۞ وَإِنۡ حَكَمۡتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވައިފިނަމަ.۞ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމެދުގައި حكم ކުރައްވާށެވެ!۞ بِٱلۡقِسۡطِ = ހަމަ ސީދާ عدل ވެރިކަމާއި. إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވައެވެ. ٱلۡمُقۡسِطِينَ ﴿٤٢﴾ = عدل ވެރިވާމީހުންނަށް.۞ وَكَيۡفَ يُحَكِّمُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު حكم ވެރިއަކުކަމުގައި ކިހިނެއް ހަދައިގަންނާނީއެވެ؟۞ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوۡرَىٰةُ = އެމީހުންގެ ގާތުގައި توراة ވެއެވެ.۞ فِيهَا حُكۡمُ ٱللَّهِ = އޭގައި (ޝަރީޢަތުގެ) الله ގެ حكم ވެއެވެ.۞ ثُمَّ يَتَوَلَّوۡنَ = ދެން އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދެނީއެވެ.۞ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު. وَمَآ أُوْلَـٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ނޫނެވެ.۞ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٣﴾ = مؤمن ންކަމުގައި.۞ إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ توراة ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞ = އޭގައި ތެދުމަގާއި އަލިކަންވެއެވެ.۞ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ = نبي ބޭކަލުން އެއިން حكم ކުރައްވައެވެ.۞ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ = އެބޭކަލުން އިސްލާމްވެވަޑައިގެންނެވި (الله ގެ حكم އަށް

ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)۞ لِلَّذِينَ هَادُواْ = يهودى ދީނުގައިވި މީހުންނަށް.۞ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ = އަދި رَبَّانِيُّ ންނާއި އެމީހުންގެ علم ވެރިންނާވެސް (حكم ކުރެއްވިއެވެ.) (رَبَّانِيُّ ންނަކީ މީސްތަކުންގެ مصلحة ތަކާއިދުން قائم ކުރުމާ ހަރުދަނާ علم ފުރި حكمة ހުރި ބޭކަލުންނެވެ.)۞ بِمَا ٱسۡتُحۡفِظُواْ =އެމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ޙަވާލުކުރެވުނު / ދަސްކޮށްދެވުނު ބައިން.۞مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ = الله ގެފޮތުން. (توراة ން)۞ وَكَانُواْ = އަދި އެބޭކަލުންނެވެ.۞ عَلَيۡهِ شُهَدَآءَ = ކަނޑައެޅިގެން އޭގެމައްޗަށް ހެކިވެރިޔާ ބޭކަލުންނަކަމުގައި. (محمّد ގެފާނުގެ نبي ކަން ތެދުކަމުގެ ހެކިބަހަށް)۞ فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ = (އޭ يهودى ންގެ عالم ންނޭވެ! އަދި އެނޫން عالم ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ!۞ وَٱخۡشَوۡنِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނާށެވެ!۞ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ނުވިއްކާށެވެ! / ބަދަލު ނުކުރާށެވެ!۞ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް.۞ وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم = އަދި حكم ނުކުރިމީހުން.۞ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. / އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި حكم ން.۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!)۞ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ކާފިރުންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެމީހުންނަކީ ދޮގު باطل ވާހަކަތައް އަހާމީހުންނެވެ. އަދި رشوة ކެއުން ގިނަމީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން (حكم އެދިގެން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ދެން އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާށެވެ! ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރި ވަޑައިގަތުމުން ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާނަމަ އެމީހުންގެ މެދުގައި ހަމަ عَدْلُ ފުޅުގައި حكم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން عَدْلُ ފުޅުވާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٣) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ހަދަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ އެމީހުންގެ އަތުގައި توراة ވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި (ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ދެމިހުރި) الله ގެ حكم ވެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެ حكم އަޅައިނުލާ އެނބުރި ދުރަށް ދެއެވެ. (އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން حكم ހޯދުމުގެ مقصد އަކީ އެމީހުން ބޭނުންވާ ނުބައި حكم އާއި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވައިދިނުމެވެ.) އަދި އެމީހުން مؤمن ންނަކީ ނޫނެވެ.

(٤٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ توراة ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި ތެދުމަގާއި (ދީނުގެ حكم ތައް އަނދިރިކަމާއި ޝައްކުތައް ނައްތައިދޭ) نور ވެއެވެ. އަދި (محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެކުރިން) އިސްލާމްވެވަޑައިގެންނެވި نبي ބޭކަލުން އޭގެމަތިން يهودى ންނަށް حكم ކުރައްވައެވެ. އަދި رَبَّانِيُّ ންނާއި އެމީހުންގެ عالم ންނާވެސް الله ގެފޮތުން (އެބަހީ توراة ން) އެމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ޙަވާލުކުރެވުނު ބައިން حكم ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ކަނޑައެޅިގެން އޭގެމައްޗަށް އެބަހީ توراة ގެމައްޗަށް ހެކިވެރިން ބޭކަލުންނަކަމުގައިވިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުގަންނާށެވެ! އަދި ކުޑަ އަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ނުވިއްކާށެވެ. (ދުނިޔޭގެ މުދަލާއި މަޤާމުތަކަށް އާޔަތްތަކުގެ حكم ބަދަލުނުކުރާށެވެ!) އަދި الله ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ނުކުރިމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ކާފިރުންނެވެ.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

ލުޣަތު

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލިޔުއްވީމެވެ. فرض ކުރެއްވީމެވެ.❁ فِيهَآ = އޭގައި / توراة ގައި. (قصاص ވެއެވެ.)❁ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ = ހަމަކަށަވަރުން نفس އަކަށް نفس އެއް (އެބަހީ قصد ގައި އެއްވެސް ސަބަބެއްނެތި މީހަކު މަރައިފިނަމަ އެމަރުވި نفس ގެ ބަދަލުގައި އޭނާ މަރާލާނެ ވާނެއެވެ.) ❁ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ = ލޮލަކަށް ލޮލެވެ.❁ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ = އަދި ނޭފަތަކަށް ނޭފަތެވެ.❁ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ = އަދި ކަންފަތަކަށް ކަންފަތެވެ.❁ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ = އަދި ދަތަކަށް ދަތެވެ.❁ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ = އަދި زَخَمُ ތަކަށްވެސް قِصَاص ވެއެވެ.❁ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ = ފަހެ އެއިން صَدَقَاة ކޮށްދީފި މީހާ ދަންނަހެވެ. (އެބަހީ އެއަނާއާއެއްކޮށް މާފުކޮށް ދީފިނަމަ عفو ކޮށްދިނުމާ)❁ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ = ފަހެ އެއީ އޭނާއަށް (އެބަހީ عفو ކޮށްދިނުމަކީ) كفّارة ވާ ގެއެވެ.❁ وَمَن لَّمْ يَحْكُم = އަދި حكم ނުކުރައްވާފިމީހުން. بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި حكم ން.❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނައެވެ!)❁ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. (مشرك ންނެވެ.) ❁ وَقَفَّيْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ تبع ކުރެއްވީމެވެ. (އަރިހުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) ❁ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ (އެބަހީ މާތްވެގެންވާ ނަބިއްޔުންގެ) އަސަރުތަކުގެ މަތީގައި.❁ بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) مُصَدِّقًا =ތެދުކުރައްވާ حال ❁.لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައިވާ.❁ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ = توراة ގެ. ❁ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنجيل ދެއްވީމެވެ.❁ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ = އޭގައި ތެދުމަގާއި نور ވެއެވެ.❁ وَمُصَدِّقًا = އަދި ތެދުކުރާ حال .❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެކުރީގައި ކުރިމަތީގައިވާ.❁ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ = توراة ގެ ތެދުމަގުން.❁ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً = އަދި ތެދުމަގާއި وعظ نصيحة ގެގޮތުން.❁ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.❁ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ = އަދި إنجيل ގެ أهل ވެރިން حكم ކުރާހުށިކަމެވެ! (ނުވަތަ حكم ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ = އޭގެތެރޭގައި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަކަށް / حكم ން.❁ وَمَن لَّمْ يَحْكُم = އަދި حكم ނުކުރާމީހާ.❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި حكم ން.❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން (ދަންނައެވެ!)❁ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فاسق ންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުތް މީހުންނެވެ.)❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި توراة ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަރިހުން يهودى ންގެމައްޗަށް قِصَاص ހިފުން ލާޒިމުވާ فرض ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ نفس އަކަށް نفس އެވެ. (އެބަހީ އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ހަމަ قصد ގައި މީހަކު މަރައިފިނަމަ އެމަރުވި نفس ގެ ބަދަލުގައި އޭނާ މަރަނިވި މަރުވާނެއެވެ.) އަދި ލޮލަކަށް ލޮލެވެ. (އެބަހީ މީހެއްގެ ލޮލެއް ގެއްލުވައިލާ މީހާގެ ލޮލެއް ވެސް ގެއްލުވުމެވެ. ނޭފަތަކަށް ނޭފަތެވެ. ކަންފަތަކަށް ކަންފަތެވެ. ދަތަކަށް ދަތެވެ - އަދި زخم ތަކާއި ކަނޑު ފަތްތަކަށްވެސް قصاص ހިފުން ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. އަދި މިފަދަ ކަންތައް قصاص އަދާކުރުމުގައި ހަމަހަމަކަން ދެނެގަނެ ހަމަ ކަނޑައެޅުމުގެ ކަމުގައި ޝަރީޢަތުގެ ހަމަތައް ފުރިހަމަކުރުމެވެ. ދެން އެކަމުގައި صدقاة ކޮށްދީފި މީހާ ހިނގާއެވެ. (އެބަހީ އެ ހިތްހެޔޮކަމުން ދަރުމަވެރިކަމުން عفو ކޮށްދިނުމަކީ އެމީހާގެ ފާފަތަކަށް كفّارة އެއްވެއެވެ.) އަދި الله ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ނުކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٤٦) އަދި އެބައިމީހުންގެ އަސަރުތަކުގެމަތީގައި އެބައި މުއްތަޤީންނާ نبي ބައިމީހުންނާ تبع ކުރެއްވީމެވެ. އެ قواعد ން مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ހުރި توراة ތެދުކުރައްވާ حال ގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنجيل ދެއްވީމެވެ. އެއީގައި ހިދާޔަތާއި نور ވެއެވެ. (ދީނުގެ ކަންކަމުގައި އަލިކަންވެއެވެ.) އަދި އެއީ ކުރީގައި ހުރި توراة ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގާއި وعظ އާއި نصيحة ގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤٧) އަދި إنجيل ގެ أهل ވެރިން އެއީގައި الله ބާވައިލެއްވި ކަންތަކުން حكم ން حكم ކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި الله ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ނުކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فاسق ންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުނު ބައެކެވެ.)

- ދަންނާށެވެ! قصاص ހިފުމުގެ މި حكم ތަކުގެ تفصيل ތަށް حديث ތަކާއި فقه ގެ ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުގައި علم ވެރިން ހިފެހެއްޓުމަށް ބަސްތަކާއި ވާހަކަތައް ބަލައިލުމަށް އަދި ނުވަތަ ...

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

ލުޣަތު

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ޤުރްއާން (قرآن) ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.❁ مُصَدِّقًا = ތެދުކުރާ حال. ❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެފޮތުގެ ކުރިމަތިވާ ބައިގެ.❁ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން. (ބާވައިލެއްވި ކުރީގެ ފޮތްތައް)❁ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ = އަދި އެފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓާ ހެކިވާ އަމާނާތްތެރި ފޮތެއްކަމުގައި.❁ فَٱحْكُم بَيْنَهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ ދެމެދު حكم ކުރައްވާށެވެ!❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން / حكم ތަކުން.❁ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ هواى نفس އާއި (އަމިއްލަ އެދުމާއި) ކަލޭގެފާނު تبع ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!❁ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ = حقّ ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް އައިސްފައިވާ ދޫކޮށްލައި.❁ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުމެން ކޮންމެބައެއްގެ (ކޮންމެ أمّة އަކަށް) =ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާފީމެވެ.❁ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا = شريعة އަކާއި ބާރުއެޅޭ ހަމަޖެހުންތަކެއް.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެއް أمّة އެއްކަމުގައި ކަލޭމެންގެ ހައްދަވައިފީސް.❁ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރުމަށެވެ.❁ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެއްޗެހީން. (ފޮތްތަކުގައި ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްތަކުން)❁ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ = ފަހެ ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތަކުގައި ވާދަކުރުން ކުރިއަށްދާށެވެ.! إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރި ދާންވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ.❁ جَمِيعًا= އެންމެންވެސް. فَيُنَبِّئُكُم = ދެން ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ. بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ = އެކަލޭމެން ކަލޭމެން إختلاف ވާކަމުގައިވީ ކަންތަކެއް.❁ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދު ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާށެވެ!❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗިން / الله ބާވައިލެއްވި حكم ން.❁ وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި ކަލޭގެފާނު تبع ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هوى نفس އާއި. (އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި)❁ وَٱحْذَرْهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (އޭ يهودى ނަސާރާ ބިރުވެތިވާށެވެ!) ❁ أَن يَفْتِنُوكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فِتْنَة ގެ ތެރެއަށް ވައްޓާލާފާނެތީ.❁ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ = الله ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ބައެއް ތަކެއްޗާއި ދުރުކޮށް. (އޭގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ބައެއް ތަކެއްޗަށް عمل ނުކުރެވުން ދެރަވެގެން ނުވަތަ. އެމީހުންގެ އެދުމަށް تبع ވެވަޑައިގެންނެވުމަކުން.)❁ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.❁ فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވޭށެވެ.❁ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ =

ހަމަކަށަވަރުންވެސް اللّٰه އިރާދަކުރައްވަނީ. أَن يُصِيبَهُم = އެމީހުންނަށް مصيبة ޖެއްސެވުމަށެވެ. (عذاب ދެއްވުމަށެވެ.) بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ބައެއް ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން. وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަމީހުންނަކީ. مِّنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން. لَفَـٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ = ފާސިޤުންކަން ކަށަވަރެވެ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާމީހުންކަން ކަށަވަރެވެ.) أَفَحُكْمَ ٱلْجَـٰهِلِيَّةِ = ފަހެ ދެން جاهليّة ޒަމާނުގެ حكم ހޯދަނީތޯ؟ يَبْغُونَ = އެމީހުން އެ ހޯދަނީ. وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށްވުރެ ރަނގަޅު ކާކުހެއްދޯ؟ حُكْمًا = حكم ދެއްވުން. لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾ = (اللّٰه ގެ ކަލާމަށް ޔަޤީންކުރާ އެއަށް قبول ކުރާ ބައެއްގެ.)

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) (އޭ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ޔަޢުނީ قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ اللّٰه ބާވައިލެއްވި) ކުރީގެ ފޮތްތަކެއްވެސް ތަޞްދީޤުކުރާ حال ގައި އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ބައްލަވާވެރިވާ ހާލު ރައްކާތެރިކުރައްވާ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (އެންމެހާ ފޮތްތަކެއްވެސް އެފޮތަކަށް ހާކިމުވާ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައި ފޮތްތަކަށް حكم ކުރާ ފޮތުގެ ގޮތުގައެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ މެދުގައި اللّٰه ބާވައިލެއްވި حكم ން حكم ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު تبع ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! حقّ ދޫކޮށްލައްވައި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވާ އެއްޗަކުން ދުރަށް ފިލުވައިލައްވައި (އެމީހުންގެ هواء نفس އާއި تبع ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!) ކަލޭފުޅުމެން ކޮންމެ ބައަކަށް / ކޮންމެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ شريعة އަކާއި ބަޔާންވެގެންވާ މަގެއް ލައްވައިދެއްވީމެވެ. އަދި اللّٰه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ކަލޭފުޅުމެން އެއް أمّة އަކަށް ހައްދަވައިފީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެކަލާނގެ ކަލޭފުޅުމެން ތަފާތު أمّة ތަކަކަށް ލައްވައި) ﷻ އެކަލާނގެ ނަށް ކަލޭފުޅުމެންނަށް ދެއްވިފައިވާ (ތަފާތު ޝަރީޢަތްތަކުގެ މައްޗަށް) ކަލޭފުޅުމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭފުޅުމެން ހެޔޮކަންތަކަށް ކުރިއަރާ އަވަސްވާށެވެ! ކަލޭފުޅުމެން އެންމެން ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ اللّٰه ގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭފުޅުމެން ދެމެދުގައި إختلاف ވެގެން ވިއްޔާ ކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭފުޅުމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

(٤٩) އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ) اللّٰه ބާވައިލެއްވި حكم ން އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. (އެހެންކަމުން حكم ކުރައްވާށެވެ!) އަދި އެމީހުންގެ (އެބަހީ يهودي ނަސާރާ ދެބައިމީހުންގެ) هواء نفس އާއި تبع ނުވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ބައެއް ކަންކަމުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فتنة ގައި ހެޅުއްވާނެކަމަށް ބިރުވެތިވެ ހުށައްވާށެވެ! (އެމީހުން އެބަހީ ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ކަލޭގެފާނު حكم ކުރެއްވުމަށް) ފަހެ ދެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ حكم ން އެނބުރި ދާނަމަ (އެކަމަށް ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!) ފަހެ ދެން ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އިރާދަކުރައްވަނީ އެމީހުންގެ ބައެއް ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް مصيبة ޖެއްސެވުމަށެވެ. عقوبة ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކީ قاسق ންނެވެ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

(٥٠) އެމީހުން ފަހެ އެދެނީ جاهليّة ޒަމާނުގެ حكم ހޯދައެވެ؟ (އެބަހީ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ حكم އަށް ނުރުހޭ މީހުން އެދެނީ جاهليّة ގެ حكم އެވެ. އެއީ ބާޠިލު އަދި ގޯސް ކުއްޔެއްގެ حكم އެވެ. اللّٰه ގެ حكم އެއްކޮށް ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ.) އަދި اللّٰه ގެ ކަލާމަށް ޔަޤީންކުރާ، އެއަށް قبول ކުރާ ބައެއްގެ حكم ކުރުމުގެ ގޮތުން اللّٰه އަށްވުރެ ރަނގަޅު ވިސްނުންތޫނު ކާކުހެއްދޯ؟ އެބަހީ اللّٰه އަށްވުރެ ރަނގަޅަށް حكم އެއްކުރާނެ އެހެން އެއްވެސް ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ.

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾

ލަފްޒީމާނަ

❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! / إختيار ނުކުރާށެވެ!❁ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ = يهودى ންނާއި نصارى ން.❁ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި. (އެހީތެރި نصر ދެނިވިންކަމުގައި)❁ بَعْضُهُمْ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އެހީ.❁ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކުގެ ސަހަރޯވެރިންނެވެ. نصر ދެނިވިންނެވެ.❁ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެއީ نصر ދެވި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދައިފި މީހާ.❁ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާވަނީ އެމީހުންގެތެރެއިންނެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ = އަނިޔާވެރި ބައެއްނަށް.❁ فَتَرَى = ފަހެ ކަލޭގޮތް ދެކެވޭނޭއިނދެނަމާވެސްއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاق ކަމުގެ ބަލިވީމީހުން.❁ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ = އެމީހުންނާއިމެދު އަވަސްވެއެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިކަން ހޯދުމަށް އަވަސްވެއެ)❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ نَخْشَىٰٓ = އަޅުގަނޑުމެން ބިރުގަންނަމެވެ.❁ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ = އަޅުގަނޑުމެނަށް ޖެހިދާނެ އެއްވެސް مصيبة އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް.❁ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ = ފަހެ الله تعالى فتح ދެއްވުން އެގޮތުގެ. / فتح ދެއްވާނޭމެވެ.❁ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ حضرة ން އެއްކަން ކަނޑައެޅުއްވުމެވެ. (އެއީ جزى ދިނުމުގެ މުޅި ކަނޑައެޅުމެވެ.)❁ فَيُصْبِحُوا۟ = ފަހެ އަނބުރާ އެމީހުން ވާނެތެވެ.❁ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ = އެމީހުން ސިއްރުކުރި ކަންތަކާމެދު ހިތާމަކޮށް.❁ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި.❁ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ = ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި.❁ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން ބުނެއެވެ.❁ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ = މިއީތޯ ހުވައިކުރި މީހުންނަކީ؟ ❁ بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ.❁ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން.❁ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ ކަލޭމެންނާއެކުގައި ކަމަށް.❁ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ (ހުރި) عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ.❁ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ = ފަހެ ގެއްލިދިޔަ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُرْتَدُّ ވެއްޖެ މީހާ.❁ عَن دِينِهِۦ = އޭނާގެ دين ން.❁ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ = ފަހެ ނިކަންނުލާ الله ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ.❁ بِقَوْمٍ = ބަޔަކު ހުރިން.❁ يُحِبُّهُمْ =

އެމީހުންދެކެ އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ. ❁ وَيُحِبُّونَهُۥٓ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެދެކެ ލޯބިވާ. ❁ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެމައްޗަށް އެމީހުން ނުހަނު ޢާޖިޒުވި ނިކަމެތި. ❁ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް ނުހަނު ގަދަފަދަ. ❁ يُجَٰهِدُونَ = އެމީހުން ނުހަނު ގަދައަށް / جهاد ކުރާ. ❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެމަގުގައި. ❁ وَلَا يَخَافُونَ = އަދި އެމީހުން ބިރުނުގަންނާ. ❁ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ = މަލާމާތްކުރާ މީހެއްގެ މަލާމާތަކަށް. ❁ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. / ހެޔޮވަންތަކަމެވެ. ❁ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ = އެކަލާނގެ އެ فضل ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް ދެއްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ = އަދި اللّٰه އީ ތަނަވަސްވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިން އެއީ ސަހަރަކާތުވެރި نصر ވެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ. إختيار ނުކުރާށެވެ! އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކު އެއީ އަނެއްބައެއްގެ ސަހަރަކާތުވެރި نصر ވެރިންނެވެ. (ކާފިރުކަމުގައިވެސް مؤمن ންނާއި ދިމާލުގައި އިދިކޮޅު ދިނުންނެވެ.) އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެމީހުން އެއީ ސަހަރަކާތުވެރިންކަމުގައި ހަދައިފިބަޔަކު އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ މީހުންނެވެ. (ޒާނީގެ ފާރި ޒާނީގެ ފާރެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިބަޔަކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ އެބަޔަކުގެ ހިތްތަކުގައި (منافق ކަމުގެ) ބަލިމަރުޒުވީމީހުން އެ يهودى ންނާއި نصارى އިންނާ ދިމާއަށް އަވަސްވެލި (އެމީހުން ސަހަރަކާތުވެރިކަމަށް އަދި އަވަސްވެލި) ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އަދި: އިންނާ ދުރުސްވުމަށް ގެއްލިދާނެ. އެބުނީ. އޭ އިންނާއި. ދުރުވެއްޖެނަމަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެހީއަށް ހާޖަތް ވެދާނެއެވެ.) އަދި ބުނެއެވެ. ޙާލަތު ދައުރުތަކުގެ ބުރަކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިން ޖެހުމަކަށް ދެވެދާނެއެވެ. އެހެންވީ އެމީހުންނާ ބޭނުމުން ކަމުގައި ކުރިއަށް ބަލާކަށް ވެއްޖެއެވެ.) ދެންފަހެ اللّٰه تعالى ކޮންމެވެސް فتح އެއް (مؤمن ންނަށް) ދެއްވައިފިއްޔާ (مكة فتح ކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ) ނުވަތަ އެކަލާނގެ حضرة ން ކޮންމެވެސް އެހެންކަމެއް ފަހެ يهودى ންނާއި نصارى އިން އަޅުން جِزْيَ ނަގާގޮތަށް ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވައިފިއްޔާ ދެން އޭރުން އެމީހުން ފަހެ ހިތުގައި نفاق ކަންކުރިމީހުން منافق ން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރި ކަންތަކާމެދު ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ވާނެއެވެ.

(٥٣) مُنَافق ންނާއި ދިމާއަށް مؤمن ން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް ކަލޭމެން مؤمن ންނާ އެކުގައިކަމަށް ގަދަހުވައިން ހުވައިކުރި މިމީހުންނަކީއެތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް باطل ވިއެވެ. ދެން އެމީހުން ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

(٥٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މީހަކު ކާކުގެ ދީނުން ބޭރުވެ مُرْتَدُّ ވެއްޖެނަމަ (اللّٰه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ނިކަންހުރެ اللّٰه އެހެންބަޔަކު ގެންނަވާނެއެވެ. އެބަޔަކު ދެކެ އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެމީހުންވެސް އެކަލާނގެއަށް ލޯބިވާ އަދި އެބަޔަކު مؤمن ންނަށް ނުހަނު ޢާޖިޒުވި ނިކަމެތި އަދި ކާފިރުންގެމައްޗަށް ނުހަނު ގަދަފަދަ އަދި އެމީހުން اللّٰه ގެމަގުގައި جهاد ކުރާ އަދި އެމީހުން (اللّٰه އަށްޓަކައި) މަލާމާތްކުރާ މީހުންގެ މަލާމާތަކަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އެއީ އެބަޔަކީ އިސްލާމްދީނަށް ސިފަކޮށް ދެއްވި اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. އެ فضل ވަންތަކަން އެކަލާނގެ އަޅުކަލުން އެދިވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި اللّٰهއީ ރިޒުޤުވަންތަކަން ނުހަނު ތަނަވަސްވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾

ތަރުޖަމާ

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ = ކަލޭމެންގެ وَلِيُّ ކަމުގައި ވާކަލާނގެއަކީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވެގެންވާމީހުންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެ.۞ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެ.۞ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުން رُكوع ކުރާ حال (މަޑުމައިތިރިވެ ތަވާޟުޢުވެގެންވާ حال).۞ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއި ސަހަރޯބުރިކުރާކަމުގައި ހަދައިފިއްޔާ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މުސްލިމުންނާއި. (އެއީ ﷲ ގެ جماعة އެވެ. / ޖަމާޢަތެވެ.)۞ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ جماعة .۞ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ = ގަދަވެރިން ކަމުގައި ހުރީ އެއުރެނެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ!۞ لَا تَتَّخِذُوا۟ = ކަލޭމެން ނުހިފާށެވެ! / إختيار ނުކުރާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ دين ހިފި / إختيار ކުރިމީހާ. / ހަހަރިގިރުން.۞ هُزُوًا وَلَعِبًا = ބަސްބަސް އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަމުގައި.۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނުމީހުންގެ ތެރެއިން. (يهودى ންނާއި نصارى އިންގިރޭސިން)۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގައި.۞ وَٱلْكُفَّارَ = އަދި ކާފިރުންނާއި.۞ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރޯބުރި نصر ދިނުމަށްޓަކައި.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ. وَإِذَا نَادَيْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ގޮވައިލައްވާ.۞ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް. (ބަންގި ގޮވައިލާއިރު)۞ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا = އެމީހުން (يهودى ންނާއި نصارى އިންގޭ ކާފިރުންނާއި ދެން مشرك ން) އެއީ ބަސްބަސް އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަމަށް ހަދައިލައެވެ. (އެއީ މަލާމާތްކުރުމަށް ދެކެގެންނެވެ.)۞ ذَٰلِكَ = އެއީ ސަބަބަކީ.۞ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ.۞ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ = ނުވިސްނާ ބައެކެވެ. (އެކަމުގައި ހުރި ހެޔޮގޮތް ނުވިސްނާ ބައެކެވެ.)۞ قُلْ = (އޭ رسول ﷲ އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى ންނޭވެ.)!۞ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ = ކަލޭމެން އަހަރުމެންގެ ކިހާކަމެއް ކުށެއްކަމުގައި ދެކެނީ؟ / އަހަރުމެންނަށް ދިމާކޮށް ނުރުހޭ.۞ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހަރުމެން ﷲ އަށް إيمان ވެއްޖެކަމުގެއެވެ.۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަދި އަހަރުމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި.۞ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ = އަދި ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި.۞ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގިނަމީހުންނަކީ.۞ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ = فاسق ންނެވެ. – (ﷲ ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާމީހުންނެވެ.)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ކަލޭމެން (مؤمن ންގެ) ސަހަރާތްތެރިންކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރީ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އަދި ނަމާދު قائم ކޮށް ركوع ކުރާ حال ގައިވެސް زكاة ދޭ مؤمن ންނެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުން ނުރަސް މަޑުމޮޅިކަމާއި ބިރުވެރިކަމާއިއެކު ކިޔަމަންތެރިވެ ނަމާދުކޮށް ޒަކާތްދޭ މުއުމިނުންނެވެ. / އަދި މިއާޔަތުގެ تفسير ތިރުއްވި ބަޔެއް مشهور ބޭކަލުން އެހެން ނުގުޅޭއެއް ދާނެކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އެއީ: عَليّ رضى اللّٰه عنه ركوع ގައި އޮންނަވަނިކޮށް ވިޔަނު އަދިސް ސަވާރުދުގުޅުން ركوع ގައި އޮންނަވާތީއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޖެހުނު އެދިގާއަށް صدقاة ތަކެއް ދެއްވިއެވެ. ވީއެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވަނީ އެވާހަކަކުމުގައި مفسّر ން ތިރުއްވިއެވެ. = تفسيرالطبرى =

(٥٦) އަދި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އާއި އަދި އީމާންވީމީހުން އެއީ ތިމާމެންގެ ولِي ންކަމުގައި ބަލައި ހަމަޖެއްސައިފިހަމަ (ދަންނައެވެ! އެއީ ގަދަވާނެ މީހުންނެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ جماعة އެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ جماعة އެއީ ކަސްދެއްވިގެން ގަދަވާނެ މީހުންނެވެ.

(٥٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ކުރިން ފޮތްދެއްވުނު މީހުންކުރެ - އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى އިންކުރެ ކަލޭމެން مؤمن ންގެ دين އެއީ ބާކަށް އަދި ކުޅިވަރަކަށް އެއްކޮށްކަމުގައި ތަކުރާކަށްގޮތް އެއްކޮށްކަމުގައި ހަދައިފިމީހުންނާ އަދި ސިފާރު ކާފިރުން އެއީ ތިމާމެންގެ ސަހަރާތްތެރި نصر ދެރިންކަމުގައި ކަލޭމެން مؤمن ން ނުހަދާށެވެ! އެމީހުން إختيار ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! (އެމީހުންނީ ތިމާމެންގެ ސަހަރާތްތެރިންކަމުގައި ނުހަދާށެވެ!)

(٥٨) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ނަމާދަށް (ބަންގި) ގޮވައިލުމާއި އެމީހުން (އެބަހީ: يهودى ންނާއި نصارى އިންނާ ދެންވެސް އެހެނިހެން مشرك ން) ކަލޭމެން އެގޮވި ބަންގިއާމެދު ބަލަނީ ކުޅިވަރު އަދި ބާކަށް އެއްކޮށްދޭގޮތަކަށެވެ. އެގޮތަށް އެމީހުން އެކަން އެކުރަނީ ބޮޑަށް އެއްކޮށް ނުވިސްނާ - އަދި ބުއްދިގެ ބޭނުން ނުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައިވާތީއެވެ. (އެހެނީ ބަންގިގޮވާ ނަމާދަށް ދިޔުމުގައިހުރި ދަތުރުތަކާ ސަވާބު އަސްލުގަނޑަ އަދި އެކަމަށް މަލާމާތް ފުރައްސާރަކުރުމުގައި ހުރި عذاب އެމީހުންނަށް އަސްލުގަނޑަ އެމީހުން އެގެން ނުހުރިހެވެ.)

(٥٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭމީހަ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާދެކޭ ނުރުހުން ނުވަތަ ކުށިއަޅަނީ އަހުރެމެން اللّٰه އަށާއި އަދި އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް إيمان ވާތީކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ.

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هَلْ أُنَبِّئُكُم = އަހުރެން ކަލޭމެނަށް خبر ދެންނެވުމާތޯ؟ ۞ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً = جزاء ދެއްވުމުގެ ގޮތުން އެއާއްވުރެ ނުބައިކަމުގައިވާ ވާހަކައިން. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި. ۞ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ = އެއިރަކަށް اللّٰه لعنة ލެއްވިހުރެވެ. ۞ وَغَضِبَ عَلَيْهِ = އަދި އެއިރަކަށް އެކަލާނގެ ކޯފާލެއްވި. ۞ وَجَعَلَ مِنْهُمُ = އަދި އެއިރުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ ލެއްވި. ۞ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ = ބާވަލުތަކާއި ޫރުތަކެއް. ۞ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ = އަދި طاغوت އަށް (شيطان އާއަށް) އަޅުކަންކުރި މީހުންނާއި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން. ۞ شَرٌّ مَّكَانًا = ނުބައި ގޮތުން ވާންވަރެވެ. (އެއީ ނަރަކައެވެ.) ۞ وَأَضَلُّ = އަދި ގެއްލުންވާ ކުރެވެ. ۞ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ = މަގުގެ ސީދާ ހަމަހަމަ ތަނުން. ۞ وَإِذَا جَآءُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސްފިއްޔާ. ۞ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ۞ وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައީ ކާފަރުކަމާއިގެންނެވެ. ۞ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭމެން ކައިރިން) ނުކުތީވެސް އެ ކާފަރުކަމާއިގެންނެވެ. ۞ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުން ވަންހަނާކުރަމުންދިޔަ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَتَرَىٰ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ގިނަބައެއް. (އެ يهودی ން ކުރެ ގިނަމީހުން) ۞ يُسَٰرِعُونَ = އެމީހުން އަވަސްވެދޭ. ۞ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރިކަމުގައާއި عداوة ތެރިކަމުގައި. ۞ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ = އަދި رشوة ކެއުމުގައި. ۞ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ތަކެއްޗެވެ. ۞ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ = އެމީހުންނަށް ނަހީކޮށް މަނާނުކުރީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (މަނާކުރާނެ ނަމަވެސް.) ۞ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ = އެމީހުންގެ ޢާބިދުން إمام ންނާއި عالِم ން. ۞ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ = އެމީހުންގެ ފާފަވެރި ބަސްތަކުން. ۞ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ = އަދި އެމީހުން رشوة ކެއުމުން. ۞ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަ ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ އެއްޗެއް ކަންތައް.

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! اللّٰه ގެ حضرة ގައި جزاء ދެއްވުމުގެގޮތުން އެއަށްވުރެ ގޯސްބައިކަލުންގެ ވާހަކައިން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް خبر ދެންހެއްޔެވެ؟ އެމީހަކީ اللّٰه لعنة ދެއްވިމީހުންގެ لعنة ގޯސްބައެވެ. އެމީހާ ގޯސްބައެވެ. އަދި އެމީހަކީ اللّٰه ކޯފާވެއްވި މީހާ ގޯސްބައެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ރާގާފަކުރާއި ޖޫރިންކަމުގައި (އެގޮތަށް އަސްލުވަތަށް) އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ސިފަ ބަދަލުކުރެއްވި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި طاغوت އަށް އަޅުކަންކުރިމީހުން އެތަކެއްޗަށް خدمة ކުރިމީހުން އެކަލާނގެ ދެއްވިއެވެ. (މިއީ ހައްތާވެސް يهودى ންގެ މީސްމީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނުބައިކަމަށްޓަކައިވުމުން އެމީހުންނަށް اللّٰه ދެއްވި ކޯފާއެވެ. އޭގެ އަސަރެވެ.) ފަހެ މިސްމީހުން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނޭހާމަކުގެ ގޮތުން ގޯސްބައެވެ. (އެއީ ނަރަކައެވެ.) އަދި މަގުގެގޮތުން އެމީހުން ފުރިދުންމާބޭވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެން ގާތަށް އައިސްފިއްޔާ ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެހެންބުނި (ކަލޭމެންގެ ގާތަށް) އައިއިރުވެސް އެމީހުންގެ ހިތުގައި ކާފިރުކަން ވަންނަހާވެގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަނޑަވަރުން އެމީހުން (ކަލޭމެންގެ ގާތުން) ނުކުމެގެންދިޔައިރުވެސް ކާފިރުކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާކަމުގައި ވިކަންތައް (އެބަހީ ކާފިރުކަން) اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٢) އަދި އެމީހުންކުރާ ފާފަތަކާއި (އެބަހީ يهودى ންނަށް ފާފަވާކަން) ޓާރަކުރުމުގައްޔާއި عداوة ތެރިވުމުގައްޔާއި އަދި رشوة ކެއުމުގައި އަވަސްވެގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭއިގަންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަނޑަވަރުން އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކަކީ ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެކެވެ.

(٦٣) އެމީހުންގެ ބޭބޭކަލުން އެމީހުންގެ عَالِمُ ން އެމީހުންގެ އުޅުވަލި ބަސްބުނުމުން އަދި އެމީހުންގެ إمام ންނާއި ބޭބޭކަލުން އެމީހުންގެ رشوة ކެއުމުން އެމީހުން މަނާ ނުކުރާނަމަ ހަމަކަނޑަވަރުން އެމީހުން އެކުރަނީ (އެބަހީ އެބޭބޭކަލުން إمام ންނާއި عَالِمُ ން އެކުރަނީ) ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެކެވެ.

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ ۚ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَـٰهُمْ جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

ލަފުޒުވާ

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އަދި يهودى ން ބުންޏެވެ. يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ = الله ގެ އަތްބުރިވަނީ (ހުރަސްކުރެވިގެންވުން) ކަސްތަވެއްޖެވި ބަސްފުޅުކުރެވިއެވެ.۞ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކެއްވަނީ (ހުރަހަކަށްބަނދެވިފައެވެ) ކަސްތަވެއް އެގެ ބަސްފުޅުކުރެވިގެންނެވެ.۞ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން އެބުނިބަހުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ވަނީ لعنة ލެއްވިގެންނެވެ.۞ بَلْ = އަދި ކިޔައެއްނޫނެވެ! އެހެންނޫނެވެ.۞ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ = އެކަލާނގެ ދެއަތްބުރިވަނީ ފުޅާކޮށްހުޅުވިފައެވެ. (ދެއަތްޕުޅު ހިއްލެވިފައި ފުޅާކޮށް ހުޅުވިފައެވެ.)۞ يُنفِقُ = އެކަލާނގެ ހަރަދުކުރައްވައެވެ.۞ كَيْفَ يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާގޮތަކަށް.۞ وَلَيَزِيدَنَّ = އަދި އެކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ.۞ كَثِيرًا مِّنْهُم = އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަށް.۞ مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިފަދަ ކަލާމް.۞ مِن رَّبِّكَ =ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا = އެމީހުންގެ (إنكار ކުރުމުގައި غُلُوّ ކުރުމާއި الله ގެ މާތްކަމާއި ކުފުރުވެރިކަމަށް) ދިރުންވެރިކުރުމާ ގާތުގައިވެސް.۞ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރޭގައި ލެއްވީމެވެ.۞ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ކުރުމާއި ނުރުހުންތެރިކަން.۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހާހަމައަށްވެސް.۞ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا = އެމީހުން ހަނގުރާމައިގެ އަލިފާން ރޯކޮށްލިކަމުގައި.۞ لِّلْحَرْبِ = ހަނގުރާމަޔަށް.۞ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ = الله އެއަލިފާނެއް ނިއްވާލައްވައެވެ.۞ وَيَسْعَوْنَ = އަދި އެމީހުން މަސައްކަތްކުރެއެވެ. / ހިނގައެވެ.۞ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا = ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް.۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންނަށް.۞ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامَنُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން أهل كتاب ން އީމާންވީނަމަ (އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ން الله އާއި محمّد رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންވީނަމަ.)۞ وَٱتَّقَوْا۟ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތިވީނަމަ / تقوى ވެރިވީނަމަ.۞ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަށައިން ފުއްސަވާ ނައްތާލައްވާނީމުހެވެ.۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަން / އެމީހުންގެ ފާފަތައް.۞ وَلَأَدْخَلْنَـٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވައިދެއްވީމެވެ.۞ جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ = نعمة ތަކުގެ ސުވަރުގެތަކަށް.۞ وَلَوْ أَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى ން)۞ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ= توراة އާއި إنجيل قائم ކުރިނަމަ. (އެފޮތްތަކުގައިވާގޮތަށް عمل ކުރިނަމަ.)۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم = އަދި (قرآن ގައި) އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ކަލާމާއި.۞ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އެމީހުންގެމަތިން އެމީހުން ކައިފާ. (އެބައި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާރޭވެއްސެވުމުން އޭގެ ސަބަބުން ގަސްތަކުގެ ހެދި މެދަ ނިކުމެ ލިބިދޭނެވެ.)۞ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުންނާއި (އެބައި ބިމުން ނުކުންނަ ނިޢުމަތްތައް އެމީހުންނަށް ލިބިދޭނެވެ.)۞ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިންވެއެވެ.۞ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ = (عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) ތެދުމަގުސީދާ عدل ފަރި މީހުން. ۞ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން (ދަންނަހުށިކަމެވެ!)۞ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންކުރާ عمل ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި يهودى ން ބުނެއެވެ. الله ގެ އަތްޕުޅު ބަނދުކުރައްވާފައިވާކަމަށް. ކަލާނގެ އެބަސް ބަހުންގެ ބަނދުކުރެވިފައިވެއެވެ. (އެބަހުން އެމީހުން مُراد ކުރަނީ الله بَخِيْلُ ކަމުގައެވެ.) އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލާނގެ އެބަސް ބަހުންގެ ބަނދުވިއްޖެއެވެ. (އެބަހުން މުރާދުކުރެވެނީ އެމީހުން بَخِيْلُ ކުރައްވާފައި ވާ دعاء އެއްކަމަށެވެ. އެހެނީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަނޑައިގެން ވާނަކަން ދުވަހުން آخرة ދުވަހުން އެމީހުންގެ އަތްތައް عذاب ން ކަނޑައިގެންވާނޭ ވާހަކައެވެ. واللّه أعلم)

(٦٥) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އަހުލުކިތާބު އަތްޕުޅުދޮވޭ (ކަމާހުރިއަތްމަގުގެ ކަލާމާ) މުޢިން ގަވާއިދާ ނިޔާޔާވާނެއެވެ. އަހުލުކިތާބު ...

...

(٦٦) އަދި އެމީހުން ހަމަހަމަވެކުން توراة އާއި إنجيل އާއި قائم ކުރިނަމަ (އެތެރޭގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރިނަމަ) އަދި އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވިއެއްޗަކާއި (އެބައި މި ފަހުގެ قرآن ކަރީމްގެ) އެމީހުން ކުރިމަތިކުރި عمل ކުރިނަމަ އެމީހުންގެ މަތިންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަތަކުންނާއި އެމީހުން ކައިފާ. (އެބައި އެމީހުންނަށް ރިޒުގުގެ أصل ކަމުގައިވާ ބާވަތްތަކުން ފަރި އެއްޗެހި ބިމުގެ ގަނޑުވެރިކަމުގައި خَيْرَات ތަކެއް އެމީހުންނަށް ލިބިދޭނެވެ.) އެމީހުންގެތެރޭގައި (عيسى عليه السّلام އާއިމެދުވެސް) ތެދުމަގުސީދާ عدل ފަރި މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ކުރާ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّـٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ = އޭ رسول އާއެވެ! (އޭ محمّد رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.)۞ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގޯނަށް ބާވައިލެއްވުނުމަކާއި ކަލޭގޭފުޅު އިއްވަވާށެވެ! (رسول ކަން އިއްވަވާށެވެ!) ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގޯނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ = ފަހެ ކަލޭގޭފުޅު އެކަން ނުކުރައްވައިފިއްޔާ. (تَبْلِيغُ ނުކުރައްވައިފިއްޔާ އެންމެ އާދަމެއް އެންމެ ފުޅެއް أمر - ވަންހަނާކުރައްވައިފިނަމަވެސް.)۞ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ = ފަހެ ކަލޭގޭފުޅު އެކަލާނގެ رسول ކަން ނިއްވައިދެއްވީއެވެ.۞ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ = އަދި اللّه تعالى ކަލޭގޭފުޅު ރައްކާތެރި ކުރައްވާ ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ކިބައިން / މީސްތަކުންގެ އަނިޔާއިން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِي = ހިދާޔަތްދެއްވުން اللّه ތަޢާލާގެ ނުދެއްވާނެއެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ =ކާފިރުވީ ޤައުމަކަށް.۞ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގޭފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ أهل كتاب ންނެވެ.۞ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ = ކަލޭމެން އެކަކަށްވެސް މަގެއްގައިވެސް ނުވެއެވެ. (ކަލޭމެން އެއްވެސް ތެދުވެގެންވާ މަގެއްގައި ނުވެއެވެ.)۞ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ = ކަލޭމެން قائم ކޮށްފުރަން ދެންނެން. (عمل ކޮށްފުރަން ދެންނެން.)۞ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ = توراة އާއި إنجيل (توراة ގެ أهل ވިޔަސް توراة އަށް عمل ކޮށް إنجيل ގެ أهل ވިޔަސް إنجيل އަށް عمل ކޮށްފުރަންދެންނެން)۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި.)۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އިތުރުކޮށްދޭނެ ގިނަބައިމީހުން އިތުރުކުރާނެއެވެ.۞ مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގޯނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގޯނުގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا = إنكار ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންވުމާއި (اللّه އަށް ކާފިރުވުމާއި) ކާފަރުކަން.۞ فَلَا تَأْسَ = ފަހެ ކަލޭގޭފުޅު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ!۞ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ = ކާފިރުވި ބައެއްގެ މައްޗަށް.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވީމީހުން.۞ وَٱلصَّـٰبِـُٔونَ = އަދި صَائبى ންނާއި (އެއީ مَلاَئِكَة ންނަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން.)۞ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ = އަދި نصارى ންނާ.۞ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް.۞ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އުޅުނު صالح عمل ތައް.۞ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ބިރުވެރިކަމެއް.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނެ ބައެއް ނުވެއެވެ.۞ لَقَدْ أَخَذْنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ނެގީމެވެ.۞ مِيثَـٰقَ

بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ = بَنِى إسرائيل ންގެ عهد ކަށަވަރު.۞ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رُسُلاً = رَسُول ން. كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌ = އަދި އެމީހުންގެގާތަށް رَسُول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެހިނދެއްގައި.۞ بِمَا لاَ تَهْوَىٓ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތައް ނޭދޭކަމަކާއިގެން.۞ فَرِيقًا كَذَّبُواْ = އެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު (އެ رَسُول އާ) ދޮގުކުރިއެވެ.۞ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾ = އަނެއްބަޔަކު (އެ رَسُول) قتل ކުރިއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އޭ رسول އާއެވެ! - محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނުކަމެއް ކަލޭގެފާނު އިއްވަވާށެވެ! (رسول ކަމުގެ އަމާނާތް އަދާކުރައްވާށެވެ!) ކަލޭގެފާނު ތިޔަ އެކަން ނުކުރައްވައިފިނަމަ (އެންމެ އާޔަތެއް އެންމެ ފޯރުކޮށްދެއްވުމަށް أمر ކުރެއްވި ވަންހަނާކުރައްވައިފިނަމަވެސް) ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ رسول ކަން ނުއިއްވަވައިފިއެވެ. އަދި الله تعالى މީސްތަކުންގެ ކިބައިން (މީސްތަކުންގެ ނުރައްކާތެރިކަމުން) ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެބަޔަކަށް الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٦٨) އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނެވެ. تورات އާއި إنجيل އާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްތައް (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްއެއްކަމަށްވާ قرآن) ކަލޭމެން އިޤާމަތު عمل ކޮށްފާހަދަންދެން ކަލޭމެން އެއްވެސް عمل ކުރިކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެހެނީ އެފޮތްތަކުގައި محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ خبر ތައް صريح ކޮށްވާނެއެވެ. މިގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް عمل ކޮށްފާދަންދެން ކަލޭމެން އެއްވެސް ތެދުމަގެއް هداية ގައިވާކަމަށް ނުބެލެވޭނެއެވެ.) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނުކަންތައް ސަބަބުން އެމީހުންކުރެ ގިނަބަޔަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމާއި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުކަން އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. ފަހެ ކާފިރުވެގެންވާ ބަޔަކާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ.

(٦٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެވުނުމީހުންނާއި އަދި يهودى ވީ މީހުންނާއި صابئ އިންނާއި (އެއީ ملائكة ންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނެވެ. / ނުވަތަ دين އެއް ނެތް މީހުންނެވެ.) އަދި نصارى އިންނާއި މެއެންމެންކުރެ الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ އަދި صالح عمل ކޮށްފިމީހުންނަކީ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެއްވެސްބިރެއް ނެތެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. محمّد صلّى الله عليه وسلّم رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމަށްފަހު މިއެންމެންވެސް އީމާންވާންޖެހޭ ބޭފުޅާ އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކޮށް އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވުމުންނެވެ.

(٧٠) ހަމަކަށަވަރުން بني إسرائيل ގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عهد ކަށަވަރު ހިފެއްވީމެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްކައުވަންޏާކުރަސްކަލާނގެއަށް އަމުރާ ނަހީއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ މައްޗަށެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެގާތަށް رسول ން ފޮނުއްވީމެވެ. (ދެންފަހެ) އެމީހުންގެ هواى نفس ނުއެދޭ ކަމަކާއިގެން رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެހިނދެއްގައި އޭގެ އެއްބައިމީހުން އެ رسول ގެ رسول ކަން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އަނެއްބައިމީހުން އެ رسول އާ قتل ކުރިއެވެ.

وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتۡنَةٞ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٞ مِّنۡهُمۡۚ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَۖ وَقَالَ ٱلۡمَسِيحُ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمۡۖ إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ ﴿٧٢﴾ لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٖۘ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۚ وَإِن لَّمۡ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسۡتَغۡفِرُونَهُۥۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٧٤﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَحَسِبُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރީމި. ❁ أَلَّا تَكُونَ فِتۡنَةٌ = އިމްތިޙާނެއް إمتحان އެއް - بَلاء އެއް ނުޖެހޭނެކަމަށްޓަކައެވެ. ❁ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ = ދެން އެމީހުން حقّ އާއިމެދު އަނދިރިވެ އަދި ބީރުވެފައިވުމުން ކަންފަތް އަދި حقّ ކަނުވެއްޖެ އެހުމުން ބީރުވެއްޖެއެވެ. ❁ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ = ދެން الله އެމީހުންނަށް توبة ލައްވައިދެއްވިއެވެ. ❁ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ = ދެން އަލުންވެސް ކަނުވެ ބީރުވެއްޖެއެވެ. ❁ كَثِيرٌ مِّنۡهُمۡ = އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. ❁ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا يَعۡمَلُونَ ﴿٧١﴾ = އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކަށް. ❁ لَقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން يقين އެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ❁ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَ = مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން المسِيْحُ އެވެ. (عيسى އެވެ.) ❁ وَقَالَ ٱلۡمَسِيحُ = އަދި مَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ = އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ! ❁ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށޭވެ! رَبِّي وَرَبَّكُمۡ = އެއީ އަހުރެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން الله އަށް شريك އުޅުއްވާމީ (ދަންނައެވެ!) ❁ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހެއްގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވިއެވެ. ❁ ٱلۡجَنَّةَ = ސުވަރުގެ. ❁ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُ = އަދި އޭނާ ޖެހިލުމުގެތަނީ ނަރަކައެވެ. وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنۡ أَنصَارٖ ﴿٧٢﴾ = އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު. لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٖ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ތިންމީހުންގެ ތިންވަނައެވެ. ❁ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ = އަދި އެއްވެސް إله އެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّآ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ = ހަމަ އެއްކައުވަންތަ އެކެއް إله އަކު މެނުވީ. އެއީ الله އެވެ. ❁ وَإِن لَّمۡ يَنتَهُواْ = އަދި އެމީހުން (އެބަސް ބުނުން) ދުރުކޮށް ނުލައިފިއްޔާ. ❁ عَمَّا يَقُولُونَ =

އެމީހުން އެބުނާ ތަކެތިން. ❁ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ޖެހޭނެއެވެ.

ބީހޭނެއެވެ. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ❁ أَفَلَا

يَتُوبُونَ = އެމީހުން ފަހެ توبة ނުވާނޭހެއްތޯއެވެ؟ رجوع ނުވާނޭހެއްތޯއެވެ؟ ❁ إِلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް. ❁

وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ނުދަންނަވާ ބާވައެވެ؟ ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ

رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾ = އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) އަދި އެމީހުން ހިތުން އެމީހުންނަށް (އުނދަގޫ ސަލަބުން) އެއްވެސް إمتحان އެއް عقوبة އެއް ނުލިބޭނެކަމަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން حقّ މަގުން ކަންފަ އަނދިރިވެ (ތެދުބަސްގެ كلمة އެއް) ނޭއިވުނުމުން ބޮޑުތަކަތިތަކުގައި (مَعْنَوِى ގޮތުން) ވެއްޖެއެވެ. ދެން އަލުންވެސް (މިފަންތަސްކަލާނގެ އާގެވަންތަކަމުން) އެމީހުންނަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ދެން އަލުންވެސް ގިނަމީހުން ކަނުވެ ބޮޑުވެއްޖެއެވެ. (ތެދުބަސްކަން ނުބަލައި حقّ ބަލައި ނުއިވިއެވެ.) އަދި އެމީހުން އުޅޭ ކަންތައް اللّٰه ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٧٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ مريم ގެ ދަރިކަލުން اَلْمَسِيْحُ އޭ (عيسى ގެފާނޭ) ބުނިމީހުން يقين ނުކުރެވޭ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި اَلْمَسِيْحُ يعنى: عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ بني إسرائيل ންނޭވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبُّ ކަމުގައިވާ اللّٰه އަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށް شريك ކޮށްފިމާ (ދަރިންނަށެވެ.) ފަހެ އެމީހާގެ މައްޗަށް اللّٰه ސުވަރުގެ حرام ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އޭނާ قيامة ދުވަހުން ގޮސް އޮންނާނީ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ތިންއެކެތިކުރެއިން ތިންވަނައެވެ. (نصارى ންގެ ބައެއް فِرْقَة ތަކާ ގޮތުގައި اللّٰه އީ = سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އާއި عيسى عليه السّلام އާއި مريم ގެފާނެވެ. އަދި މިތިންބޭކަލުންގެ ތެރެ فِرْقَة ވެސް ވެއެވެ.) އަދި ހަމަ އެކަނި إله އެއްކަލާނގެ އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ނުވެއެވެ. (އެއީ اللّٰه އެވެ.) އަދި އެމީހުން އެބުނާ ބަސްބުނުމުން އެމީހުން ހުއްޓިނުލައިފާ (އެމީހުން އެއީ ކާފަރުންކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ.) އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧٤) އެމީހުން ފަހެ اللّٰه އަށް توبة ވެ އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ނުވާނީ ބާވައެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ނުދަންނަވާނީ ބާވައެވެ. އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.

مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْأَيَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ = އަދި مَرْيَمُ ގެ ދަރިކަލުން ٱلْمَسِيحُ ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا رَسُولٌ = رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި މެނުވީ. ۞ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ވޭތުވެގޮސްފައިވެއެވެ. ۞ ٱلرُّسُلُ = رسول ން. ۞ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ = އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ ތެދުވެރި ބޭކަނބަލެކެވެ. صدّيقة އެވެ. ۞ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ = އެދެކަލުންނަކީ ކާތަކެތި ބޭނުންކުރައްވާ ބޭކަލުންނެވެ. ۞ ٱنظُرْ = ކަލޭގެފާނު ނިކަންބަލާށެވެ! ۞ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْأَيَٰتِ = އެމީހުންނަށް آية ތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ގޮތް ބަޔާން ކުރައްވާ ގޮތް. ثُمَّ ٱنظُرْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ދެން ނިކަންބަލާށެވެ! أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ކޮންގޮތަކަށް ހަރަކާތްތެރިވަނީ / އެނބުރިގެން ދަނީ ކޮންތާކަށްތޯއެވެ؟ ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَتَعْبُدُونَ = ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް مِلْكُ ވެގެން ނުވާ ތަކެތި. ۞ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި مَنْفَعَ އެއް ނުކުރެވޭ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ. ۞ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ = އަޑުއައްސަވާ ބޭކަލާއެވެ. ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أهل كتاب ންނޭވެ! (އެ يهودى ންނާއި نصارى ންނެވެ.) ۞ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ دين ގައި غُلُوَّ ނުކުރާށެވެ! (مَدَح ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ! عيسى عليه السّلام އާއި ކަމުގައިވިޔަސް. رسول ބޭކަލަކަށްވުރެ.) ۞ غَيْرَ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތަކަށް / حقّ ނޫން ކަމެއްގައި. ۞ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ = އަދި ތަބާނުވާށެވެ! تبع ނުވާށެވެ! ۞ أَهْوَآءَ قَوْمٍ = ބައެއްގެ هواى نفس އާއި / އަމިއްލަ ދެރައެދުމާއި. ۞ قَدْ ضَلُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދިގެން ދިޔަ. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا = އަދި ގިނަބަޔަކު މަގުފުރެދުވައިދިޔައެވެ. ۞ وَضَلُّوا۟ = އަދި އެމީހުން މަގުފުރެދުނެވެ. عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ = މަގުގެ ސީދާގޮތުން. ۞ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = كافر ވި މީހުންނަށް لَعْنَة ލެވިއްޖެއެވެ. ۞ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِي إسرائيل ގެތެރެއިން. ۞ عَلَىٰ

لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = داؤد އާއި عيسى بن مريم (عليهما السّلام) ދެބޭކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން.۞ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا = އެހެން އެކަށިވީ އެމީހުން އުޅުނުގެ ސަބަބުން.۞ وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައި ގޮސް ނަހަކުގައި ވެރިވިއެވެ. ۞ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ = އެމީހުންވީ ނަހީނުކުރާކަމުގައެވެ عَن مُنكَرٍ فَعَلُوهُ = އެމީހުން އެކުރި مُنْكَرَاة .۞ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީކަންތައްތައް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން المسيح އެއީ ހަމަ رسول ކަލޭގެފާނެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އޭނާ އަށް ކުރީގެ ފާނުންގެ ކުރީ ދިޔަ ފާއިތުވެދިޔަ رسول ންފަދަ رسول އެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ ތެދުވެރި ކަލޭގެފާނެކެވެ. صِدِّيْقَة އެކެވެ. އެދެމައިދަރިކަލުންވެސް ކާނާ ކެއްވި ބޭފުޅުންނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) މިގޮތަށް ހެކިތަކާއި އެމީހުންނަށް دليل ތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާގޮތް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ދެން އެބައިމީހުން ތެދުން ދުރަށް (އެނބުރިދާގޮތް) ނިކަން ބައްލަވާށެވެ!

(٧٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި ފައިދާއެއް ނުކުރެވޭއެއްޗަކަށް އަދި މަންފާއެއްވެސް ކަލޭމެންނަށް ނުދޭއެއްޗަކަށް الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި الله އީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٧) އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ! (އޭ يهودى ންނާއި نصارى އިންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ دِيْنُ ގައި އެއްވެސް حقّ އެއްނޫން غُلُوّ ނުކުރާށެވެ! (مَدَح ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ނުދާށެވެ! (عيسى (عليه السّلام) އަކީ الله އެއްނޫނެވެ. އޭނާ ހަމަ الله ގެ ޙަޟްރަތުގެ رسول ކަލޭގެފާނެވެ. حقّ ގޮތަކީ އެއީއެވެ.) އަދި މީގެކުރިން ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދިގެންވާ ބަޔަކުގެ هواى نفس އާއި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުން (އެމީހުންނާ تبع ވި) އެތައްބަޔަކު މަގުފުރެއްދިއެވެ. އަދި އެމީހުން އަމިއްލައަށްވެސް ސީދާމަގުން ފުރެދިފައެވެ.

(٧٨) داؤد عليه السّلام އާއި عيسى عليه السّلام ދެބޭކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން بنى إسرائيل ންނަށް لعنة ލެވިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އުޅުނުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގޮތުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٩) އެމީހުންވީ އެމީހުންނަކާ ނަ ހުއްޓުވައިނުލާ އަދި އެހެންމީހުންނާ مُنْكَرَاة ނަހީނުކުރާބަޔަކުކަމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައް ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކެއްކަން يقين އެވެ.

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨١﴾ ۞ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

ލުޣަތު

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ކަލޭގެފާނުދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ. ❁ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންނާ وَلَايَة ހެދުމުގައެވެ. (އެކާފިރުންނަށް ޙިމާޔަތްގެ ސަރުކާރުވެރިކަންކުރުމުގައި ބަލައި އެމީހުންނަށް ސަރުކާރުވެރިކަންކުރާނީއެވެ.)❁ لَبِئْسَ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތައް އެމީހުންނަށް އިސްކުރިކަންތައްތައް. ❁ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާލެއްވުމެވެ. ❁ وَفِى ٱلْعَذَابِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން عذاب ގައި. ❁ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނެ ހަމައަބަދަށްއެވެ. ❁ وَلَوْ كَانُوا۟ = އެމީހުންވިނަމަ. ❁ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އީމާންވާބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَٱلنَّبِىِّ = އަދި نبي އާއަށާއި. ❁ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތިއަށާއި. ❁ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ = އެމީހުންނީ (އެބަހީ ކާފިރުންނާއި مشرك ން އެއީ) ސަރުކާރުވެރި نصر ވެރިންކަމުގައި ބަލައި إختيار ނުކުރިހެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ❁ فَٰسِقُونَ ﴿٨١﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ އަމުރުތަކުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)❁ ❁ لَتَجِدَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً = عداوة ގަދަކަން އެންމެ ގަދަބަޔަކުކަމުގައި. ❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް (محمّد ގެފާނަށް އީމާންވި މުއުމިނުންނަށް) ٱلْيَهُودَ = يهودى ން. ❁ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ = އަދި شريك ކުރިމީހުންނާއި (مشرك ންނާއި)❁ وَلَتَجِدَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً = އެބައިމީހުން ލޯބިވުމުގައި ގާތްކަމުގައި. ❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް.

ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ = އެއީ ބުނާމީހުންނެވެ.❁ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ نصارى އިންނޯ.❁

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ.❁ بِأَنَّ مِنْهُمْ = އެއުރެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެތެރެއިންވެއެވެ.❁ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا

= قِسِّيسِين ނަމާއި رَاهِبُ ން.❁ وَأَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.❁ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން

ކިބުރުވެރިނުވެއެވެ. ބޮޑާނުވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ކާފިރުންނަށް އެމީހުންގެ ސަހަރޯވެރިކަންދީ އެމީހުންނީ ތިމާމެންގެ نصر ވެރި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ހަދާތަން ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ نفس ތަކެއް އެއިސްކުރިޔަށްތަކެއް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ الله ގެ ކޯފާ އެމީހުންގެމައްޗަށް ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ عذاب ގައެވެ.

(٨١) އަދި އެމީހުން الله އަށާއި نبي އާ އަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާނަމަ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކާފިރުން އެއީ ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ބަލައި إختيار ނުކުރީހެވެ. އަދި އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ.

(٨٢) ކަލޭގެފާނު (محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) އީމާންވީމީހުންނާ މުސްލިމުންނަށް عداوة ތެރިކަން އެންމެގަދަވެގެންވާނީ يهودى ންނާއި އަދި مُشْرك ންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އީމާންވީ މުސްލިމުންނަށް އެންމެގާތު ލޯބިވެރިވުން ގާތްތެރިކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގަންނަވާނީ ތިމާމެންނީ نصارى އިންނޯ ބުނާމީހުންނެވެ. އެހެން އެއީ އެމީހުންގެތެރޭގައި قِسِّيسِين ނަމާއި رَاهِبُ ން ތިބުމަހެވެ. (قِسِّيسِين އަކީ: عَالِمُ ނަމާއި، އަޅުވެރިންނާ تَبَعَ ވާމީހުންނެވެ. حقّ ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާ/ މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮއެދޭ މީހުންނެވެ. رَاهب ންނަކީ ޚަލްވަތުވެރިވެގެން އަޅުކަމަށްޓަކައި ދުނިޔެ ދޫކޮށްލި އަޅުވެރިންނެވެ.) = زُبْدَةُ التَّفْسِيْر =

އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يهودى ންނާޚިލާފަށް) މުސްލިމުންގެމައްޗަށް ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާ ނުގަންނާނެއެވެ. އަދި ކީއްވެގެންތޯ؟ تَوَاضُعُ ވެރިވާތީއެވެ.

وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ ۖ يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ بِمَا قَالُوا۟ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُحَرِّمُوا۟ طَيِّبَٰتِ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا سَمِعُوا۟ = އަދި އެމީހުން އަޑުއިވިއްޔާ. ۞ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ = رسول އާއަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެތި (قرآن) ۞ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ = އެމީހުންގެލޮލުތައް ކަރުނަ ފުރި ދެކެވެއިގަނޑުވާތަން. ۞ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ = ކަރުނަ ފުރިގެން ހިނގާދާތީއެވެ. އޮހޮރިދެއެވެ. ۞ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި އެމީހުން ދެނެގަތުމުގެ ސަބަބުން. ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ رَبَّنَآ ءَامَنَّا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ۞ فَٱكْتُبْنَا = ފަހެ އަޅަމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ! ۞ مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾ = ހެކިވެރިންނާއިއެކު (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أمّة ގެމީހުންނާއިއެކު.) ۞ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = އަދި އަޅަމެން اللّه އަށް އީމާންނުވާނީ ކީއްވެގެންބާއޯ؟ ۞ وَمَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْحَقِّ = އަދި حقّ ގޮތުން އަޅަމެންނަށް އައިއެއްޗަކަށްވެސް. ۞ وَنَطْمَعُ = އަދި އަޅަމެން ތަމަޢުވެތިވަމުވެ. ۞ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا = އަޅަމެންގެ ربّ އަޅަމެން ވައްދަވާނެކަމަށް. ۞ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٤﴾ = صالح މީހުންނާއިއެކު. ۞ فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ اللّه تعالى އެމީހުންނަށް ثواب ދެއްވައިފިއެވެ. ۞ بِمَا قَالُوا۟ = އެމީހުން އެބުނިއެއްޗެހީގެ ސަބަބުން. ۞ جَنَّٰتٍ = ސުވަރުގެތަކެއް ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާގައި ދެމިހުރޭ حال. ۞ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ۞ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ = إحسان ތެރިންގެ جزاء އެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ۞ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَا تُحَرِّمُوا۟ = ކަލޭމެން حَرَام ނުކުރާށެވެ! ۞ طَيِّبَٰتِ = ރަނގަޅުތަކެތި. ۞ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّه ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެއްވި. ۞ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނަޅައިނުދާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = އަދި اللّه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ۞ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ = ހައްދުފަހަނަޅައިދާމީހުންނަށް. ۞ وَكُلُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކާށެވެ! ۞ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = اللّه ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން. ۞ حَلَٰلًا طَيِّبًا = حلال ރަނގަޅުތަކެތި. ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއީ. ۞ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެއްޖެ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) އަދި رسول އާގެމަތްތަކަށް (އެބަހީ: محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެމަތްތަކަށް) ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި އަޑުއިވުން
ހަމައިލާއިރާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވޭނީ حقّ ގެތެރެއިން އެމީހުންނަށް އެނގުނުކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ
ލޮލުން ކަރުނަ ފޮޅެމުންދާހާލުގައެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން އީމާންވީމުއެވެ.
ހެކިވެރިންނާއެކުގައި ލިޔުއްވާށެވެ. ދެން ހެކިވެރިންނާއި އަހަރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ! (އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ أمّة
ގެތެރޭގައި އަހަރެމެންވެސް ލިޔުއްވާނދޭވެ! / އެއީ قيامة ދުވަހުން އެހެން أمّة ތަކަށް ހެކިދޭނޭ މީހުންނެވެ.)

- (ދަންނަށެވެ! މިއާޔަތްތަކުގައި އިޝާރާތްވެގެންވަނީ حَبْش ކަރައިން އައިސްގެ ރަސްގެފާނު نَجَاشِي
ޖާގެއްތަވައިގެން ނުވަތަ جعفربن أبى طالب އާއިއެކު ހިޖުރަކުރި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަޞްޙާބުން ހައި قِسِّيسِين
ނަސާރާ رَاهِبُ ނެގެ ވާހަކައެވެ. ދެން އެބަކަލުންނަށް މާތްވެގެންވާ رسول އާ قرآن ކިޔަވައިދެއްވިއިރު އެބަކަލުން އީމާންވެ
حقّ ދަންނަވައިގެން ތެދުކުރި الله އަށް ބުރުން އެބަކަލުންގެ ލޮލުން ކަރުނައިން ފޮޅެގެން ސަޖިދަ ކުރުން ވާހަކައެވެ.
މިވާހަކަ إبن كثير ގެ تفسير އާއި تفسيرالطبرى ގައިވެސް بيان ވެގެންވެއެވެ.) އަދިވެސް އެބަކަލުން ދަންނަވަކުރުމުގައި الله
وحى ކުރެއްވިއެވެ.

(٨٤) الله އަށާއި އަދި حقّ ގެތެރެއިން އަހުރެމެންނާއަށް އައިމަކަތްތަކަށް އަހުރެމެން އީމާން ނުވާނީ
ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި އަހުރެމެން ދަރިވެރިވަނީ އަހުރެމެންގެ ربّ އަހުރެމެން صالح މާތްމީހުންގެ ތެރެއަށް
ވެއްދެވުމަށެވެ. (އެމާތް މީހުންނަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ إصحاب ބޭކަލުންނެވެ.)

(٨٥) ދެންފަހެ އެމީހުން އެދެނިބުނުގެސަބަބުން الله تعالى އެމީހުންނަށް ثواب ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ އެތެރެއިން
ދަރުން ކާރުތަކެއްދޮހޮ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަނުގައި އެމީހުން ދެމިތިބޭނޭ ގޮތުގައެވެ. އަދި إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަވެރި،
ޖަޒާއަކީ އެއީއެވެ.

(٨٦) އަދި ކާފިރުވެ އަދި މިމަސްދަސްކުރާ ނަ ގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރި މީސްތަކުން (ދަންނަށެވެ!) އެއީ
ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

(٨٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! الله تعالى ކަލޭމެންނަށް حلال ކޮށްދެއްވި ރަނގަޅުތަކެތި ކަލޭމެން
(އަމިއްލައަށް) حرام ތަކެތިކޮށްގައި ނުހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެތަކެތީގައި (ޙައްދުކަށްވުމާ
ހައްދުފަހަނައިގެންވެސް ނުދާށެވެ! (ޙައްދުކަޑައްތުސް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ޝަރީޢަތުގެ
ތެރޭގައި ހައްދުކަޑައިގަންނާށެވެ! އަދި އިތުރު ނުކުރާށެވެ!) އެހެނީ ހައްދުކަނޑަވަރު ހައްދުފަހަނައިގެންދާމީހުންނަށް الله
ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٨٨) އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެތެރެއިން حلال ރަނގަޅުތަކެތި ކަލޭމެންކާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން الله
އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ކަލޭމެންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން
އެކަލާނގެ ތެދުކޮށްގެން ތިބިމީހުންނެވެ.)

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَـٰنِكُمْ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَـٰنَ ۖ فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّـٰرَةُ أَيْمَـٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾

މުފްރަދާތު

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه ކަލޭގެފާނު ނުހިއްޕަވާނެތެވެ. / عقوبة ނުދެއްވާނެތެވެ. ۞ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَـٰنِكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިތަކުގެތެރެއިން އެއްވެސް قصد އެއްނުކޮށް / ހިތުގެ يقين ކަމުގައިހިފާފައި ހުވައިކުރުން (މިއީ عربى ބަހުގެ ތެރޭގައި ދިޔަކަމެކެވެ.) ۞ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހިއްޕަވާނެތެވެ. / عقوبة ދެއްވާނެތެވެ. ۞ بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَـٰنَ = ކަލޭގެފާނު ހިތުގައި عزم ކޮށް قصد ކޮށްގެން ކުރާ ހުވައިން ۞ فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ = ދެން އޭގެ كفّارة އަކީ. ۞ إِطْعَامُ = ކާންދިނުމެވެ. مُدُّ ދިނުމެވެ. ۞ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ = ދިހަމިސްކީނުންނަށް. ۞ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ = ކަލޭގެފާނު ކާންދޭ މެދުމިނުގެ ކާނާއިން. ۞ أَهْلِيكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް. ۞ أَوْ كِسْوَتُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން (ދިހަމިސްކީނުން) ނިވައިކޮށްދިނުމެވެ. / އެމީހުންނަށް ހެދުންދިނުމެވެ. ۞ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ = ނުވަތަ ކަނޑުވާލައި މިނިވަންކުރުމެވެ. (އަޅަކު އަޒާދު މިނިވަންކުރުމެވެ.) ۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ދެން ނުލިބިއްޖެނަމަ / ނުކުޅެދިއްޖެނަމަ. ۞ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ = ދެން (އެމީހާ) ތިންދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ. ۞ كَفَّـٰرَةُ أَيْمَـٰنِكُمْ = ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިތަކުގެ كفّارة އެވެ. ۞ إِذَا حَلَفْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ހުވައިކޮށްފިނަމަ. ۞ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިތައް ރައްކާތެރިކޮށްހިފާށެވެ! (އެބަހީ ހުވައިކުރުން ގިނަކޮށް ނުކުރާށެވެ! / އަދި ހުވައެއްކޮށްފިއްޔާ خلاف ނުވާށެވެ! / ކަންސަލާތުކޮށްދަތިނުވާ ހިއްޖިއްޔާ كفّارة ދޭށެވެ!) ۞ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށް. ۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. ۞ ءَايَـٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭގެފާނު شكر ކުރުމަށް. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ = ހަމަހަމަވެގެން ބަސްދުއްވާއި ޖުވާކުޅުމާއި ۞ وَٱلْأَنصَابُ = އަދި نُصُبُ އާއި (އަޅުކަންކުރުމަށް ބަހައްޓާ ހުއްޓާ ބުދުތައް) ۞ وَٱلْأَزْلَـٰمُ = އަދި ފާލްބެލުމާއި (ނަސީބު ބެލުމަށް ޖަހާ ތިރީތަކެކެވެ ދިރިދަރިވެރިކޮށް) މިތަކެތި ކަނޑަވަޅެވެ ۞ رِجْسٌ = ނަޖިސް ޖެހޭ ތަކެތި. ۞ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ = شيطان ގެ عمل ގެތެރެއިންވާ ۞ فَٱجْتَنِبُوهُ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެކަންކަމުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އެކަންކަމާ ގާތް ނުވާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭގެފާނަށް ކާމިޔާބުވެ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = شيطان ބޭނުންވަނީ ހަމައެކަނި. ۞ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ = ކަލޭގެފާނުގެ މެދުގައި އެޅުއްވުމަށެވެ. (ދެމެދުގައި ...) ۞ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ = عداوة ކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން. ۞ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ = ރާއާއި ޖުވާކުޅުމުގައި. ۞ وَيَصُدَّكُمْ = އަދި އެނބުރި ކަލޭގެފާނު ދުރުކޮށް ހުއްޓުވާލުމަށެވެ. ۞ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ذِكْرُ ން. ۞ وَعَنِ

ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ނަމާދުންނާއި.❁ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އެކަންކަމުން ހުއްޓާލާނީ ނޫންތޯއެވެ؟ ❁
وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ❁ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول
އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ❁ وَٱحْذَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން
(ބަސްނާހާ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިކަމުގައިވިއްޔާ.❁ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّمَا عَلَىٰ
رَسُولِنَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާގެމައްޗަށް ޒިންމާކުރެވިފައިވަނީ.❁ ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ = بيان
ވެގެންވާ އިއްވައިދިނުމެވެ. / بيان ވެގެންވާގޮތުގައި އިއްވައިދިނުމެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٩) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ހުވައިކުރުމުގައި އެއްވެސް قصد އެއްނުލާ ހިތުގެ يقين ކަމެއްނެތި ކަލޭމެން ކުރާ ހުވައަށް الله ކަލޭމެންނަށް عقوبة ނުދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ لَغو އެވެ. عَرَبى ބަހުގެ ބަސްތަކުގައި ވަރަށްގިނަ ކަމެކެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ހިތުގައި عزم ކޮށް ހަމަ قصد ގައިމުކޮށް ހުވައިން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހިއްސާވާނެއެވެ. އެބަހީ: އެފަދަ ހުވައިގެ ކައްފާރާ އަދާ ދިނަ މުސްކިނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عامّ މިނުން ކައިބޮއި ދެމުންދާގެ ކާނާއަކުންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (ދިހަމިސްކީނުންނަށް) ހެދުން ދިނުމެވެ. ނުވަތަ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ. ދެން ފަދަ އެއިން އެއްވެސް ކަމެއްކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނުވާނަމަ ތިން ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ ހުވައިތަކުގެ كفّارة އެވެ. ކަލޭމެން ހުވައިކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެން ހުވައަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! (ހުވައެއްކޮށްފިއްޔާ އެއާ خلاف ނުވާށެވެ!) އަދި كفّارة ދޫނުދީ ހިނދެއް ނުހިފައްޓައި އެކަމަށް ފުރުޞަތެއް ނުދޭށެވެ! / އަދި ހުވައިކުރުމަން ގިނަކޮށް ނުކުރާށެވެ! الله تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. / ނުވަތަ ކަލޭމެން شكر ކުރުމުގެ أمّيد އެއްގައިމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! ހުވައިގެ ވައްތަރުތަކާއި كفّارة ގެ ދިރުގެ تفصيل ވާހަކަތައް حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިއީ އަދި އެކަމުގެ فرصة އެއްނޫނެވެ. އެ فرصة ލިބިއްޖެ އެބައި އަދި بيان ކޮށްދެވިދާނެއެވެ. إن شاء الله .

(٩٠) އޭ އީމާންވެއްޖެ މުއުމިނުންނޭވެ! ބަނޑުރާއި (އެބަހީ ރާބޮއިމާއި) ޖުވާކުޅުމާއި އަޅުކަންކުރުމަށް ބަހައްޓާފައިވާ ހިލަތަކާއި (ބުދުތަކާއި - އެބަހީ އެއަށް އަޅުކަންކުރުމާއި) ނަސީބުގެ ވަރުބަލަން ޖަހާ ފަށްފަތާއި (ދިނދަނީ ... ނަސީބު ބަލާ ފަށްފަތާއި) މި އެންމެހައި ކަންތައްތަކީ ނަޖިސް ނުބައި ކަންތަކެވެ. އެއީ شيطان އާގެ عمل ތަކުގެތެރެއިން ކަމެކެވެ. ފަހެ އެކަންކަމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު نصيب ވެދާނެކަމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٩١) شيطان އާ އެދެނީ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި عداوة ދެމިގެންވާ ރުޅިވެރިކަން (مؤمن ންގެ) މެދުގައި އުފެއްދުމަށެވެ. ދުރުވެރިކަމުގެ ވެގެންވާ... އެއީ ރާއާއި ޖުވާގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އޭނާގެ އެދުމީ الله ގެ ذِكْرُ ކުރުމާއި الله ގެ ކަލޭމެން ހުރަސްއަޅައި ނަމާދުކުރުމުން އަދި ކަލޭމެން ދުރުކުރުމެވެ. ކަލޭމެން މިކަންކަމުން ހުއްޓާލާނީ ނޫންތޯއެވެ؟ ހުއްޓާލާށެވެ!

(٩٢) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ امر ފުޅުތަކާއި خلاف ވުމުންނާއި) ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރާއި ނަހީއަށް ކިޔަމަންނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިކަމުގައިވިޔަސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާގެ މައްޗަށް ޒިންމާކުރެވިފައިވަނީ ބަޔާންވެގެންވާގޮތުގައި އިއްވައިދިނުމެވެ.

لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْتُلُوا۟ ٱلصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ۚ وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

މުފުރަދު

لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި
އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ جُنَاحٌ = އެއްވެސްކުށެއް. އެއްވެސް ގޯނާއެއް.۞ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ = އެމީހުން
ކައިގަތް އެއްޗަކުން. / އެމީހުން ބޮއިއެއްޗަކުން.۞ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ = އެމީހުން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَّءَامَنُوا۟
= އަދި އެމީހުން އީމާންވެ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށް.۞ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ =
ދެން އެމީހުން تقوى ވެރިވެ - ބިރުވެތިވެ އަދި އެމީހުން އީމާންވެއްޖެއްޔާ.۞ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ = ދެން
އެމީހުން تقوى ވެރިވެ އަދި އެމީހުން إحسان ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ = އަދި إحسان
ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވައެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَيَبْلُوَنَّكُمُ
ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ.۞ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ = ޝިކާރައިގެ ބައެއްޗެހިން.
ޝިކާރަކުރުމުގެ ބައެއްގޮތްތަކުން-(އެއީ ގައުކަހަލަ ބިސް.) ۞ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ = އަތްތަކާއި
ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ޖެހިގަންނަ۞ وَرِمَاحُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތޫނުހަތިޔާރުތަކުންނާއި.۞ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ = الله
ދެނެވޮޑިގަތުމަށް (ކަލޭމެންނަށް އެނގޭގޮތުގެމަތިން.)۞ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ = غيب ގައިވާ އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާމީހާ
ކޮބައިކަން.۞ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ = ފަހެ (اللّه ގެ حدّ) ފަހަނައަޅައިދިޔަ.۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެކަމުގެ
ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حرام ކަމާއިމެދުގެ إمتحان ފަހުން)۞ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ = ފަހެ އޭނާއަށްވާނީ ވޭންދެނިވި
عذاب އެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَا تَقْتُلُوا۟ ٱلصَّيْدَ = ކަލޭމެން
އަނބުރާ ޝިކާރަ ނުމަރާށެވެ! ۞ وَأَنتُمْ حُرُمٌ = ކަލޭމެން (حجّ އަށް ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާ حال
۞ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا = އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއިންއެއްޗެއް (إحرام ބަނދެގެންވާ حال) ގަސްދުގައި
މަރައިފިމީހާ (ދަންނަވާށެވެ!)۞ فَجَزَآءٌ = ފަހެ އޭނާގެ جزاء އަކީ / އޭނާގެ ބަދަލަކީ.۞ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ =
نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކުން އޭނާ މެރި އެއްޗަކާ އެއްގޮތްވާ އެއްޗެއް. (كفّارة ގެ ގޮތުން) ދިނުމެވެ. ۞ يَحْكُمُ بِهِۦ = އޭގެ حُكم
ކުރާނެއެވެ!۞ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ عدل ވެރި ދެމީހުން.۞ هَدْيًۢا = هَدْىُ އެއްގޮތުން.
(ހަދިޔާއެއްގެ ގޮތުން)۞ بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ = كعبة الله އަށް ފޯރާ (مكّة ގެ حرم އަށް هدية ކުރާ)۞ أَوْ كَفَّٰرَةٌ = ނުވަތަ

كفّارة ދިނުމެވެ.۞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ = އެމިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ. ۞ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا = ނުވަތަ އެއާއި ހަމަހަމަވާވަރަށް ރޯދަހިފުމެވެ. ۞ لِّيَذُوقَ = އޭނާ ރަހަލިބިގަތުމަށް.۞ وَبَالَ أَمْرِهِۦ = އޭނާ ކުރިކަންތައްތަކުގެ عذاب ގެ)۞ عَفَا ٱللَّهُ = اللّه عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ عَمَّا سَلَفَ = (މި حكم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން) އިސްވެދިޔަ ކަންތައްތަކަށް.۞ وَمَنْ عَادَ = އަދި އިޢާދަކޮށްފިމީހާ. (އެބައި އެފަދަކަމެއް އަނެއްކާވެސް ކޮށްފިމީހާ)۞ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން اللّه ބަދަލު ހިފުއްވާނެތެވެ.۞ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ = އަދި اللّه މީ، ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ ذُو ٱنتِقَامٍ (٩٥) = ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެވެރި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ކާ حرام ވުމުގެކުރިން އެމީހުން އެބޮއި ބޮއިމަކުން ކާ حرام ވުމުގެކުރިން މަތްވެފައިވާނަމަވެސް) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސްކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން تقوى ވެރިވެ އީމާންވެ އަދި صالح عمل ކުރިނަމައެވެ. ދެން އެމީހުން تقوى ވެރިވެ އީމާންވެ ދެން تقوى ވެރިވެ إحسان ތެރިވެއްޖެއްޔާއެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ކަލޭމެންގެ ތޮށްސިވަކުން ލިބިގަންނަ އެއްޗެހި ޝިކާރައިން ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެ އެވެ ، اللّه ނުފެނި غيب ގައި اللّه އަށް ބިރުވެތިވާމީހުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެކަލާނގެ މާތް އަޅުތަކުންނަށް ދެއްކެވުމަށެވެ. ދެންފަހު އަނެއްކާ (އެބައި ޝިކާރަކުރުން حرام ވުމުގެ إمتحان އަންގަވާ) ދެން ހައްދުފަހަނަޅައިފިމީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ އެމީހަކަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٩٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން (حجّ އަށް ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާ حال ކަލޭމެން އެއްޗެހި ޝިކާރަ ނުކުރާށެވެ! އެއްޗެހި ސީދި ނުމަރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންކުރެ އެއިން އެއްޗެއް ހަމަގަސްތުގައި މަރައިފިނަމަ ދަންނާށެވެ! ފަހެ އޭނާގެ އަޅުގެ جزاء އަކީ އޭގެ عقوبة އަކީ އޭނާ އެމަރިވަރުގެ އެއްޗަކާ (كفّارة އެއްގޮތްވާން) ދިނުމެވެ. އެއެއްޗަކާ މިންވަރު ކަލޭމެންކުރެ عدل ވެރި ދެމީހުން حكم ކުރާށެވެ! އެއީ ގެނެވޭ ކަޢުބާ هَدِيَة އެއްގޮތްވާން ކަޢުބާ هَدْى އެކެވެ. ނުވަތަ އެކަމުގެ كفّارة އަކީ މިސްކީނުންތަކަކަށް ކާންދިނުމެވެ. (އެއީ އޭނާ އެމަރި ޝިކާރައެއްގެ އަގު އަބަދުވެސް ގައިހަސްތަކި، އަގަކުން، އެއަށްވާ ތަކެއްޗެވެ. ނުވަތަ އެވަގުތަކު އެ އެއްޗެއްގެ އަގު مكّة ގައި ހުރި ވަރަކަށެވެ. ނުވަތަ އޭގެ އަގާއި ހަމަހަމަވާވަރަށް ރޯދަހިފުމެވެ. (ކޮންމެ مُدّ އެއްގެ ބަދަލުގައި ރޯދައެއް ވެގެންނެވެ.) އަދި މިއާއަޅާގޮތުގައިވާ كفّارة ތަކާ މިންވަރުކުރުމުގައި علم ވެރިންގެމެދުގައި އެކިވަރުވަރުގެ إختلاف ވެއެވެ. އެކަން ހަދާރާތުކުރުން ގުއްޖެވެ.) އަދި މި كفّارة ތައް ކަނޑައެޅުއްވިފައިވަނީ އޭނާ އެކުރި ކުށަކުން ލިބޭ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަތުމަށެވެ. (އަދި މި حكم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން) އިސްވެދިޔަކަންތައްތަކަށް اللّه عفو ކުރައްވައިފިއެވެ. (އަދި މި حكم އައުމަށްފަހު) ދެން އެފަދަކަމަކަށް إعاد ކޮށްފިމީހާ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން (ދަންނަހާއެވެ! ފަހެ اللّه އޭނާގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިއްޕަވާނެތެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ބަދަލު ހިއްޕަވާ ކަލާނގެއެވެ.

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَـٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۝٩٦ ۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ قِيَـٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَـٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ۝٩٧ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٩٨ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ۝٩٩ قُل لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝١٠٠

ލުޣަތު

أُحِلَّ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ صَيْدُ الْبَحْرِ = ކަނޑުގެ ޝިކާރަކުރުން. ۞ وَطَعَامُهُ = އަދި އެ ކެއުމާއި. ۞ مَتَاعًا لَّكُمْ ކަލޭމެންނަށާ مَنْفَعْ އެއްގޮތުން. ۞ وَلِلسَّيَّارَةِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ۞ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ صَيْدُ الْبَرِّ = އެއްގަމު ޝިކާރަކުރުން. ۞ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا = ކަލޭމެން إحرام ބަނދެގެންވާހާ ހިނދެއްގައި. ۞ وَاتَّقُوا اللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۝٩٦ = އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން مَحْشَر ކުރެވޭނެ ކަލާނގެއެވެ. އެއްކުރެވޭނެ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞ جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ = الله تعالى كعبة الله (ގެފުޅު) ލެއްވި ۞ الْبَيْتَ الْحَرَامَ = އެއީ حرمة ތެރިވެގެންވާ ގެއެވެ. (އެބަސް ލެއްވި)۞ قِيَامًا لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްޓަކާ قِوَام އެއްކަމުގައި. (އެބަހީ: އެމީހުން ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންތައް صلح ކުރާ أصل އެއްކަމުގައި.) ۞ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ = އަދި حرمة ތެރިވެގެންވާ މަހެއްސަކަށާއި. ۞ وَالْهَدْيَ = އަދި ގެނެވޭ ޤުރުބާނުތަކާ هَدِيَّة އާއި. ۞ وَالْقَلَائِدَ = ގެޅިގަނޑުތަކާ هَدْی އެއްގޮތުގައި ކަރުގައި އަޅުވާފައިވާ قَلَادَة އާ جمل އާއި. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެކަންތައްތައް އެގޮތަށް ލެއްވެވީ) ۞ لِتَعْلَمُوا = ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ۞ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. ۞ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ۞ وَأَنَّ اللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ. ۞ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝٩٧ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން. ۞ اعْلَمُوا = ކަލޭމެން ދެނެގަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ۞ شَدِيدُ الْعِقَابِ = عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން. ۞ وَأَنَّ اللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٩٨ = ފާފަފުއްސަވާ رحمة ވެރިވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَّا عَلَى الرَّسُولِ = رسول އާގެމައްޗަކަށް (ވާޖިބުވެގެން) ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا الْبَلَاغُ = (رسول ކަން) އިއްވައިދެއްވުން ފިޔަވައި. ۞ وَاللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާކަމާއި / ފާޅުކުރާ ކަންތައް. ۞ وَمَا تَكْتُمُونَ ۝٩٩ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި. ۞ قُلْ لَا يَسْتَوِي = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޫނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ = ނުބައި އެއްޗެހިތާއި ރަނގަޅު އެއްޗެހި. ۞ وَلَوْ أَعْجَبَكَ = އަދި ކަލޭގޫނަށް عجائب ކުރުވިނަމަވެސް. ۞ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ = ނުބައި އެއްޗެހީގެ ގިނަކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ

ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ ۞ = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ. ۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ކުރެވި / ކާމިޔާބުވާނޭތޯއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٦) ކަނޑުގެ ޝިކާރަކުރުމާއި އަދި އެ ޝިކާރަކާއުން ކަލޭމެންނަށް حلال ވެގެންވެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (ރަށުގައި قائم ވެތިބޭމީހުން) ނަގާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވާ مَنْفَعَ އެއްޗެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން (حجّ އަށް ނުވަތަ عمرة އަށް) إحرام ބަނދެގެންވާހާހިނދެއްގައި އެއްގަމު ޝިކާރަކުރުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حرام ވެވިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ އެކަންކަން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّه حرام ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނޭ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٧) البَيْتُ الحرام ކަމުގައިވާ كعبة އެބަހީ ގެފުޅު اللّه ހައްދަވައިވަނީ މީސްތަކުންގެ دين އާއި ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް صلح ކުރާ أصل އެއްޗެއްކަމުގައެވެ. އަދި حرمة ލިބިގެންވާ މައްސަރާއި ގެފުޅަށް ގެންދާ هَدْىُ އާއި – އެބަހީ އެމީހުން هَدِيَة ގެގޮތުގައި ގެންދާ نَعَمْ ސޫފީގެ ބާވަތްތަކާއި އަދިކަރުގައި قِلَادَة އަޅުވާފައިވާ نَعَم ސޫފީޖާއި މިހިރާތަކީވެސް އެކަލާނގެ ފުއްދަވާ މީސްތަކުންގެ دين އާއި ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންތައް ސަލާމަތްކުރާ أصل ތަކެއްކަމުގައެވެ. (ގެފުޅަކީ ރައްކާތެރިކަން ހޯދާހިތާނެ أمان ކަށް ހިމާޔަތްލެވޭ ތަނެވެ. حرمة ލިބި މައްސަރުތަކުގައި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހަމަލާދިނުން މަނާވެގެންވެއެވެ. އަދި ގެފުޅަށް هدى ހިފައިގެންދާމީހާއި އަދި އޭނާގެ هدى އާއިވެސް ދިމާކަށް އަނިޔާކަން ނުކުރާށެވެ! އެއީ جاهليّة ޒަމާނުއްސުރެ މީސްތަކުންގެ އާދައެވެ. އެގޮތުން މިކަންކަމުގައިވަނީ މީސްތަކުން ސަލާމަތްވެ ތިބުމުގެ أصل ތަކެއްކަމުގައެވެ. واللّه أعلم) އަދި އެކަންތައްތައް އުނގެނުމަށެވެ ހެއްދެވީ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާކަންތައް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالىއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٨) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالىއީ عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވަންތަ ވޭނިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالىއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ދެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٩٩) رسول ކަށް އިއްވައިދިނުމުގެ އިތުރުން رسول އާގެމައްޗަކު (ލާޒިމް) ވެގެންނުވެއެވެ. (އެބަހީ: رسول ކާއިބެހޭގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް ހަމަ އިއްވައިދިނުމެވެ. ކިޔަމަންތެރިންނަށާއި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް جزاء ދެއްވުން ވަނީ اللّه އަށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާކަންތަކާއި އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާކަމުގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠٠) އޭ رسول اللّه އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނުބައާ ރަނގަޅު (ނުބައިތަކެއްޗާއި ރަނގަޅުތަކެތި) އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިން ކާފިރުންނާއި މުއުމިނުން - حرام އާއި حلال ދެން މިހެން......) މިއެއްވެސް ދެ އެއްޗެއް އެއްވަރުނުވާނެއެވެ. އަދި ނުބައި ކަންތައް – އަދި ނުވަތަ ނުބައިމީހުން ގިނަކަމުން ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވިޔަސް (ނުބައި އެއީ ރަނގަޅުކަމުގައިވާކަށް އެއްގޮތެއް ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވާނޭތޯއެވެ. އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ކަލޭމެން تقوى ވެރިވާށެވެ!

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَسْـَٔلُوا۟ عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ بِهَا كَـٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَـٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُوا۟ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

ލުޣަވީ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ لَا تَسْـَٔلُوا۟ = ކަލޭމެން ސުވާލުނުކުރާށެވެ! / ނުހަދާށެވެ. ۞ عَنْ أَشْيَآءَ = އެއްޗެހި އެއްޗެއްސާމެދު / އެއްޗެހި ކަންކަމާމެދު ސުވާލުނުކުރާށެވެ! ۞ إِن تُبْدَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފާޅުވެއްޖެއްޔާވެސް (ސުވާލުގެ ޖަވާބު ފާޅުވެއްޖެއްޔާ) ۞ تَسُؤْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެދާނެއެވެ. ۞ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا = އަދި ކަލޭމެން އެކަންކަމާމެދު ސުވާލުކުރަންޏާ. ۞ حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ = قرآن ބާވައިލެއްވުމުންދާ ވަގުތު. ۞ تُبْدَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް (އެއްޗެއްގެ ޖަވާބު) ފާޅުވެދާނެއެވެ. ۞ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا = އެކަންކަމަށް الله عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ = އަދި الله އީ ދިނަދީނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. ۞ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ބަޔަކުމީހުން ސުވާލުކުރިއެވެ. ۞ مِّن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން. ۞ ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ = ދެން އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. ۞ بِهَا كَـٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = އެކަންކަމަށް ކާފިރުވިބަޔަކުކަމުގައި. ۞ مَا جَعَلَ ٱللَّهُ = الله ނުލައްވައެވެ. ۞ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ = އެއްވެސް بَحِيْرَة އެއްވިޔަސް އަދި سائِبَة އެއްވިޔަސް. ۞ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ = އަދި އެއްވެސް وصيلة އެއްވިޔަސް އަދި حامي އެއްވިޔަސް. ۞ وَلَـٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކާފިރުން. (ކާފިރުވި މީސްތަކުން) يَفْتَرُونَ = އެމީހުން ދޮގުހަދައިގަންނަނީއެވެ. ۞ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ حضرة ގައި ދޮގު. ۞ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބައިމީހުން. ۞ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ = ވިސްނައި ނުގަނެއެވެ. فكر ނުކުރެއެވެ. ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ۞ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! ۞ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލައްވައިފައިވާ އެއްޗަށް. (އެބައިވާ ކަމަށް) ۞ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول ގެ އަރިހަށް. (رسول ގެ ވަގުތުގައިވާތީ އަށާއި) ۞ قَالُوا۟ حَسْبُنَا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ފުދެއެވެ. ۞ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެކަމެއްގެ މަތީގައި ވިސްނުން އަހުރެމެންނަށް ފެނުނު/ ދެމިހުރިކަމަށް. ۞ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިންވިޔަސް ހެއްކަމެއްވިޔަ؟ ۞ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا = އެއްޗެއް ނޭނގުނުކަމުގައިވިޔަސް؟ ۞ وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ = އަދި ތެދުމަގު ނުލިބިގަންނަކަމުގައި.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް (ގާބިލުކަމާއި ނުލައި) އެއްޗެހީގެ حكم ނާޒިލުވާ ތަކުރާއިރުގައި ކަލޭމެން ސުވާލު ނުކުރާށެވެ! (رسول އާއި ސުވާލު ނުކުރާށެވެ!) އެއްޗެހީގެ حكم ކަލޭމެންނަށް ހާމަވެ ފާޅުވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަން ވެދާނެއެވެ. އަދި قرآن ބާވައިލެއްވުމުންދާ ވަގުތު އެފަދަ ސުވާލުކުރެވެން ކަލޭމެން ކުރަމުންދާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އޭގެ حكم ހާމަކޮށްދޭނެއެވެ. (އާރުން އިތުރު ދަތިކަމަކާ/ އުނދަގޫވާކަން ވެދާނެއެވެ.) الله ވަނީ އެފަދަ ކަންކަން عفو ކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަ ގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބައި ކުރިއަށްދިޔަ ބަޔަކު ނަބިއްޔާއާ ސުވާލުކޮށް ދިނުމުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.)

(١٠٢) ހަމަކަށަވަރުން އެފަދަ ކަންކަމާއިމެދު ކަލޭމެންގެ ކުރިން ބައެއްމީހުން ސުވާލުކުރިއެވެ. (ދެން އޭގެ حكم ބަޔާން ހާމަވުމުން) އެމީހުން އެއަށް ދުރުވެގަތީ ކާފިރުވެގެންނެވެ.

(١٠٣) الله تعالى އެއްވެސް بَحِيْرَة އެއް އަދި سَائِبَة އެއްވިޔަސް އަދި އެއްވެސް وصيلة އެއްވެސް އަދި އެއްވެސް حامي އެއްވިޔަސް ނުލައްވައެވެ. (އެއީ جاهليّة ޒަމާނުގައި مشرك ން އަމިއްލައަށް އުފައްދައިގަތް ނަންތަކަކާއި ކަންތައްތަކެކެވެ.) އަދި އެކަންތައްތަކަކީ ކާފިރުވީ މީސްތަކުން الله تعالى ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަންނަނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ބުއްދި ނުކުރެއެވެ. ނުވިސްނައެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَحِيْرَة އަކީ، އަންހެން جمل އެވެ. އޭގެ ކަންފަތް ޒަޚަމްކުރައިގެ ދެން އޭގެ ކިރު طَاغُوْة އަށް خاصّ ކުރެއެވެ. (އެއީ ބުދަށް ބުދުތަކަށް ޚާއްޞަކުރެއެވެ.) އެއްޗެއްވެސް އޭގެ ކިރު ބޯން މަނާކުރެއެވެ. ކަންފަތް ފަޅާލައިގެން ބެހެއްޓުމަކީ އޭގެ علامة އެވެ.

سَائِبَة އަކީ: އެއްވެސް އަންހެން جمل އެވެ. މީހަކު ބަލިބޭއްސަވާ ކަމެއް ދިމާވުމުން ނަދުރު ބެހެއްޓައިގެ جمل އެވެ. މިބައިން ސަލާމަތްވެއްޖެއްޔާ (މިސާލަކަށް) ދެން އޭގެމައްޗަށް ސަވާރުވުމާއި އަދި އޭގެ ބޮޑުބޮޑުކަން ހެއްލާބުލިގެން ދޫކޮށްލެވޭނެއެވެ. ފެންވެސް ބޮޑުބޮޑުކަން ބޯންވީއެވެ. މިހެން ބަހައްޓައިން ނުވާނެއެވެ.

وصيلة: އަކީވެސް އަންހެން جمل އެވެ. އެއީ އަންހެން އެއްޗެއް ވިހައިފާ ދެންވެސް އަންހެން އެއްޗެއް ވިހައިފާއާ އެއްޗި އެމީހުންނަށެވެ. އަންހެން އެއްޗަކާއި ވިދިގެން ފިރިހެން އެއްޗެއް ވިހައިފިއްޔާ އެއީ އެމީހުންގެ إله ނަށްޓަކައެވެ.

الحامي އަކީ: އެއީ ފިރިހެން ޖަމަލެވެ. އެއަށް ދިހަދަރިން ލިބުނީމާ އޭގެ ބުރިކަށި حماية ކުރެވިއްޖެއެވެ. ދެން އޭގެ ބުރިކަށިމައްޗަށް ސަވާރު ނުވެވޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ ކޮންމެކަމެއް ވިސްކައި ފެންބޮއިހުރިހަމައެއް މަނާކުރެވޭނެއެވެ.

= زُبْدَة التفسير =

(١٠٤) އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަށް ބަލާށެވެ ކަލޭމެން رسول ވިދާޅުވާއެއްޗަށް އަންނާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެމީހުން މަގުގައި ވިހިގެން އަހުރެމެން ދިރިއުޅެވޭކަށް އެމީހުން ފުދެއެވެ. ވީނަމަވެސް އެއީ އެމީހުންގެ ކާބަފައިން އެއްޗެއްވެސް ނޭނގޭފަދަ ބައެއްކަމުގައި ވިޔަސްތޯއެވެ؟ އެހެނަސް ހިދާޔަތެއް ނުލިބޭ ބައެއްކަމުގައި ވިޔަސްތޯއެވެ؟

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ ۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهْتَدَيْتُمْ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ شَهَٰدَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ حِينَ ٱلْوَصِيَّةِ ٱثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ أَوْ ءَاخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ فَأَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةُ ٱلْمَوْتِ ۚ تَحْبِسُونَهُمَا مِنۢ بَعْدِ ٱلصَّلَوٰةِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِى بِهِۦ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلْءَاثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْأَوْلَيَٰنِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ لَشَهَٰدَتُنَآ أَحَقُّ مِن شَهَٰدَتِهِمَا وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ = އީމާންވީމީހުންނޭވެ! ❁ عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށްލާޒިމު
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެވެ. ❁ لَا يَضُرُّكُم = ތިޔަބައިމީހުނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުދޭނެއެވެ. ❁ مَّن ضَلَّ =
މަގުފުރެދުނު މީހަކު ❁ إِذَا ٱهْتَدَيْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގުގައި ހުރެއްޖެއްޔާ. ❁ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ =
ތިޔަބައިމީހުން رُجوع ވުންވަނީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ جَمِيعًا = ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން. ❁ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން
އަންގަވާނެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގައި މިކަންތަކުގެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ = އީމާންވީމީހުންނޭވެ! ❁ شَهَٰدَةُ بَيْنِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހެކިވުން ކުރާނީއެވެ. ❁
إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ = ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ އެކަކަށް މަރު حاضر ވެއްޖެއްޔާ ❁ حِينَ ٱلْوَصِيَّةِ = އެއީ وَصيّة
ކުރާވަގުތު ❁ ٱثْنَانِ = ދެމީހުން. ❁ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން (مؤمن ންކުރެ) عدل ވެރިޔަކު ދެމީހުން. ❁ أَوْ
ءَاخَرَانِ = ނުވަތަ އަނެއް ދެމީހުން. ❁ مِنْ غَيْرِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން (مؤمن ން) ނޫން މީހުންކުރެ (ދެމީހުން.) ❁ إِنْ
أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރުކުރަމުންދާ / ފަތުރުވެރިވަމުންދާ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ فَأَصَٰبَتْكُم = ދެން
ތިޔަބައިމީހުނަށް مُصيبة ޖެހިއްޖެ. ❁ مُّصِيبَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ مُصِيبَة. ❁ تَحْبِسُونَهُمَا = ތިޔަބައިމީހުން އެދެމީހުން
ހިފަހައްޓާށެވެ! / ބަންދުކުރާށެވެ! ❁ مِنۢ بَعْدِ ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދުކޮށްފަ - (عصر ނަމާދުކޮށްފަ) ❁ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ
= އެދެމީހުން ހުވާކުރާނެއެވެ اللّه ގަންދެއް ހުވާކުރުމަށްފަހު! ❁ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން شكُّ ވެއްޖެ. ❁ لَا نَشْتَرِى بِهِۦ
ثَمَنًا = އަހުރެމެން އެއަކަށް އަގެއް ނުހިފާނަމެވެ. (رشوة އެއް ނުހިފާނަމެވެ.) ❁ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ = އަދި
ގާތްތިމާގެ މީހަކަށް ވިޔަސް. ❁ وَلَا نَكْتُمُ = އަދި އަހުރެމެން ވަންހަނާ ނުކުރާނަމެވެ. ❁ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ اللّه
ގެ ހެކިބަސް. ❁ إِنَّآ إِذًا = އެހެންކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާނީ. ❁ لَّمِنَ ٱلْءَاثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ =
ކުށްވެރިންގެ ތެރޭގައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا = ދެން ފެނިއްޖެ ހަމަކަށަވަރުން އެދެމީހުންނާމެދު
ފާފަވެރިވުމާ / ހަގީގަތް ވެރިވުމާ ❁ ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا = އެދެމީހުން ހާލާ حقّ ވެރިވުމަކާމެދު (خيانة ކުރިކަމާމެދު) ❁
فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ = އަނެއް ދެމީހުން ތެދުވާނީ! ❁ مَقَامَهُمَا = އެދެމީހުންގެ ބަދަލުގައި ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ
ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (وصيّة) حقّ ވެގެން ❁ ٱلْأَوْلَيَٰنِ = مَيّت އާއި

އެންމެ ގާތްމީހުންނެވެ.۞ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ = އެދެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރާނެއެވެ! ۞ لَشَهَـٰدَتُنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ހެކިބަސް (އަހުރެމެންގެ ހުވައި)۞ أَحَقُّ مِن شَهَـٰدَتِهِمَا = އެދެމީހުންގެ ހުވައަށްވުރެ މާ حقّ ކަންބޮޑެވެ. ۞ وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ = އަދި އަހުރެމެން (އަހުރެމެންގެ ހުވައިގާ) ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދަމުއެވެ.۞ إِنَّآ إِذًا = އެހެންކަމަށްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާނީ. ۞ لَّمِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٥) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެމައްސަލަ ޚާއްޞަ (އެންމެ ފުރަތަމަ) ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެވެ. (އެ نفس ތަކުގެ إصلاح ކުރާށެވެ!) ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ތެދުމަގުމަތީގައިވާނަމަ، އެހެންބަޔަކު މަގުފުރެދިގަތުން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ. (منكراة ނަހީކުރުމަށްފަހު އެހެންބަޔަކު قبول ނުކުރިޔަސް އެއީ ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއްނޫންކަމުގައިވާނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެންމެން ޢާއިދުވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ދެންފަހު ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުދިޔަކަންތައްތަކުގެ خبر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާހުށްޓެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް تفسير ކުރެއްވި ބައެއް ޢާލިމުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ ފަރުޟުކިފާޔަތަކަށްއެއީ މީސްތަކުންގެ عمل ތަކަށް ނަޒަރުލައި الله ގެ أمر ތަކަށް ތަބާވާގޮތަށް ނަސޭހަތްދިނުމަކީ އެބައިމީހުން މިއާޔަތުގެ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس إصلاح ކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ބެލެވޭނެކަމެވެ. ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއްނުވާނެ ކަމެވެ. އެއާ خلاف އަށް މިއާޔަތުން ނަހީކުރުމަށް ނުވާކަމަށް އެހެންނަމަވެސް ކަމެއްނޫނެވެ. ދެން އެންމެ ޢިލްމުވެރިއެވެ. والله أعلم .

(١٠٦) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ތެރެއިން ދިމަވެއްޖެ މީހަކަށް މަރު ހާޒިރުވެގެން ކަލޭމެންނަށް حاضر ވެ އޮތްނަމަ وصيّة ކުރާއިރު ކަލޭމެން مؤمن ނަމަ عدل ވެރި ދެމީހުން (އެ وصيّة ގެ ކަންތައްތަކުގައި) ހެކިވެރިކުރާށެވެ. ނުވަތަ އެހެންދެމީހުން (އެބަހީ: مؤمنُ ނޫން އެހެން دين އެއްގެ ދެމީހުން) ހެކިވެރިކުރާށެވެ! (ދަތުރުކުރަމުންދާއިރު ކަލޭމެން ވެއްޖެނަމައެވެ) وصيّة އަދާކުރުމުގައި خيانة ވެދާނެކަމަށް ކަލޭމެން ޝައްކުކޮށްފިނަމަ ނަމާދުގެ ފަހުން (އެބަހީ عصر ނަމާދަށްފަހު) އެދެމީހުން ހިފަހައްޓައި އެދެމީހުންލައްވައި الله ގަންދީ ހުވައިކުރުވާށެވެ! އެދެމީހުން ބުނާނީ ތިމަންމެންގެ ހުވައިގައި ކުރިމަތިލާ ކަމަކަށް ބަދަލުގައި ރިޝްވަތެއް ނުވަތަ رشوة އެއް ނުހިފާނަމެވެ އަދި الله އަށްޓަކައި އަހުރެމެންގެ ހެކިބަސް ވަންހަނާނުކުރާނަމެވެ އަދި ވަންހަނާކޮށްފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ކަނޑައެޅިގެން ފާފަވެރިންގެ ތެރޭގައި ކަމަށްބުނެ ހުވައިކުރާށެވެ!

(١٠٧) ދެންފަހު އެދެމީހުންނަށް (އެބަހީ ހުވައިކުރި ދެމީހުންނަށް) ފާފަ حقّ ވެއްޖެކަމުގައި ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ، (އެބަހީ: އެދެމީހުން خيانة ތެރިވެ ދޮގުހުވައިކުރިކަން ސާބިތުވެއްޖެއްޔާ) ميّت އާގެ ގާތްމީހުންކުރެ އެ وصيّة حقّ ވާމީހުންގެތެރެއިން ދެމީހުން (ކުރިއަރާމީހުން ދޮގުހުރިކަމުގައި) الله ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ! އެދެމީހުންގެ ހުވައިގައި ބުނާނީ ހުވައި އެދެމީހުންގެ ހުވައަށްވުރެ މާ حقّ ކަންބޮޑުކަމާއި އަދި މިމީހުން ބުނާމީހުންގެ ހުވައިގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާކަމަށް ހުވައިކުރާނީއެވެ. އެހެންވެއްޖެ އެބަހީ އަނިޔާވެރިވެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَٰدَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَٰنٌۢ بَعْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾ ۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا عِلْمَ لَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

ލުޣަތު

ذَٰلِكَ = އެއީ (އަކުރު: ހި بيان ފުޅުކުރުމަށް)۞ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ = އެގިހުން ގެނެސްދިނުން ގާތްކަންބޮޑުވެ.۞ بِٱلشَّهَٰدَةِ = ހެކިބަސް / ޝަހާދަތް ހުށަހެޅު.۞ عَلَىٰ وَجْهِهَآ = އޭގެ حقّ ގޮތުގައި.۞ أَوْ يَخَافُوٓا۟ = ނުވަތަ އެގިހުން (فضيحة ވާނެކަމުގެ) ބިރުގަތުން ބޮޑުވެ.۞ أَن تُرَدَّ أَيْمَٰنٌۢ = ހުވައި (ވާރުތަވެރިންނަށް) އަނބުރާ ޙަވާލުވާ) ރައްދުވެވޭނެކަމަށް.۞ بَعْدَ أَيْمَٰنِهِمْ = (ހެކި ހުވައިކުރި) އެގިހުންގެ ހުވައަށްފަހު.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލާނގެ الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަންލައި އަޑުއަހާށެވެ.! وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾ = فاسق ބައެއްނަށް.۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ = الله تعالى رسول ބޭކަލުން ޖަމާކުރައްވާދުވަހު (އެދުވަހަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.)۞ فَيَقُولُ = ދަން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ مَاذَآ أُجِبْتُمْ = ތިޔަބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދެއްވުނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟۞ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ.۞ لَا عِلْمَ لَنَآ = އަޅަގަނޑުމެންނަކަށް ނޭގެއެވެ.۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަލޭގެފާނެވެ އިލްމުވެވޮޑިގެންވަނީ.۞ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ = غيب ތަކެއް ދަނެވޮޑިގެންވާ ބޭކަލާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) އެގޮތް އެބަހީ މިއާޔަތްތަކުގައި މި بيان ވެދިޔަގޮތް އެފަދަ މައްސަލައިގައި ހެކިދިނުމާއި ހުވައި އާގެ ސީފާތު ތަރުތީބުގައި قائم ވުން ގޮތްކަނޑައަޅުއްވާ. ނުވަތަ ކުރި ހުވައިކުރި މީހުން ހުވައިކުރުމަށްފަހު އަލުން (ميّت އާގެ ވާރުތަވެރިންނަށް) ހުވައި ރައްދުވެދާނެކަމުގެ ބިރުގަތުން ކުރެވޭނެއެވެ. (ހުރިހާ އެފަދަކަމެއް ހުވައިކުރުމުގެ ތިމާގެން فضيحة ވެދާނެކަމަށް ބިރުގަތުމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. واللّٰه أعلم) އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! (އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާ أمر ތަކުގައި ތަބާވާށެވެ وعظ نصيحة) ކަލޭމެން އަޑުއަހާށެވެ! އަދި فاسق ވި މީސްތަކުންނަށް اللّٰه ތަޢާލާ ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. ١٠٦ ން ١٠٨ އަށް ދިމާ ވީން އާޔަތްތަކުގައި މިވަނީ تَمِيْمُ الدَّرى އާއި (رضى اللّٰه عنه) އަދި عَدِيّ بن بَدَّاء އާއި ދެކަލުން އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިން ވިޔާފާރީގެ ދަތުރެއްގައި އެހެން މީހަކު މަރުވުމުން حاضر ވި ހެކިން ވަރަތަކުން وصيّة ގެ خبر އާއި އެމީހުންގެ މުދަލާއި ބެހޭ ގޮތުން صحيح البخارى ގެ ٢٧٨ ވަނަ حديث ގެ شرح ގައި ލިޔެވިފައިވާ الحافظ ابن حَجَرَ فَتْحُ البَارِىْ ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މަރުވުމާ ގާތްވެގެން ދަރިފުޅު ބިދާއާ وصية ލިޔުއްވި ވާހަކަ ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. ދެން ކައިރީގައި ތިބި ވާރިސުންނަށް وصيّة ދޫކޮށް ވާރުތަވެރިންނަށް އެތަކެތި ގެންގޮސްދިނުމަށް حوال ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެދެމީހުން އެގޮތަށް ނުކުރެވުނެވެ. އަދި ވާރުތަވެރިންނަށް ދެން އެ ތަކެތި ދޭންވާއިރު ތަކެތި ގެންގޮސް ދިނުމުން އެތަކެތި ބަލާއިރު ހުރި وصيّة ގެ ލިޔުމުގައި ނެތް ރަނުން ހެދި ދަނބުރެއް ވީއިރު رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ކައިރިއަށް ދެމީހުން ގެންގޮސް އެކަމުގެ ބަހަސް ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް ވާރުތަވެރިންގެ ހެކިން ދެމީހުން ހުވައިކުރުމަށްފަހު ވާރުތަވެރިންގެ ހެކިން ހުވައިކުރުމުން ތަކެތި ހުވައިކުރުމުގައި ފަހަނައަޅާފައިވެއެވެ. މިއީ އާޔަތްތަކުގައި އެވަނީ އެވާހަކަ ބަޔާންކުރެއެވެ. واللّٰه أعلم .

(١٠٩) اللّٰه تعالى رسول ބޭކަލުން ޖަމާކުރައްވާ ދުވަސް އެބަހީ: قيامة ދުވަސް (އެދުވަހަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!) ދެން އެބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާށުމެވެ. މިއަދު ބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދެއްވި ކަމަކާ ހިނގާނޭތޯއެވެ؟ (އެބަހީ رسول ކަލުން ދަޢުވަތުދެއްވި أمّة ގެ ފަރާތުން ލިބިވަޑައިގަތީ ކޮންޖަވާބެއްތޯއެވެ؟ އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެނަށް އޭގެ އެއްވެސް ޢިލްމެއް ނެތެވެ. (އެއީ ބިރުވެރިކަމުން ބޭކަލުން ދަންނަވާން ޖަވާބެއްދެވޭނެ ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ غيب ތަކެއް ދަންނަވާ ގަތަމުން ބޭނުމާ ކަލާނގެއެވެ.

إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَـٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى ۖ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـۧنَ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى وَبِرَسُولِى قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

ތަފްސީރު

إِذْ قَالَ ٱللَّهُ = اللّٰه وحی ކުރައްވާހިނދު (ބުނެވިވާނެވެ!) ✿ يَـٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ! ✿ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށްވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ✿ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ މަންމާފުޅުގެ މައްޗަށާއި. ✿ إِذْ أَيَّدتُّكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވިހިނދު. ✿ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = طاهر ފުރާނަ روح ން (جبريل عليه السّلام) ބާރުވެރިކުރައްވައި. ✿ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅުދައްކަވާ. ✿ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا = (ކުޑަކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި) ވިހާމަހޯދީގައި އުންނަވައިގެންނާ އަދި ބޮޑު ފިރިހެނަކަށްވެފައިވާ حال. ✿ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުން އުގަންނައިދެއްވީމެވެ. ✿ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ = އަދި حكمة އާއި އަދި توراة އާއި އަދި إنجيل އާއި (އުގަންނައިދެއްވީމެވެ). ✿ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ = އަދި ކަލޭގެފާނު މަޓިން އުފެއްދެވި ހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ✿ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ = ދޫނީގެ صور އަށް. ✿ بِإِذْنِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން ✿ فَتَنفُخُ فِيهَا = ދެން ކަލޭގެފާނު އެ އެއްޗަކަށް ފުމެލެއްވުމުން. ✿ فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى = ދޫނިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން އެއީ ދޫނިޔަކަށްވެގެންދެއެވެ. ✿ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ = އަދި އުފަންވެގެން ކަނު ނޫނީ ކަނުވީމީހުންނާއި ބަރަސްބަލިޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ޝިފާދެއްވާހިނދު. ✿ بِإِذْنِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން. ✿ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން މަރުވެފައިވާމީހުން (ކަބުރުތަކުން) ދިރިގެން ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވާހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ✿ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ކިބައިން بنى إسرائيل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دفاع ކުރައްވާ ދުރުކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ✿ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއިގެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.) ✿ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ބުނެފިއެވެ. ✿ مِنْهُمْ

އެމީހުންގެތެރެއިން۞ إِنْ هَـٰذَآ = މި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ. ۞

وَإِذْ أَوْحَيْتُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިހިނދު / إلْهام ކުރެއްވިހިނދު. ۞ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـۧنَ = حوارى ންނަށް. (حَوَارى ންނަކީ عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ންނެވެ.)۞ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަށް އީމާންވުމަށް! ۞ وَبِرَسُولِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާ އަށާއި ۞ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ.۞ وَٱشْهَدْ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާނދޭވެ! ۞ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންނީ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٠) مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަށް الله وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އިކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށާއި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅުގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެއީ روح القُدس ގުދުވެރިކުރައްވައި - (جبريل عليه السّلام) ގުދުވެރިކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގަދަކޮށްދެއްވާ ސާބިތުކޮށްދެއްވިހިނދުގައެވެ. ކަލޭގެފާނު ހަމަ ވިހާތާ ބޮސްދަމާނެގައިވާ ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވީ حال ކުދިކުއްޖާއި އަދި ބޮޑު ފިރިހެނެއްކަމުގައިވާ حال ކުދި މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވީމެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އަޤުލުބުއްދިއާއި ގަދަރީސްކުރުމާއި توراة އާއި އަދި إنجيل އުގަންނަވައިދެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެއީ ކަލޭގެފާނަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު މަށިން ދޫނިއެއްގެ ސިފައިގާ ހަދާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުގެން ފަހެ ކަލޭގެފާނު ފުމެލެއްވުމުން ހަމަ ދޫނިޖެހަކަށް ވެގެން ދިޔައެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނަށާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة އެވެ.) އަދި އުފަންކަނުލަކާއި ބަރަސްބަލިޖެހިފައިވާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުގެން ކަލޭގެފާނު ފަސޭހަކަންތައްކުރެއްވިއެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރިގެން ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޒުނަފުޅުގެން ކަލޭގެފާނު ނުކުއްމަވައިދެއްވީމެވެ. އަދި بنى إسرائيل ގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން (އެމީހުން ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަކޮށްލުމަށް قصد ކުރިހިނދު) ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން بنى إسرائيل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ دفاع ކޮށްދެއްވާ ދުރުކޮށްދެއްވީމެވެ. ދެން ފަހެ ކާފިރުންގެތެރެއިން ބަޔަކު މިއީ ހަމަ بيان ވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ عيسى عليه السّلام ގެންނެވި معجزات ތަކަކީ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެކެވެ.)

(١١١) އަދި حَوَارىُّ ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާކަމުގައި އިބަރަސްކަލާނގެ ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۖ قَالَ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةً مِّنكَ ۖ وَٱرْزُقْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ فَإِنِّىٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ = حَوَارِيُّ ން ދަންނަވައިފިހިދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ❁ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ.❁ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ = ކަލޭގެފުޅުގެ رَبّ އަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟❁ أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً = އުތާރުއްވުން = އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ކާ ތަށިވަރުގެއް ބޯވައިލައްވުމަށް.❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފުޅު عيسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ ٱتَّقُوا ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ. قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا = އަހުރެމެން އެތަށިން އެއިން ކެއުމަކަށެވެ.❁ وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ހިތްތަށް ހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَنَعْلَمَ = އަދި އަހުރެމެންނަށް އެނގުމަށެވެ.❁ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا = ކަލޭގެފުޅު އަހުރެމެން ގާތު ތެދުކޮށްވިދާޅުވިކަން. ❁ وَنَكُونَ عَلَيْهَا = އަދި އެކަމުގެ އަހުރެމެން ވުމަށްޓަކައެވެ.❁ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾ = ހެކިވެރިންގެ ތެރޭގައިން.❁ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ ، މަތިވެރި الله އެވެ.!❁ أَنزِلْ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ބޯވައިލައްވާނދޭވެ! ❁ مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ކާތަކެއްޗީގެ ތަށިވަރުގެއް.❁ تَكُونُ لَنَا = އަހަރެމެންނަށް ވުމަށްޓަކައެވެ.❁ عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا = އަހަރެމެންގެ ފުރަތަމަ ބައިމީހުންނާއި އަދި ފަހު ބައިމީހުންނަށް عيد އެއްކަމުގައި ❁ وَءَايَةً مِّنكَ = އަދި ކަލޭގެފުޅުގެ حضرة ންވާ دليل އެއްކަމުގައި.❁ وَٱرْزُقْنَا = އަދި އަހަރެމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَأَنتَ = އަދި ކަލޭގެފުޅަކީ.❁ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ ރިޒުޤު ދެއްވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހެޔޮވަންތަ ފަރާތެވެ. ❁ قَالَ ٱللَّهُ = الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެ ތަށި ބޯވައިލައްވާން ކަލާނގެއެވެ.❁ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ އެއަށްފަހު ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނާށެވެ!)❁ فَإِنِّيٓ أُعَذِّبُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ! ❁ عَذَابًا = (ގަދަވެގެންވާ) عذاب އެއް.❁ لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا = އެއްވެސް عذاب އެ ކަހަލަކޮށް ނުދެއްވާފަދަ.❁ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ ތެރެއިން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٢) (عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ން) ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އޭ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام އެވެ!) އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުޑުން ކާނާތަކެތީގެ ސުފުރާއެއް ބާވައިލެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ!

(١١٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެދެނީ އެއިން އަޅުގަނޑުމެން ކެއުމާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތައް ހަމަޖެހުމާއި އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން ގާތު ތެދުކިޔެއްވިކަން އަޅުގަނޑުމެން އެނގުމާއި އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް ހެކިތެރިންކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވުމަށެވެ.

(١١٤) مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ ، މާތްވެރި اللّه އެވެ! އަޅަމެންނަށް އުޑުން ކާތަކެތިން ފުރިފައިވާ ސުފުރާއެއް ބާވައިލައްވާނދޭވެ! އެއީ އަޅަމެންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި އަދި ފަހުގެ މީހުންނަށާ عيد އެއްގޮތުގައިވުމަށެވެ. (އެބަހީ މިސުފުރާބިމަށް ބާވައިލެއްވިދުވަހަކީ އަހަރުން ބޮޑުކަމުގައިވާ عيدއެއްގޮތުގައިވުމަށް އަދި ތިޔަކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ ތެދުކަމަށް دليل އެއްގޮތުގައިވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ރިޒުޤުދެއްވާނދޭވެ! އަދި ތިޔަކަލާނގެއީ އެންމެހާ ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٥) اللّه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެސުފުރާ ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެންފަހު އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެސުފުރާ ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު) ކަލޭމެންކުރެ ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށް ދުނިޔެ عَالم ތަކުގެ އެއްވެސްމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ނުދެއްވާވަރުގެ (އެފަދަ عذاب ން) عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ.

وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ ۚ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِى بِهِۦٓ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِى كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ ٱللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ لِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌۢ ﴿١٢٠﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ = އަދި الله وحى ކުރެއްވިހިނދު.۞ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އޭ مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ! ۞ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ވިދާޅުވީ ކަލޭގެފާނުތޯއެވެ؟ ۞ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ = މިމަންކަލޭގެފާނާއި މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅު ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ކުރާށެވެ! ۞ إِلَٰهَيْنِ = ދެ إلهُ ންކަމުގައި.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ قَالَ سُبْحَٰنَكَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أَقُولَ = މިއަގާއަށް ޖެހެނީއެވެ. (حقّ ވެގެން) ނުވެއެވެ. ހުރިވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ = މިއަގާއަށް އެއްވެސް حقّ އެއްނެތްކަމެއް / حقّ އެއްނެތް ވާހަކައެއް ۞ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ = މިއަގާ އެފަދަ ވާހަކައެއް ބުނިކަމުގައިވިއްޔާ.۞ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އެވާހަކައެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى = މިއަގާގެ نفس ގައިވާކަމެއް / ވާ އެއްޗެއް – އިބަރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَلَآ أَعْلَمُ = އަދި މިއަގާއަށް އެނގެ ނުވެއެވެ.۞ مَا فِى نَفْسِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ذات ގައިވާކަމެއް އެއްޗެއް. / އަދިކަމެއްވިޔަސް.۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ.۞ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ = غَيْبُ ތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ مَا قُلْتُ لَهُمْ = މިއަގާ އެމީހުންނަކަށް ނުބުނަމެވެ.۞ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِى بِهِۦٓ = އިބަރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއް މިއަގާއަށް أمر ކުރެއްވި ކަންތައްފިޔަވައި.۞ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = (އެއީ) ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ۞ رَبِّى وَرَبَّكُمْ = އެއީ މިއަގާއާއި ކަލޭމެންގެ ވެސް رَبّ އެވެ.۞ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا = އަދި މިއަގާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކަށް ވީމެވެ. حاضر ވެހުރީމެވެ.۞ مَّا دُمْتُ فِيهِمْ = މިއަގާ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރިހާ ހިނދަކު.۞ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِى = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަގާ މަރުވެރިކުރެއްވިހިނދު.۞ كُنتَ أَنتَ = ހަމަ ކަލޭގެ އެކަނިވެސް އިބަރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.۞ ٱلرَّقِيبُ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް رَقِيْب ރަސްކަލާނގެ. (އެމީހުންގެ ކުރިއަރާގޮތް ބަލައިގެން ހުންނަވާ ރަސްކަލާނގެއީ)۞ وَأَنتَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ = ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އަދި ކުރިއަށް އޮތްކަންތައްތަކުގެ ހެކިވެރިޔެއް ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِن تُعَذِّبْهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވިއަސްވެސް.۞ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ.۞ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވިއަސްވެސް.۞ فَإِنَّكَ أَنتَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ.۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ قَالَ ٱللَّهُ = الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ = މިއަދަކީ ތެދުވެރިންނަށް

مَنْفَعَ ކުރާނޭ ދުވަހެވެ. ۞ صِدْقُهُمْ އެމީހުންގެ ތެދުން. ۞ لَهُمْ جَنَّتٌ = އެމީހުންނަށްހުރީ ހަމަ ސުވަރުގެތަކެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާފައިވާ. ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ۞ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ = اللّٰه އެމީހުންނަށް ރުއްސެވުނުއްވިއެވެ. ۞ وَرَضُوا۟ عَنْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިގެންފައެވެ. ۞ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ (١١٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ. ۞ لِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مِلْكُ خاصّ ވެ ވެވޮޑިގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. ۞ وَمَا فِيهِنَّ = އަދި އެތަންތާނގައިވާހާ ތަކެއްޗެއި. ۞ وَهُوَ އަދި އެކަލާނގެއީ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ (١٢٠) = ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٦) އަދި اللّٰه تعالى وحي ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ޔާ مريم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އެވެ! މީސްތަކުންނަށްގޮވައި ތިޔަކަލޭގެފާނާއި ތިޔަކަލޭގެފާނުންގެ މަންމާފުޅު އައި اللّٰه ދޫކޮށް ދެ إله ންކަމުގައި ހަދާ إختيار ކުރާށޭ މީސްތަކުންނަށް ތިޔަކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. މިއަހުރެން އެއްވެސް حقّ އެއް ނުވާކަމެއް ވާހަކަ މީސްތަކުންނަށް ބުނުމަކީ އަހުރެންގެ ކަމެއްނޫނެވެ. މިއަހުރެން އެކަން ބުނެފިނަމަ ކަލާނގެ ދަންނަވާނެއެވެ. އަހުރެންގެ نفس ގައި ވާކަންތައް އިބަރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ذات ގައިވާ އެއްވެސް ކަމެއް މިއަހުރެން ނޭނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ غيب ތަކެއް ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٧) އިބަރަސްކަލާނގެ އަހުރެންނަށް أمر ކުރެއްވިކަމެއް މިއަހުރެން އެމީހުންނަށް ނުބުނަމެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަހުރެންގެ أمر ކުރީ. އެއީ) ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އެއީ މިއަހުރެންނާއި ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ. (މިހެންނެވެ.) އަދި މިއަހުރެން އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރިހާދުވަހު އެމީހުންގެ މަށްޗަށް حاضر ވެހުންނަމެވެ. ދެންފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަހުރެން މަރުވެއްޖެއިރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް رَقِيب ވެ ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ހާޒިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (١١٨) އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާފައިވެސް (އެއީވެސް ހަމަ حقّ އެވެ.) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާފައިވެސް (އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة އާއި فضل ވަންތަކަމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެއީވެސް އިބަރަސްކަލާނގެ އަޒީޒެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ (އެބަހީ: ގަދަފަދަވަންތަ) حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٩) اللّٰه تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން اللّٰه وحي ކުރައްވާނެއެވެ.) މިއަދަކީ ތެދުވެރިންނަށް އެމީހުންގެ ތެދުވެރިކަން އެމީހުންނަށް مَنْفَعَ ކޮށްދޭނޭ ދުވަހެވެ. އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން ހުރީ އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ބަގީޗާތަކެއި (އެބަހީ: ސުވަރުގެތަކެއި) އެތާގެ نعمة އެވެ. އެމީހުން އެތާގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަބަދަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް اللّٰه ރުއްސެވުނުއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް اللّٰه އަށް ރުހިގެންފައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١٢٠) އުޑުތަކާއި ބިމާއި އެތަންތާނގައިވާ ހުރިހާތަކެއްޗެއް خاصّ ވެ މިލްކުވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. (ކަލޭގެފާނު މިކަމަށް ބުނެ عيسى عليه السّلام އަކީ އެކަލާނގެ މަންމާފުޅަކީ އެއްވެސް مخلوق އަކަށް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.